



European Union



Empowered lives.
Resilient nations.

STUDIJA O MALOM I LAKOM NAORUŽANJU

Ovaj projekat je podržan od strane **Europske Unije**
2010/2011

Zahvalnost

Ovom prilikom želimo se zahvaliti svima koji su svojim znanjem i informacijama omogućili provođenje ovoga istraživanja, a posebne izraze zahvalnosti upućujemo Ministarstvu odbrane BiH, Federalnom i kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, MUP-u Republike Srpske, Policiji Brčko Distrikta BiH, kao i svim drugim državnim i entitetskim institucijama koje su bile predmetom istraživanja.

Ujedno, zahvalili bismo i svima onima koji su na direktan ili indirektan način doprinijeli provođenju istraživanja, bilo putem intervjua ili putem svoga autorskog rada na literaturi koja je korištena za potrebe istraživanja.

Naravno, zahvaljujemo i Razvojnom programu Ujedinjenih naroda (UNDP) u BiH na tehničkoj i finansijskoj podršci koja je omogućila realizaciju ove studije.

Autori: Denis Hadžović, Dr. Armin Kržalić, Sanja Mihajlović
Istraživači: Emir Bijelić, Emsad Dizdarević i Lana Tančića
Eksperti konsultanti: Dr. Husnija Hasanbegović i Dr. Duško Vejnović
Supervizor: Jasmin Porobić
Kontrola kvalitete: Amna Berbić

SKRAĆENICE

AWG:	Alarm West grupa
BD BIH:	Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
BICC:	Bonski međunarodni centar za konverziju
BiH:	Bosna i Hercegovina
CJB:	Centar javne bezbjednosti
CSS:	Centar za sigurnosne studije
EU:	Evropska unija
EUPM:	Policijska misija Evropske unije u Bosni i Hercegovini
EUR:	Specijalni predstavnik Evropske unije u Bosni i Hercegovini
FBIH:	Federacija Bosne i Hercegovine
FMUP:	Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova
FUP:	Federalna uprava policije
GP:	Granična policija
GDP:	bruto domaći proizvod
IANS:	Međunarodna mreža za akciju za malo oružje
KO SALW:	Koordinacioni odbor za borbu protiv malog oružja i lakog naoružanja
MES:	Minsko-eksplozivna sredstva
MIMES:	Municija i minsko-eksplozivna sredstva
MoD:	Ministarstvo odbrane
MS:	Ministarstvo sigurnosti
MUP RS:	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske
MUP:	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MVTEO:	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
NATO:	Sjevernoatlantski savez
NUS:	neeksplozivna ubojita sredstva
OHR:	Ured Visokog predstavnika
OS BIH:	Oružane snage Bosne i Hercegovine
OSA:	Obavještajno sigurnosna agencija
OSCE:	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
PfP:	Partnerstvo za mir
PSC:	privatna sigurnosna kompanija
RS:	Republika Srpska
SAC BiH:	Projekat kontrole i redukcije malog oružja u Bosni i Hercegovini
SAD:	Sjedinjene Američke Države
SALW:	Malo oružje i lako naoružanje
SAS:	Istraživanje o malom oružju i lakom naoružanju
SEESAC:	Institut jugoistočne Europe za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja
SFOR:	Stabilizacijske snage u Bosni i Hercegovini
SIPA:	Agencija za istrage i zaštitu
UIO:	Uprava za indirektno oporezivanje
UN:	Ujedinjene nacije
UNDP:	Razvojni program Ujedinjenih nacija
UNICEF:	Fond Ujedinjenih nacija za djecu

SADRŽAJ
SAŽETAK
UVOD
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

1. ISTRAŽIVANJE STANJA RASPROSTRANJENOSTI SALW-A I MUNICIJE
 - 1.1. Ukupna rasprostranjenost
 - 1.2. Rasprostranjenost legalnog oružja u posjedu civila
 - 1.2.1 Oružje registrovano u posjedu civila u Federaciji BiH
 - 1.2.2 Oružje registrovano u posjedu civila u Republici Srpskoj
 - 1.2.3 Oružje registrovano u posjedu civila u Brčko Distriktu BiH
 - 1.3 Rasprostranjenost ilegalnog oružja u posjedu civila
 - 1.4 Oružane snage Bosne i Hercegovine
 - 1.5 Granična policija Bosne i Hercegovine
 - 1.6 Agencija za istrage i zaštitu – SIPA
 - 1.7 Rasprostranjenost naoružanja u policijskim snagama u BiH
 - 1.7.1 Policija u Federaciji BiH
 - 1.7.2 Policija u Republici Srpskoj
 - 1.7.3 Policija Brčko Distrikta BiH
 - 1.8 Privatne sigurnosne kompanije i drugi subjekti
2. ISTRAŽIVANJE O UTJECAJU SALW-a
 - 2.1 SALW i kriminalne aktivnosti
 - 2.2 SALW i nasilje
 - 2.3 Problematika spolova i SALW
 - 2.4 SALW, mladi i djeca
 - 2.5 Politički i privredni utjecaj
3. ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJE O SALW-u
 - 3.1 Percepcija opće sigurnosti
 - 3.2 Percepcija ljudske sigurnosti
 - 3.3 Tradicija posjedovanja i upotrebe oružja
 - 3.4 Percepcija o legalnom i ilegalnom držanju oružja
 - 3.5 Preporuke o mjerama kontrole i budućim programima za smanjenje problema SALW-a
4. ISTRAŽIVANJE STANJA KAPACITETA ZA SALW
 - 4.1 Zakonodavstvo i regulativni okvir
 - 4.1.1 Izdavanje dozvola za uvoz i izvoz
 - 4.1.2 Zakonodavstvo u oblasti kontrole i kretanja oružja
 - 4.1.3 Izdavanje dozvola za civilno naoružanje
 - 4.1.4 Izdavanje dozvola PSC
 - 4.1.5 Vanjskotrgovinski promet SALW-a
 - 4.2 Organizacioni kapaciteti za pitanja SALW-a
 - 4.2.1 Koordinacioni odbor za pitanja SALW-a
 - 4.2.2 Policijske službe
 - 4.2.3 Granična policija i carinska služba
 - 4.2.4 Državna agencija za istrage i zaštitu BiH – SIPA
 - 4.2.5 Oružane snage BiH
 - 4.2.6 Parlamentarni nadzor
 - 4.2.7 Međunarodni angažman i kapaciteti
 - 4.2.7.1 UNDP
 - 4.2.7.2 OSCE
 - 4.2.7.3 EUFOR
 - 4.2.7.4 Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u BiH
 - 4.3 Kapaciteti za uništavanje SALW-a i municije
 - 4.4 Programi akcije
 - 4.5 Kapaciteti civilnog društva i NGO
- Aneks 1:** Uzorak istraživanja
- Aneks 2:** Uzorak fokus-grupe
- Aneks 3:** Skala stavova korištena za istraživanje

BIBLIOGRAFIJA

Ukupna rasprostranjenost SALW-a

- Studija ukazuje na procjenu da se u Bosni i Hercegovini nalazi ukupno 1.244.142 komada oružja, od čega je u posjedu civila 1.098.762 (ili 88.31 %), dok se u okviru institucija vlasti na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta BiH nalazi 144.378 komada oružja (11.61 %), a u posjedu agencija za zaštitu lica i imovine 1.002 komada oružja (0.08 %).
- Rezultati istraživanja javnog mnijenja upućuju na podatak da 34 % građana posjeduje oružje u svome domaćinstvu, što bi u procjeni značilo da skoro svaki treći građanin u Bosni i Hercegovini posjeduje neku vrstu oružja. Kada se posmatraju vrste oružja koje građani posjeduju, većina ispitanika smatra da su to pištolji (62,6 %), potom slijede lovačke puške (23,1 %), pa eksplozivne naprave (oko 7,6 % ispitanika), čak i automatske puške (po mišljenju 6,3 % ispitanika), dok mali procenat ispitanika vjeruje da neki građani posjeduju i ubitačnija oružja, poput mitraljeza.
- Procjena o ukupnoj količini oružja od 1.098.762 komada u posjedu civila, odnosi se i na legalno i na ilegalno posjedovanje oružja. U legalnom posjedu civila nalazi se 349.366 komada oružja - toliki su broj dozvola za držanje i nošenje oružja izdale agencije za provođenje zakona na svim nivoima vlasti u BiH. Distribucija izdatih dozvola ukazuje da se u legalnom posjedu civila u Federaciji BiH nalazi 146.542 (42 %) komada oružja, u Republici Srpskoj - 196.854 (56 %) i u Distriktu Brčko BiH - 6.000 komada (2 %).
- Značajnija količina oružja, od 749.366 komada oružja, nalazi se, prema procjeni iz studije, u ilegalnom posjedu civila, što ukazuje da skoro jedna petina građana BiH (19.5 %), odnosno svaki peti građanin ilegalno posjeduje oružje. .Ovakvo visoka rasprostranjenost neregistrovanog ili ilegalnog oružja u društvu svakako predstavlja ozbiljnu prijetnju po sigurnost građana i države, o čemu svjedoče i statistički podaci o broju kriminalnih djela počinjenih ovim oružjem, kao i povećane aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa.
- Sagledavanjem količine oružja koje koriste sigurnosne institucija na svim nivoima vlasti u BiH, primijetno je da, od ukupne količine SALW-a u BiH, vojne snage posjeduju 124.025 komada ili 9,97 %, policijske 20.353 komada ili 1,69%, dok se u okviru privatnih agencija za zaštitu imovine i lica nalazi 1.002 komada oružja ili 0,08 %. Ove količine SALW-a u posjedu institucija vlasti, u narednom će periodu, implementacijom usvojene politike rješavanja viškova naoružanja i opreme, biti znatno reducirane. Samo u okviru Oružanih snaga BiH procijenjen je višak od 99.882 komada naoružanja i 22.500 tona municije.
Utjecaj SALW-a
- Statistički podaci Agencije za provođenje zakona ukazuju da je ukupna stopa kriminala u posljednjih nekoliko godina na skoro istoj razini, dok se broj krivičnih djela koja uključuju SALW drastično povećao. Broj krivičnih djela počinjenih oružjem, porastao je za oko 50 % u razdoblju od 2007. do 2009. godine. Većina ovih krivičnih djela počinjena je uz upotrebu ilegalnog oružja, a u nekim područjima niti jedno ovakvo djelo nije izvršeno oružjem za koje je izdato odobrenje. Porast krivičnih djela vezanih za razbojništva i razbojničke krađe, kao i narušavanja javnog reda i mira upotrebom ilegalnog oružja, svakako su najbolji primjeri negativnog utjecaja SALW-a na ljudsku sigurnost. Isto se može reći i za djela pokušaja samoubistva oružjem, koja imaju mnogo veću vjerovatnoću da se okončaju fatalnim ishodom, pa je tako jedna petina samoubistava počinjena upravo upotrebom SALW-a.
- Prisutnost oružja u domaćinstvima u mnogome doprinosi povećanju nasilja u porodici, a žrtve su najčešće žene i djeca. Skoro četvrtina domaćinstava bila je suočena sa blažim ili težim oblicima nasilja u porodici, a jedna petina takvih djela počinjena je upotrebom oružja. Posljedice ovih traumatskih dešavanja svakako se negativno odražavaju na funkcionisanje porodice kao osnovne društvene ćelije.
- Utjecaj SALW-a iskazuje i primijetne razlike u odnosu na spolove, pa tako od SALW-a strada 71 % muških osoba, odnosno, 29 % žena. Uz to, gotovo 25 % muškaraca iskazuje sklonost prema oružju i smatra ga poželjnim, dok se takva pojava odnosi na samo 5 % žena.
- Malo oružje i nasilje vezano za njega, ima veliki, direktan ili indirektan utjecaj na djecu. Negativni efekti upotrebe malog i lakog oružja na djecu ne manifestuju se samo ubistvima i ranjavanjima, već postoji i veliki broj drugih negativnih učinaka, poput psihološke traume, lošeg kvaliteta života, smanjene produktivnosti i poremećaja formalnih i neformalnih institucija. Ono što je posebno zabrinjavajuće, jest to da je upotreba malog i lakog naoružanja postala prihvatljiva i opravdana, jer mnogi sebi mogu takvo oružje lako priuštiti s obzirom na činjenicu da se ono može i lako nabaviti na crnom tržištu.

Percepcija SALW-a

- Rezultati istraživanja ukazuju da se Bosna i Hercegovina percipira kao prilično sigurna zemlja. Tako se među ispitanicima koji predstavljaju opću populaciju, njih 44,1 % osjeća u svojoj zajednici sigurnim, a njih 14,5 % veoma sigurnim. S druge strane, nešto manje ispitanika, njih 24,1 % ocijenili su osjećaj lične sigurnosti u svome mjestu boravka- nesigurnim, dok se samo 4,1 % ispitanika izjasnilo kao veoma nesigurno.
- Stavovi kojima je iskazan odnos prema problemima vezanim za upotrebu oružja, ukazuju na uzročno-posljedične veze između osoba sa psihičkim problemima i velikog broja oružja u posjedu građana. Alkohol, droga i loša ekonomska situacija također se percipiraju kao bitni faktori koji dovode do nasilja u kojem se koristi oružje. Velika većina ispitanika smatra da najveću odgovornost za sigurnost građana treba snositi policija, a u znatno manjoj mjeri porodica ili međunarodne organizacije prisutne u BiH.
- Kao razlog za posjedovanje oružja najčešće se ističe lična sigurnost uzrokovana niskim stepenom povjerenja u policiju. Kao ostali razlozi navode se prisustvo oružja zaostalog iz rata ili strah od novog etničkog sukoba, dok su neki ispitanici kao razlog iznijeli i tradiciju posjedovanja oružja u svojim domaćinstvima.
- Većina građana doživljava SALW kao veliku opasnost za ljudsku sigurnost i sigurnost svoje porodice, te u velikoj mjeri iskazuje negativan stav prema oružju, bilo ono legalno ili nelagalno. Kao razloge zbog kojih bi eventualno nabavili oružje, navode zaštitu imovine i porodice, hobi, samoodbranu, dok samo mali procenat ispitanika potrebu za posjedovanjem oružja u domaćinstvu vidi u političkim razlozima. Opasnost za porodicu, posebno za djecu, smatra se važnim razlogom zbog kojega oružje ne treba biti prisutno u domaćinstvu, posebno u slučaju njegovoga neadekvatnog odlaganja u kući i nestručnog rukovanja.
- Smatra se da su dosadašnje aktivnosti na prikupljanju oružja nedovoljne i bez adekvatnih rezultata. Prisutno je opredjeljenje da se treba nastaviti sa programima prikupljanja oružja u posjedu građana, i to pod pokroviteljstvom policije i lokalne vlasti. Ohrabrujući su i stavovi po kojima bi se u programe te vrste dobrovoljno uključio i znatan broj građana, te da bi to bilo znatno uspješnije nego u prethodnim periodima. U odnosu na pristupe vezane za motivaciju građana da predaju ilegalno oružje, identifikovane su oštrije kazne za posjedovanje oružja i finansijska kompenzacija za predato oružje.



- U oblasti kontrole naoružanja ne postoje uspostavljene obavezujuće norme međunarodnog prava, što podrazumijeva da svaka država ili region treba samostalno donijeti politike borbe protiv SALW-a i razvijati kapacitete za njegovu kontrolu. Tako je Bosna i Hercegovina usvojila državnu strategiju koja sadrži zakonodavne odredbe, uspostavu organizacionih kapaciteta nadležnih struktura vlasti za pitanja SALW-a, međunarodnu saradnju, te aktivnosti civilnog društva. Za implementaciju strategije uspostavljen je Koordinacioni odbor Vijeća ministara BiH, koji čine predstavnici relevantnih institucija.
- Zakonodavstvo u oblasti izvoza i uvoza oružja i vojne opreme, kretanja oružja, izdavanja dozvola za oružje agencijama za zaštitu lica i imovine, prilično je kvalitetno uređeno i u dobroj mjeri usaglašeno sa evropskim standardima. Oblast kontrole i izdavanja dozvola za civilno posjedovanje oružja treba dodatno urediti i uskladiti sa odlukom Vijeća ministara BiH da se zakonodavstvo u ovoj oblasti harmonizira sa međunarodnim aktima.
- Oblast kontrole oružja provodi se u institucijama vlasti na zadovoljavajući način i u skladu je sa međunarodnim standardima. Usvajanjem Zakona o kontroli vanjskotrgovinskog prometa roba i usluga od strateške važnosti za sigurnost BiH: obezbijeđen je jedinstven pristup u izdavanju dozvola za uvoz, izvoz, posredovanje i tranzit oružja i vojne opreme.
- Policijske snage, koje su po mišljenju većine ispitanika najodgovornije za sigurnost građana, u posljednjim godinama bilježe kontinuiran napredak u borbi protiv SALW-a. Uz aktivno učešće u implementaciji Strategije i akcionog plana kontrole SALW-a u BiH, policijske su snage u dosadašnjem periodu prikupile i značajnu količinu ilegalnog oružja i municije, uprkos činjenici da je 82 % ove količine građani dobrovoljno predali. Ipak, uklanjanje količine od 818.025 komada municije, 16.535 mina i minsko-eksplozivnih sredstava, 9.361 ručne bombe, 4.321 oružja duge cijevi, 2.188 pištolja, 1.772 granate, 587 ručnih bacača raketa - predstavlja kvalitetan napor koji je znatno unaprijedio sigurnosni ambijent u BiH.
- Naoružanje koje je proglašeno neperspektivnim, odnosno viškom u okviru Oružanih snaga BiH, predstavlja veliki sigurnosni i institucionalni izazov za institucije vlasti. Količina od skoro 100.000 komada naoružanja i 22.500 tona viška municije i minsko-eksplozivnih sredstava - predmet je politike rješavanja viškova naoružanja i vojne opreme, koju su usaglasili predstavnici izvršne vlasti. Poboljšanje industrijskih kapaciteta za uništavanje municije i iskazivanje zajedničke političke volje za ove procese, neophodni su uvjeti za srednjoročno kvalitetno rješavanje ovoga problema.
- Vodeća međunarodna organizacija koja pruža pomoć i podršku institucijama BiH u vezi sa kontrolom SALW-a, jest UNDP BiH koji osigurava tehničku i finansijsku podršku izgradnji institucionalnih kapaciteta u ovoj oblasti. I ostale međunarodne organizacije i vlade pojedinih zemalja pružaju aktivnu podršku naporima BiH u kontroli SALW-a.
- **Programi civilnog društva u oblasti kontrole SALW-a, iako primijetni, još uvijek su nedovoljni da mobiliziraju širu društvenu zajednicu, te se provode uglavnom u okviru podrške međunarodne zajednice.**
- Većina ispitanika doživljava SALW kao veliku opasnost za ljudsku sigurnost i ne voli oružje bez obzira da li je ono legalno ili ilegalno.



Značajno prisustvo malog i lakog naoružanja (SALW) u Bosni i Hercegovini je zabrinjavajuća zaostavština ratnih dešavanja koja su obilježila početak 90-ih godina prošloga vijeka. Nekontrolisano prisustvo SALW-a u postkonfliktnom društvu kakvo je Bosna i Hercegovina, predstavlja prepreku uspostavi vladavine prava, održivom ekonomskom razvoju i ljudskoj sigurnosti. Okruženje u kojem je oružje široko rasprostranjeno i građanima lako dostupno, predstavlja prijetnju sigurnosti ljudi i, uopšte, sigurnosti države, bilo da se njime koriste organizovane kriminalne grupe, grupe povezane sa terorističkim aktivnostima ili pak osoba koje pate od Postratnog traumatskog stresnog poremećaja.

Procjena o utjecaju oružanog nasilja, koju je UNDP proveo putem monitoringa medijskog izvještavanja, ukazuje na bitno povećanje oružanih incidenata počinjenih nelegalnim oružjem. Također je zabilježeno i povećanje registracije oružja u posjedu civila, kao i velika količina viška oružja i municije u posjedu odbrambenih struktura u BiH. Zadnja studija, Small Arms Survey BiH, koja je provedena u 2004. godini, upućuje da je oružje u BiH posjedovalo 19 % civila, od čega je njih 16 % to oružje posjedovalo ilegalno.

Nova strategija i akcioni plan za kontrolu SALW-a, koju je Vijeće ministara BiH usvojilo za period 2008-2012. godina, fokusirana je na poboljšanje zakonodavstva vezanog za SALW, registraciju oružja, skladištenje, nabavljanje oružja, trgovinu i redukciju oružja i municije. Provođenje istraživanja Small Arms Survey 2010, trebalo bi ponuditi novije podatke o stanju u ovoj oblasti, te donosiocima odluka, međunarodnoj zajednici i javnosti služiti kao izvor informacija o izazovima koje veliko prisustvo SALW-a predstavlja po postkonfliktno društvo.

Stoga, ova Studija o malom i lakom naoružanju ima za cilj da ponudi empirijski zasnovane činjenice o sveukupnoj prisutnosti SALW-a u BiH, te o njegovom utjecaju na mogućnost destabilizacije mirnog i sigurnog okruženja u BiH. Ujedno, rezultati studije bi mogli biti korišteni kao indikator budućih aktivnosti i akcija vezanih za kontrolu SALW-a i jedinstven izvor sveobuhvatnih podataka vezanih za pitanja SALW-a.

Studija o malom oružju i lakom naoružanju (SALW) predstavlja kvantitativnu i kvalitativnu analizu procjene stanja vezanog za problematiku SALW-a u Bosni i Hercegovini. Studija u svom predmetu istraživanja obuhvata analizu četiri identifikovana područja vezana za SALW:

- Stanje rasprostranjenosti SALW-a i municije;
- Utjecaj SALW-a ;
- Percepcije o SALW-u, te
- Stanje kapaciteta vezanih za SALW.

Prije uvida u metodologiju izrade studije korisno je na početku pojasniti i samu definiciju SALW-a koja se terminološki upotrebljava u istraživanju. Kako ne postoji opšteprihvaćena međunarodna definicija SALW-a, u izradi je i pisanju studije pod pojmom SALW-a podrazumjevano sve ono što je obuhvaćeno definicijom SALW-a iz Strategije i akcionog plana kontrole malog oružja i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini, za period 2008-2012 godine, kao i definicijom SALW Standarda koje je izradio SEESAC. Tako po prvoj definiciji pojam malog oružja i lakog naoružanja u sebi sadrži dva potpojma: pojam malog oružja i pojam lakog naoružanja. Pod pojmom „malo oružje“ podrazumijevaju se revolveri, pištolji i automatski pištolji, puške i karabini, puškomitraljezi, jurišne puške i laki mitraljezi sa pripadajućom municijom. Pod pojmom „lako naoružanje“ podrazumijevaju se teški mitraljezi, ručni lanseri granata montirani ispod cijevi, prenosni i protivavionski topovi, bestrajni topovi, minobacači kalibra ispod 81mm, prenosni protivoklopni raketni sistemi i prenosni protivavionski sistemi sa pripadajućom municijom.

Druga SEESAC definicija pod SALW-om podrazumijeva svako smrtonosno konvencionalno naoružanje koje može nositi pojedinac ili lako vozilo, a koje ne zahtijeva dodatnu logistiku i kapacitete za održavanje.



Metodologija

U samom toku prikupljanja informacija za ovu studiju, poslužili smo se sa nekoliko metoda, uključujući anketiranje stavova 1.500 ispitanika širom zemlje, rasprave fokus grupa, sveobuhvatne intervjuje s ključnim subjektima, desk analizu, analizu sadržaja i metod triangulacije. Istraživanje za potrebe ove studije trajalo je od juna do septembra 2010. godine.

U pripremnoj fazi izrade studije određeni su ključni informatori, počevši od državnih i entitetskih službenika, policijskih organa, međunarodnih zvaničnika, stručnjaka, kao i drugih subjekata koji se dotiču pitanja SALW-a. Isto tako, u ovoj su fazi prikupljeni i relevantni materijali i publikacije o SALW-u i relevantnim pitanjima korištenim tokom provođenja istraživanja i izrade studije.

Prva faza izrade studije ponudila je pripremljen materijal za kvantitativno istraživanje na terenu. Riječ je o skali stavova za istraživanje i upitniku za fokus grupe i intervjuje. U ovoj je fazi određen i uzorak istraživanja. S obzirom na osjetljivost teme koju smo istraživali, u ovoj smo fazi dodatno anketare educirali o samom pristupu istraživanju na terenu.

U drugoj fazi izrade studije sprovedeno je kvantitativno terensko istraživanje na reprezentativnom uzorku od 1.500 ispitanika. Uzorak je baziran na popisu stanovništva iz 1991. godine i obuhvatio je populaciju stariju od 18 godina života. Uzorak je stratificiran prema regijama i veličinama naselja. U svakoj ispitnoj jedinici provodio se slučajni izbor metodom „šetnje u koracima“ (ran-dom walk technique), te se zatim na svakoj adresi, u svakom domaćinstvu i ulici od svih članova domaćinstva starih 18 i više godina odabirao „glavni“ ispitanik. Kako bi se osigurao reprezentativan uzorak ispitanika, u obzir je uzeta i kvota zastupljenosti po dobi i spolu, nacionalnosti, školskoj spremi i radnom statusu, te oblasti i tipu naselja. Rezultati i nalazi istraživanja potkrijepljeni su diskusijama pet fokus grupa. Dopuštena pogreška za istraživanje iznosi 2,5 %.

U trećoj fazi izrade studije sprovedeno je pet rasprava fokus grupa u Banjoj Luci, Bijeljini, Tuzli, Mostaru i Sarajevu. U svakoj raspravi fokus grupe učestvovalo je 10 – 12 učesnika, koji su predstavljali reprezentativan uzorak s obzirom na dob, spol, obrazovanje i tip naselja iz kojega dolaze. Rasprave fokus grupa trajale su po dva sata, a nalazi su korišteni za komparaciju sa nalazima istraživanja. Kako bi ojačali stavove fokus grupa, kao dodatnim metodom u njihovome radu koristili smo se i skalom stavova, koja je slična onoj pri istraživanju, a podjeljena je učesnicima prije rasprave. Ovakvim postupkom omogućili smo kvantitativnu i kvalitativnu analizu rasprave fokus grupa. U okviru ove faze istraživači su prilikom posjeta na terenu intervjuisali preko 40 ključnih informatora. Radilo se uglavnom o zaposlenicima u državnim i entitetskim institucijama, policiji, zaposlenicima međunarodnih organizacija, profesorima, žrtvama SALW-a, stručnjacima za pitanje sigurnosti i dr.

Studiju o malom oružju i lakom naoružanju pokrenuo je UNDP BiH, a realizirao ju je Centar za sigurnosne studije (CSS) BiH. Urađena je i napisana u periodu između juna i septembra 2010. godine. Studija se zasniva na istraživanju javnog mnijenja, diskusijama u okviru fokus grupa, intervjuima sa vladinim službenicima (entitetskog i državnog nivoa), službenicima policije, sa akademikima, ekspertima, predstavnicima civilnog društva i međunarodnih organizacija, te na podacima dobijenim od službenih organa, kao i na podacima objavljenim putem državnih, entitetskih, medijskih i drugih izvora. Studija je zasnovana na protokolu SEESAC-a, i u skladu je sa regionalnim standardima / smjernicama razoružanja na mikro nivou (SEESAC RMDS/G 05.80).



1. ISTRAŽIVANJE STANJA RASPROSTRANJENOSTI SALW-A I MUNICIJE U BOSNI I HERCEGOVI

U prvom dijelu ovoga istraživanja nastojat će se ostvariti uvid u količinu i rasprostranjenost SALW-a u Bosni i Hercegovini. Poseban pažnja u analizi bit će posvećena procjeni legalnog i ilegalnog oružja u posjedu civila. Treba naglasiti da će se u analizi o rasprostranjenosti legalnog oružja koristiti dva izvora: službena statistika policijskih organa i stavovi građana o posjedovanju legalnog oružja.

U kontekstu procjene ilegalnog oružja koristit će se samo stavovi građana iskazani u provedenoj anketi javnog mnijenja.

Radi ostvarivanja uvida u kompleksnost ovoga zadatka, potrebno je skrenuti pažnju na postojeće administrativne nadležnosti u BiH. Prema postojećim ustavnim i zakonskim nadležnostima, državni organi nemaju ovlaštenja za poslove evidencije SALW-a, tako da oblast evidencije oružja potpada pod nadležnost entitetskih ministarstava unutrašnjih poslova i policiju Brčko distrikta BiH. U Federaciji BiH ova je nadležnost dalje decentralizovana, pa su takve ovlasti u nadležnosti kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova. Ovako segmentirana policijska struktura svakako otežava prikupljanje svih vrsta podataka iz domena sigurnosti, a shodno tome utječe i na kreiranje i sprovođenje javnih politika u ovoj oblasti.



1.1 Ukupna rasprostranjenost

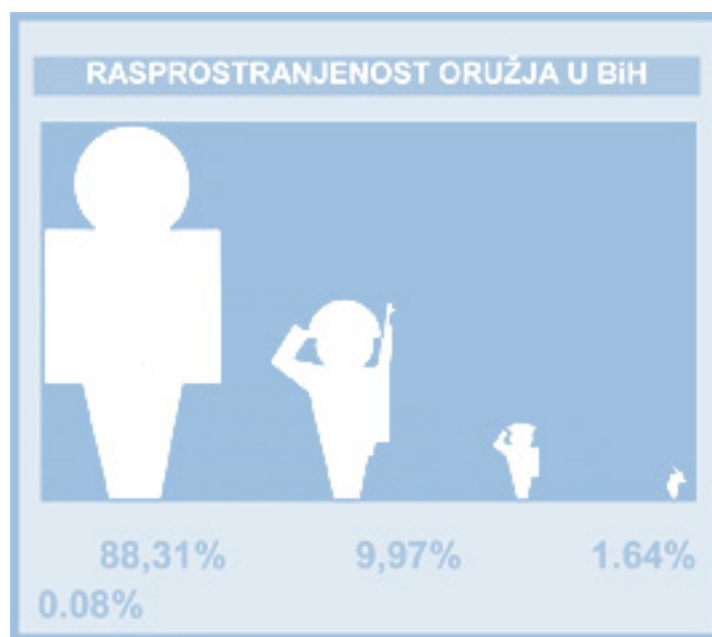
Na osnovu statističkih podataka koje su prikupili nadležni organi, kao i podataka dobivenih terenskim istraživanjima, došlo se do sljedećih pokazatelja. Studija ukazuje da se u Bosni i Hercegovini, prema procjeni, nalazi 1.244.142 komada vatrenog oružja, od čega je u posjedu civila 1.098.762 (ili 88.31 %), dok se 144.378 komada oružja (11.61. %) nalazi u upotrebi u državnim i entitetskim institucijama vlastima i institucijama Brčko Distrikta BiH, te 1.002 komada oružja (0.08 %) u PSC-ima. To znači da je broj oružja u posjedu civila premašio državni arsenal gotovo u omjeru 8:1, što je, može se konstatovati, nepovoljnije nego što je to slučaj na globalnom planu.

VLASNICI ORUŽJA	KOLIČINA	IZVOR
Registrovano oružje u posjedu civila	349.396	Entitetski i kantonalni MUP-ovi i Policija BD
Procjena ilegalnog oružja u posjedu civila	749.366	Podatak utemeljen na rezultatima istraživanja sprovedenog za potrebe ove studije
Oružane snage BiH	124.025	Ministarstvo odbrane BiH
Granična policija BiH	1.555	SAS
SIPA	1.513	SIPA
Policija u Federaciji BiH	9.680	Kantonalni MUP-ovi i SAS-ova procjena utemeljena na broju policajaca
Policija RS-a	7.162	Procjena utemeljena na brojnosti policijskog osoblja MUP-a RS-a
Policija Brčko distrikta BiH	443	Policija BD
Privatne sigurnosne kompanije (PSC)	1.002	MUP-ovi i Policija BD
Procjena ukupne količine oružja u Bosni i Hercegovini	1.244.142	

Tabela 1: Procjena ukupne količina oružja u Bosni i Hercegovini

Ovako visoka stopa vatrenog oružja koje posjeduju civili u odnosu na institucije vlasti, ukazuje na potrebu ozbiljnijeg i sveobuhvatnijeg pristupa ovom problemu. Visoka rasprostranjenost oružja u posjedu civila doprinosi i podstiče nasilje i kriminal u društvu, te smanjuje mogućnosti napretka zemlje i razvoja zajednica. Oružano nasilje kao posljedica prisustva oružja, na direktan ili indirektan način, godišnje uzrokuje smrt stotina hiljada ljudi i nebrojeno mnogo ozljeda žrtava, najčešće sa životnim posljedicama.

Ovoliko prisustvo oružja kod civila može upućivati na tradiciju ukorijenjene kulture posjedovanja oružja, ali ne treba zanemariti ni druge uzroke koji imaju utjecaja na količinu prisutnog oružja u BiH. O uzrocima će, međutim, i o motivima posjedovanja oružja više riječi biti u nastavku istraživanja.



1.2 Rasprostranjenost legalnog oružja u posjedu civila

Civilno posjedovanje oružja nije regulisano centralnim registrom, odnosno centralnom bazom podataka na državnom nivou, baš kao što je to slučaj i sa oružjem u posjedu policijskih agencija u BiH. U ovoj oblasti ipak se dešavaju pozitivni pomaci u oblasti zakonskih propisa. U nemogućnosti da se postigne politički konsenzus o donošenju jedinstvenog zakona o oružju na državnom nivou, Vijeće ministara BiH donijelo je odluku da se postojeći zakonodavni okvir na svim nivoima vlasti uskladi sa međunarodnim aktima.

Treba napomenuti da je ova oblast regulisana entitetskom nadležnošću u Republici Srpskoj, kantonalnim nadležnostima u Federaciji BiH i nadležnošću Brčko Distrikta BiH. Premda postojeći vremenski rok za implementaciju ove odluke nije ispoštovan, ipak je načinjen određeni napredak. Neki nivoi vlasti - poput Kantona Sarajevo, Hercegovačko-neretvanskog kantona, Zeničko-dobojskog kantona, Tuzlanskog Kantona i Brčko Distrikta - donijeli su nove zakonske propise koji su većim dijelom usaglašeni sa Direktivom vijeća 91/477/EEZ, njenim izmjenama iz Direktive 2008/51/EC, te UN Protokolom o oružju. U ostalim kantonima oblast legalnog posjedovanja oružja kod civila, nije regulisana na odgovarajući način. U nekim slučajevima još uvijek se koristi Zakon o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije SR BiH iz 1990. godine, čije pojedine odredbe nije moguće implementirati. Treba istaći napore Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova da oblast nabavljanja, držanja i nošenja oružja i municije rješi jedinstvenim usaglašenim zakonom na nivou Federacije BiH. Za jedan takav pristup neophodno je obezbijediti saglasnost kantona za prebacivanje nadležnosti na nivo Federacije BiH. U Republici Srpskoj posjedovanje oružja i municije regulisano je jedinstvenim Zakonom o oružju i municiji RS iz 2007. godine, koji je u toku 2009. godine pretrpio manje izmjene. Ovaj zakon nije u potpunosti usaglašen sa evropskim standardima i bit će potrebno izvršiti određene izmjene kako bi se ispoštovala odluka Vijeća ministara BiH da sva zakonska rješenja u ovoj oblasti budu harmonizirana sa odredbama međunarodnih akata.

Osim spomenutih strukturalnih problema, te razlika u zakonskoj uređenosti ove oblasti, projektni je tim - zahvaljujući susretljivosti i razumijevanju agencija za provođenje zakona na svim nivoima vlasti - uspio sakupiti informacije o broju registrovanog oružja u posjedu civila, također do podataka o ukupnom broju lovačkog oružja (vidi tabelu 2), koje je tokom proteklih godina izazivalo u javnosti određene dileme i špekulacije.

Prema analizi rezultata istraživanja prikupljenih od policijskih agencija u BiH, ukupna količina legalnog registriranog oružja iznosi 349.396 komada oružja. Ako se sagleda broj stanovnika u BiH od 3.842.566 stanovnika, to znači da svaki deveti građanin BiH posjeduje legalno oružje. Ipak, u odnosu na 2004. godinu, ukupna se količina registrovanog oružja u BiH smanjila za 5.604 komada oružja. Ovo smanjenje broja oružja najvjerovatnije je uzrokovano donošenjem novih propisa koji regulišu oblast posjedovanja oružja i municije. Novim zakonskim rješenjima, koja su u primjeni u nekim dijelovima BiH, propisana je obavezna preregistracija posjedovanja oružja, za koju su uvedene odredbe znatno rigoroznije nego u prethodnim zakonskim rješenjima, a iziskuju i određena finansijska sredstva kako bi se došlo do dozvole. Naravno, ovo je samo procjena da se smanjenje količine registrovanog oružja nije desilo zbog smanjene potražnje već zbog komplikovanije procedure izdavanja dozvola. Ovakav pristup ne mora biti i objektivna, te se ostavlja mogućnost da su i neki drugi razlozi utjecali na smanjenje broja registrovanog oružja. S obzirom na to da ova studija ne istražuje razloge smanjenja potražnje dozvola za oružje, dubinskoj se analizi samih razloga nije niti posvećivala posebna pažnja.

Sagledavajući navedeni broj legalnog oružja u posjedu civila (349.396 komada), može se reći da je on u skladu sa okruženjem u kojemu se nalazi BiH. U susjednoj se Republici Hrvatskoj (broj populacije oko 4,5 miliona), u toku 2006. godine, u posjedu civila nalazilo 371.702 komada legalnog oružja, dok je Srbiji (procjena od oko 7,4 miliona stanovnika) taj broj bio nešto veći i dostizao je 1,1 milion komada legalnog registrovanog oružja.

Za potrebe istraživanja korisno je sačiniti i ukupnu analizu količine legalnog oružja u posjedu civila, prema vrsti oružja koja je u posjedu građana i prema njegovoj rasprostranjenosti na teritoriji BiH. Od ukupnog broja legalnog oružja, 60 % se odnosi na oružje kratke cijevi, tj. u posjedu civila nalazi se 208.458 komada pištolja i revolvera, dok 40 % oružja potpada pod kategoriju oružja duge cijevi, odnosno lovačkog oružja. Kada je riječ o teritorijalnoj rasprostranjenosti ukupnog legalnog oružja, u Republici Srpskoj se nalazi 56 % oružja ili 196.854 komada, dok u Federaciji BiH taj broj iznosi 146.542 komada

ili 42 % od ukupnoga broja. Omjeri su slični i kad se ova rasprostranjenost posmatra prema vrsti oružja. Republika Srpska prednjači sa procentom registrovanog lovačkog oružja od 62 % (86.772), kao i sa procentom oružja kratke cijevi sa brojem od 110.02 komada ili 53 %. Radi lakšeg uvida u pregled prema vrsti oružja i njegovoj teritorijalnoj rasprostranjenosti, slijedi tabelarni prikaz.

ORUŽJE	F BIH	%	RS	%	BRČKO	%	UKUPNO	%
PIŠTOLJI I REVOLVERI	94.876	45	110.082	53	3.500	2	208.458	60
LOVAČKO	51.666	37	86.772	62	2.500	1	140.938	40
UKUPNO	146.542	42	196.854	56	6.000	2	349.396	100

Tabela 2: Pregled raspodjele oružja u legalnom posjedu.



1.2.1 Oružje registrovano u posjedu civila u Federaciji BiH

Federacija Bosne i Hercegovine nema jedinstven zakon o oružju usaglašen na entitetskom nivou, već su zakonska rješenja kojima se regulira ovo pitanje donesena na kantonalnom nivou. Radi boljeg uvida i same procedure nabavke oružja analizirat će se neke stavke Zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije Kantona Sarajevo, koji je, za razliku od nekih drugih kantona, u dobrom dijelu usklađen sa međunarodnim aktima.

Da bi dobio odobrenje za nabavljanje oružja i municije, građanin mora ispunjavati neke uvjete: da je punoljetan, da nije duševno bolestan ili zaostao u duševnom razvoju, da nije osuđivan za krivično djelo, te da nije u posljednjih pet godina kažnjavan za prekršaj protiv javnog reda i mira.

Nakon ispunjavanja spomenutih i drugih uslova predviđenih zakonom, građanin podnosi policijskoj upravi Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo zahtjev za odobrenje nabavljanja oružja i municije. Načelnik nadležne policijske uprave formira tročlanu komisiju koja ima zadatak da ocijeni opravdanost zahtjeva za dobijanje odobrenja za nabavku oružja i municije.

Kada je u pitanju lovačko oružje, odnosno oružje duge cijevi, odobrenje se izdaje samo licu koje je položilo lovački ispit i koje je član lovačke organizacije. Međutim, u vezi sa nabavkom lovačkog oružja, Zakon pravi i izuzetak. Taj se izuzetak ogleda u tome da građani kojima je držanje i nošenje lovačkog oružja neophodno radi imovine u ličnoj svojini, takvo oružje mogu nabaviti u ovoj proceduri.

Od 2004. godine Federalni MUP nastoji ovu oblast urediti na entitetskom nivou, ali predstavnici Parlamenta Federacije BiH ni do danas nisu dali podršku jednom takvom zakonskom rješenju. Isti pristup Federalni MUP koristi i u ovom periodu kada je u toku implementacija odluke Vijeća ministara o usklađivanju postojećih zakona o oružju sa međunarodnim aktima, ali još uvijek nema naznaka da će kantonalni zvaničnici izvršiti prenos nadležnosti u ovoj oblasti na Federaciju BiH. Predstavnici Federalnog MUP-a smatraju da bi se jedinstvenim zakonom na nivou Federacije BiH uspostavila strožija i kvalitetnija kontrola nad civilnim posjedovanjem oružja.

Na osnovu podataka iz 10 kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, u Federaciji BiH je registrovano ukupno 146.542 komada oružja u posjedu civila. Komparacijom broja oružja u civilnom posjedu iz 2004. godine, kada je rađeno posljednje istraživanje o procjeni stanja SALW-a u BiH, može se konstatovati da je u Federaciji BiH došlo do blagog povećanja izdatih dozvola za legalno oružje - povećanje od 2.073 komada.

Tabela u nastavku identifikuje oružje prema vrsti oružja i prema teritorijalnoj rasprostranjenosti, odnosno, po kantonima u kojima je oružje registrovano.

Vrsta oružja	KANTONALAN MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA FEDERACIJE BIH										
	MUP USK	MUP POS	MUP TUZ	MUP ZE-DO	MUP BP	MUP SB	MUP HNK	MUP ZH	MUP SAR	MUP LIV	SUMA
Oružje kratke cijevi (pištolji i revolveri)	9.881	685	22.847	19.800	0	6.988	5.288	407	26.995	1.541	94.876
Oružje duge cijevi (lovačke puške i karabini)	7.349	1.047	12.614	7.850	0	3.151	6.175	931	9.557	2.992	51.666
UKUPNO	17.230	1.732	35.461¹	27.650	444	10.139	11.463²	1.338	36.552	4.533	146.542



1.2.2 Oružje registrovano u posjedu civila u Republici Srpskoj

Građani u RS-u mogu nabavljati vatreno i vazdušno oružje samo na osnovu odobrenja nadležne organizacione jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a, na čijem području je prebivalište tog građanina, odnosno sjedište pravnog lica koje je podnijelo zahtjev za izdavanje odobrenja. Lovačko oružje mogu nabavljati građani koji su članovi lovačke organizacije/udruženja i koji moraju imati položen lovački ispit.

Krajem maja 2010. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova RS-a raspolaže, na osnovu svoje evidencije, podatkom da je u RS-u izdato oružnih listova za 110.082 komada kratkog oružja (pištolja i revolvera) i 86.772 za dugo oružje (lovačke puške i karabini). To znači da građani Republike Srpske legalno imaju u svome posjedu 196.854 komada oružja kratke i duge cijevi.

Kada broj legalnog oružja u posjedu civila (196.854), uporedimo sa količinom oružja navedenoj u studiji o SALW-u iz 2004. godine (200.896), primijetno je da se broj odobrenih dozvola za oružje u proteklih sedam godina smanjio za tačno 4.042 komada naoružanja. Kao što je već navedeno, razloge za smanjenje broja odobrenih dozvola za nošenje i držanje oružja mogu se tražiti u novim skpropisima koji su dosta pooštrili kriterije za dobivanje dozvola, kao i u neobnavljanju dozvola iz razloga promjene mjesta boravka ili smrti vlasnika oružja, odnosno nepoštivanja administrativnih procedura.

VRSTA ORUŽJA	KRATKA CIJEV (Pištolji i revolveri)	DUGA CIJEV (Lovačko oružje i karabini)	UKUPNO
BROJ KOMADA REGISTROVANOG ORUŽJA	110.082	86.772	196.854

Tabela 3: Oružje registrovano u Republici Srpskoj

Odobrenje za nabavljanje, držanje i nošenje oružja građanima Brčko Distrikta izdaje Policija Brčko Distrikta. Ovo se odobrenje izdaje na lični pismeni zahtjev, te se za nabavljeno oružje licu izdaje oružni list. Oružni list izdaje se na vrijeme od pet godina s mogućnošću produženja na zahtjev imaoaca oružnog lista. Oružje, kao i dijelove za oružje i municiju, može nabaviti samo osoba na čije ime odobrenje glasi.

Od stupanja na snagu Zakona o oružju i municiji Brčko Distrikta BiH, Policija Brčko Distrikta započela je sa zamjenom oružnih listova za sve građane koji su legalno posjedovali oružje. U procesu zamjene oružnih listova, koji je otpočeo 2003. godine, Policija je izdala dozvole za držanje i nošenje 6.000 komada oružja. Od toga broja, 3.500 dozvola za oružje izdato je za kratke cijevi (pištolje i revolvere) i 2.500 za duge cijevi (lovačke puške i karabini).

VRSTA ORUŽJA	KRATKA CIJEV (Pištolji i revolveri)	DUGA CIJEV (Lovačko oružje i karabini)	UKUPNO
BROJ KOMADA REGISTROVANOG ORUŽJA	3.500	2.500	6.000

Tabela 4: Oružje registrirano kod Policije Brčko Distrikta BiH

Tokom ovoga istraživanja, zvaničnici Policije Brčko Distrikta ukazali su na problem velikog broja (oko 3.500 komada) registrovanog oružja za koje građani nisu izvršili zamjenu oružnog lista. Ovo oružje nalazi se na staroj evidenciji, a registrovano je u periodu od 1968. do 2003. godine.

U Policiji BD su mišljenja da građani nisu obnovili registraciju oružja iz više razloga. Prvi razlog ogleda se u činjenici da je veliki broj građana promijenio prebivalište, odnosno odselio se izvan BD BiH, u susjedne zemlje, a da pri tome nisu odjavili oružje. Drugim razlogom smatraju to što je mnogim građanima oružje u ratu nestalo ili oduzeto, a vlasnici nestanak oružja nisu prijavili Policiji. Kao treći razlog, Policija navodi smrt građana, odnosno vlasnika oružja. Veliki je broj umrlih i poginulih građana koji su posjedovali oružje, a Policija nema saznanja o sudbini tog oružja, s obzirom na to da se radi o evidenciji iz 1968. godine.



1.3 Rasprostranjenost ilegalnog oružja u posjedu civila

Kada je riječ o rasprostranjenosti ilegalnog oružja, treba istaći da u Bosni i Hercegovini, kao ni u zemljama regiona, ne postoji službena statistika o ilegalnom oružju u posjedu civila. Učesnici u istraživanju provedenom za potrebe ove studije, nisu mogli dati ni okvirnu procjenu o stanju u ovoj oblasti. Međutim, poznato je da je u toku ratnih dešavanja u BiH '90-ih godina postojao veliki broj naoružanih osoba, koje su, nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog ugovora, demobilisani. Niko od sagovornika nije mogao sa sigurnošću potvrditi da su takve osobe prilikom demobilizacije zaista i zadužili oružje koje su koristili u ratu. Prisustvo ilegalnog oružja u BiH i njegova raznovrsnost svakako upućuju na to da je oružje koje je preostalo iz rata jedan od značajnijih izvora njegove rasprostranjenosti.

Prikupljanje pokazatelja o obimu problema i količini rasprostranjenosti ilegalnog oružja, bazirano je na policijskim statistikama o prikupljenom ilegalnom naoružanju i njihovoj upotrebi u krivičnim djelima ili na statistici o oduzetom oružju od civila, te na rezultatima provedene ankete "Istraživanja stavova javnosti o stanju naoružanja i sigurnosti građana".

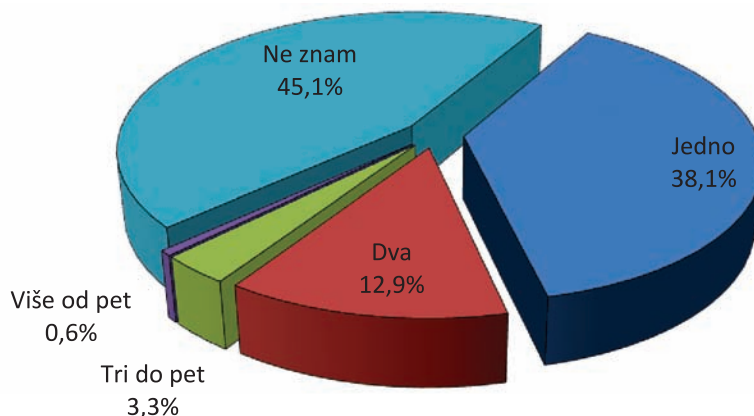
Istraživanje stavova javnosti pruža više informacija o problemima koje uzrokuje oružje, te ukazuje na broj ilegalnog oružja u posjedu civila. Ovi se podaci moraju uzeti sa određenom dozom rezerve, budući da je metodologija istraživanja zasnovana na posljednjem popisu stanovništva u BiH sprovedenom 1991. godine, kao i na statističkim procjenama stanovništva i broja domaćinstava statističkih zavoda u BiH. No, rezultati svakako daju procjenu obima problema ilegalnog oružja u BiH i u tome se ogleda važnost samih rezultata.

Da bi se tokom terenskog istraživanja došlo do što tačnijih podataka o rasprostranjenosti ilegalnog oružja u posjedu civila, postavljene su u Likertovoj skali stavova četiri tvrdnje vezane za ovu problematiku. S obzirom na senzibilitet materije koja se istraživala, koristila se skala stavova kako bi se dobili što iskreniji odgovori. Tako su i formirane četiri tvrdnje, gdje su ispitanici mogli birati jedan od pet ponuđenih odgovora:

- a) Po mome mišljenju, ljudi u svojim domaćinstvima imaju nekoliko komada – vrsta vatrenog oružja, u prosjeku: jedno; dva; tri do pet; niti jedno domaćinstvo; ne znam;
- b) U mojoj lokalnoj zajednici poznajem domaćinstva koja posjeduju oružje: jedno; dva; tri do pet; niti jedno domaćinstvo; ne znam;
- c) Moje domaćinstvo posjeduje oružje, propisno je odloženo i nalazi se van dohvata djece: potpuno se slažem; slažem se; ne mogu se odlučiti; ne slažem se; uoće se ne slažem i
- d) Koliko osoba poznajete u Vašoj zajednici koji posjeduju oružje: jednu osobu; do pet osoba; ne poznajem nikoga; do 10 osoba; 15 i više osoba.

Prvo pitanje (a) poslužilo je da se pokušaju identifikovati stavovi ispitanika o procjeni broja oružja po domaćinstvu. Da domaćinstvo posjeduje jedan komad oružja, smatralo je 38,1 % ispitanika, za opciju „dva komada“ odlučilo se 12,9 % ispitanika, dok je 3,3 % bilo mišljenja da se u domaćinstvima nalazi od tri do pet komada oružja. Za opciju „više od pet komada“ odlučilo se 0,6 % ispitanika, dok je preostali anketirani ispitanici odgovorili da ne znaju odgovor na ovo pitanje.

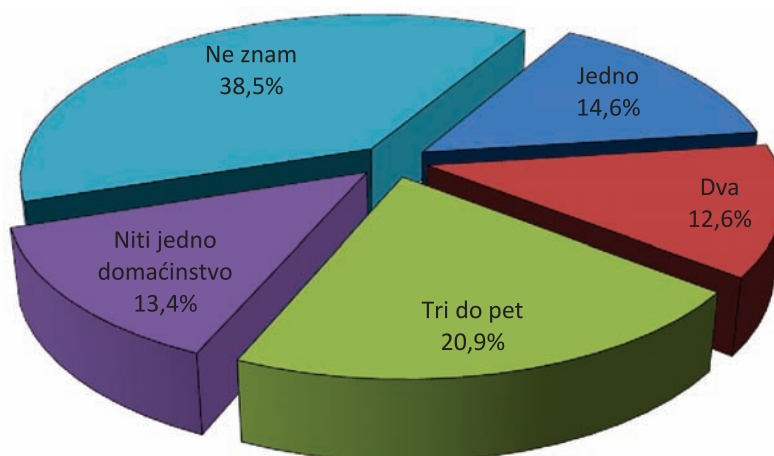
Po mom mišljenju, ljudi u svojim domaćinstvima imaju nekoliko komada-vrsta vatrenog oružja, u prosjeku:



Analiza ovih odgovora upućuje na stavove ispitanika po kojima domaćinstva u prosjeku posjeduju 1,46 % komada oružja. U svrhu statističke obrade ovih rezultata potrebno je ostvariti uvid u broj stanovništva u BiH, kao i broj domaćinstava. Zvanični podaci o broju stanovništva, koje je iznijela Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, navode da je u 2009. godini Bosna i Hercegovina imala 3,842.566 stanovnika, sa prosječnim brojem od 3,27 članova po domaćinstvu, što ukazuje na broj od 1,175.097 domaćinstava. Sumirajući ove podatke o broju domaćinstava i količini oružja po domaćinstvu dolazi se do prve procjene količine od 1,715.633 komada ukupnog broja oružja u BiH.

Odgovor na drugo pitanje iz dijela ankete u kojemu je korištena Likertova skala (b), dalo je sljedeće pokazatelje. Da jedno domaćinstvo posjeduje oružje - mišljenje je 14,6 % ispitanika, za dva domaćinstva - odlučilo se 12,6 % ispitanika, dok se za opciju tri do pet domaćinstava - izjasnilo njih 20,9 %. Ostali broj ispitanika izjasnilo se da ne poznaje niti jedno domaćinstvo koje posjeduje oružje, ili da ne zna odgovor na ovo pitanje

U mojoj lokalnoj zajednici poznajem domaćinstva koja posjeduju oružje



Pokazatelji iz ovoga pitanja, kombinovani sa brojem domaćinstava u BiH koje je prema zvaničnim procjenama 1.175.097, ukazuju na broj od 584.625 domaćinstava koja posjeduju oružje.

Mišljenja iz drugog pitanja, koje je poslužilo za procjenu (c), a u kome je traženo da se ispitanici očituju u odnosu na svoje domaćinstvo, ukazuju da se sa ovom tvrdnjom: „potpuno slaže“ 12,4 % ispitanika, da se „slaže“ njih 23,7 %, da se sa ponuđenom opcijom „uopće ne slaže“ 25,9 % ispitanih, da ih se „ne slaže“ 26,9 %, te da se 11,1 % ispitanika nije moglo odlučiti niti za jedan od ponuđenih odgovora.

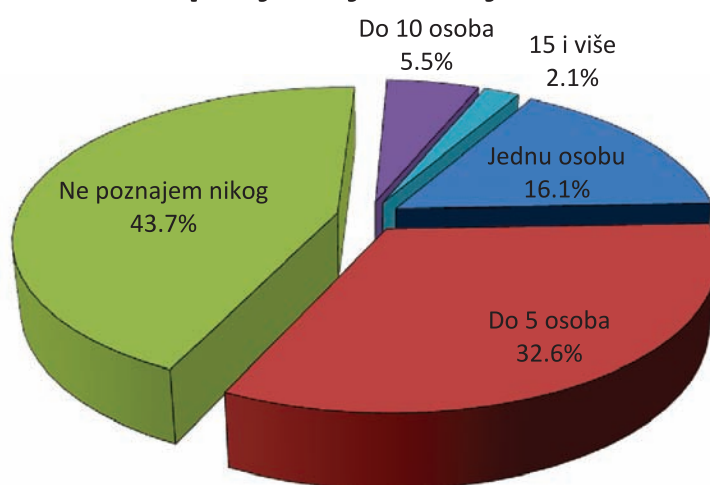
Moje domaćinstvo posjeduje vatreno oružje, propisno je odloženo i nalazi se van dohvata djece



Analizirajući odgovore u odnosu na ukupan broj domaćinstava u BiH, dolazi se do procjene od 424.210 domaćinstava koja, po mišljenju ispitanika, posjeduju oružje.

I u okviru trećeg pitanja (d) nastojalo se doći do pokazatelja o procjeni broja domaćinstava koja posjeduju oružje. Pitanje je bilo usmjereno na procjenu ispitanika o broju osoba u njihovoj zajednici koje posjeduju oružje. Za odgovor da jedna osoba posjeduje oružje, opredijelilo se 16,1 % ispitanika; za opciju do pet osoba odlučilo se 32,6 % ispitanih; do deset osoba 5,5 %. Za odgovor „petnaest i više“ opredijelilo se 2,1 % ispitanika, dok se njih 43,7 % izjasnilo da ne poznaje nikoga u svojoj zajednici ko posjeduje oružje.

Koliko osoba poznajete u Vašoj zajednici koji posjeduju oružje?



Imajući u vidu da su odgovori u okviru ovoga pitanja tretirali individualno osobe za koje se pretpostavlja da posjeduju oružje, procjena broja domaćinstava koje posjeduju oružje izvedena je uz korišćenje metodologije po kojoj domaćinstvo čine prosječno 3,27 osoba. Shodno toj kalkulaciji, pokazatelji iz odgovora na ovo pitanje ukazuju na broj od 436.838 domaćinstava koja posjeduju oružje.

Pokazatelji iz prethodna tri odgovora ukazuju na različite procjene o broju domaćinstava koja posjeduju oružje, što se može vidjeti i iz naredne tabele.

	BROJ DOMAĆINSTAVA KOJA POSJEDUJU ORUŽJE
U mojoj lokalnoj zajednici poznajem domaćinstva koja posjeduju oružje	584.625
Moje domaćinstvo posjeduje vatreno oružje propisno je odloženo i nalazi se van dohvata djece	424.210
Koliko osoba poznajete u Vašoj zajednici posjeduju oružje?	436.838

Uvažavajući statističke metode o opravdanosti i ispravnosti korištenja srednje vrijednosti za potrebe dobijanja što tačnijih rezultata, dolazi se do broja od 481.891 domaćinstvo koliko ih, prema procjeni ispitanika, posjeduju oružje. Kao što je navedeno, podaci o procjeni broja domaćinstava i broja oružja po domaćinstvu iz prvoga pitanja skale, ukazuju da se u BiH nalazi 1,715.633 komada oružja. Koristeći metod medijan u odnosu na iskazane pokazatelje, dolazi se do statistički opravdane procjene o broju od 1,098.762 komada oružja koje se nalazi u posjedu civila u BiH.

Vrijednosti u tabeli održavaju median obrađenih pitanja.

Analiza ukupnih odgovora na nivou BiH, sagledana prema spolu, ukazuje da jedna trećina žena priznaje da živi u domaćinstvu u kojem ima oružje, pri čemu nisu uočene razlike prema mjestu njihovoga življenja. Jedna trećina urbanog, ruralnog i prigradskog stanovništva priznaje da ima oružje, što ukazuje na ravnomjernu rasprostranjenost oružja u domovima.

Na skali stavova koji su ponuđeni u istraživanju stavova javnog mnijenja, broj ispitanika koji su odgovorili potvrdno i na pitanje posjedovanja oružja u domaćinstvu, kao i na pitanju o poznavanju domaćinstva koje ima oružje - znatno je veći u odnosu na anketu provedenu u martu 2004. godine. U istraživanju iz 2004. godine 18,9 % ispitanika priznalo je da živi u domaćinstvu koje posjeduje jedno ili više komada oružja. Ovo istraživanje javnog mnijenja ukazuje na porast broja osoba koje su se izjasnile da posjeduju oružje u svom domaćinstvu - 510 ispitanika ili, procentualno, gotovo 34 %.

Da bi se dobili statistički pokazatelji broja ilegalnog oružja u posjedu civila, potrebno je oduzeti 349.396 komada oružja registrovanog kod civila, od dobivenog medijana. Kada se tako postupa, dolazi se do rezultata prisutnosti ilegalnog oružja u BiH u ukupnoj količini od 749.366 komada, odnosno 19,5 %.

Ako se za daljnju analizu koristi dobiveni medijan, dolazi se do sljedećih zaključaka: svaki treći građanin ove zemlje posjeduje oružje ili njih 1,098.762, s tim da oružje ilegalno posjeduje svaki peti građanin, dakle njih skoro jedna petina (749.366 ili 19,5 %), dok ga legalno, u svojoj kući posjeduje svaki deveti građanin BiH (349.396).

Ukupna količina rasprostranjenosti naoružanja u posjedu civila, zasnovana na temelju izračunatog medijana, iznosi 1,098.762 komada oružja, od čega je ilegalnog 749.366 komada, a legalnog 349.396 komada.

Ukupna količina od 749.636 komada ilegalnog oružja znači da 19,5 % bosansko-hercegovačkog stanovništva oružje posjeduje ilegalno. To je 6,5 % više u odnosu na ukupnu količinu ilegalnog oružja u Hrvatskoj, gdje je odgovarajuće istraživanje SALW-a procijenilo da oko 12,9 % hrvatskog stanovništva ima ilegalno oružje. Kada je riječ o procjenama ilegalnog SALW-a u drugim zemljama

u okruženju, one pokazuju dosta niži postotak u odnosu na BiH. Tako istraživanja iz Srbije i Albanije ukazuju na dvostruko manji postotak posjedovanja ilegalnog oružja u posjedu civila u odnosu na našu zemlju.

ORUŽJE PO DOMAĆINSTVU	UKUPNO	SREDNJA PROCJENA BROJA DOMAĆINSTAVA	MEDIJANA REZULTATA
1.46	1,715.633	481.891	1,098.762

Ovakvi komparativni pokazatelji ilegalnog oružja u posjedu civila, čine se prihvatljivijim ako se sagleda ratna povijest Balkana, budući da su najveća ratna žarišta bila su upravo na području Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Kad se posmatraju vrste oružja koje građani posjeduju, najviše je onih koji smatraju da građani u prosjeku posjeduju pištolje, a potom slijede lovačke puške. Oko 8 % ispitanika smatra da građani posjeduju eksplozivne naprave, dok ih 6 % smatra da neki posjeduju i automatske puške. Mali je broj (samo 0,5 %) onih koji vjeruju da građani posjeduju mitraljeze.



1.4 Oružane snage Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina je svoje Oružane snage dobila u skladu sa Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine. Oružane snage BiH su profesionalna, jedinstvena vojna sila koju organizira i kontrolira Bosna i Hercegovina.

Odlukom Predsjedništva Bosne i Hercegovine o veličini, strukturi i lokacijama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, regulisano je da OS BiH imaju ukupno 16.000 pripadnika, i to:

10.000 profesionalnih vojnih lica (oficiri, podoficiri i vojnici), 1.000 civilnih vojnih lica i 5.000 pripadnika rezervnog sastava. Količina ispravnog naoružanja i vojne opreme u Oružanim snagama BiH zadovoljava potrebe predložene strukture, ali je po svojim taktičko-tehničkim karakteristikama jednim dijelom zastarjela. Osnovni kriterij za odabir naoružanja kojim će se opremiti OS BiH, bilo je stanje postojećih sredstava i njihova tehnička ispravnost. Nije bilo realno da se paraleleno sa procesima reforme odbrane, što je iziskivalo i angažman značajnih finansijskih sredstava, uđe i u proces modernizacije.

RASPROSTRANJENOST ORUŽJA U POSJEDU CIVILA U BIH:

- Svaki treći građani BiH posjeduju oružje;
- Svaki deveti građanin posjeduje legalno oružje u svojoj kući;
- Svaki peti građanin posjeduje ilegalno oružje (19,5 posto)

Neka od osnovnih vrsta naoružanja i sistema naoružanja za koje se MO BiH opredijelio, jesu:

- jurišna puška M16A1;
- puškomitraljez M60;
- puška snajperska M76;
- ručni bacač protivoklopni OSA M79;
- minobacač M57 60 mm;
- haubica D-30J 122 mm;
- samohodni APRA 40 122 mm - višecijevni lanser raketa;
- tenk M60 A3;
- oklopni transporter M113 A1; i
- helikopter UH-1H i Mi8/Mi17MTV.

Vidljivo je da su se Oružane snage BiH opredijelile za NATO standarde naoružanja, što je dodatno povećalo i onako veliki broj viška municije i MES-a u Oružanim snagama BiH. Predsjedništvo BiH, kao vrhovni zapovjednik OS BiH, donijelo je 10.06.2009. godine Odluku o principima rješavanja viškova naoružanja i opreme, te njenim izmjenama, od 08.10.2009. godine, odredilo da se višak rješava prodajom, donacijom i uništavanjem.

Kad je riječ o prodaji naoružanja i municije Oružanih snaga BiH, prema informacijama Ministarstva odbrane „od 01.01.2006. godine, tj. od formiranja Ministarstva odbrane pa do danas, nije objavljen ni jedan tender o prodaji naoružanja i municije“, što znači da MO BiH nije prodavao naoružanje i municiju. Međutim, treba istaći činjenicu da je Odlukom Predsjedništva BiH, Ministarstvo odbrane BiH zaduženo da realizira pet starih ugovora o prodaji naoružanja i municije, koja su potpisala prijašnja entitetska ministarstva odbrane. U skladu s tim starim entitetskim ugovorima, MO BiH je u Republiku Jemen isporučio sljedeće količine municije:

-metak 12,7x99	1,922.368 kom;
-metak 14,5x114.....	1,659.348 kom
-metak 12,7x108.....	494.000 kom.

Pored naoružanja doniranog Ministarstvu unutrašnjih poslova Federacije BiH i Republike Srpske, Ministarstvo odbrane doniralo je 2007. godine, u skladu sa odlukom Predsjedništva, naoružanje i Afganistanskim snagama sigurnosti. Riječ je o 60 komada haubica 120 mm D30S, D30 J; 19.500 komada automastkih pušaka AK-47, 1000 komada kratkih strojnica ERO 9mm i 400 komada puškomitraljeza M72.

Proces uništavanja započet u okviru saradnje UNDP-a i Ministarstva odbrane BiH, nastavljen je, a na tom je stajalištu i Zaključak Predsjedništva BiH, od 22.03.2010. godine, kojim se Ministarstvo odbrane BiH obavezuje da, u skladu sa odobrenjem donatora, izvrši pripreme za uništavanje svih količina suvišnog lakog naoružanja i visokorizične municije i MES-a. Ovakav pristup upućuje na preovlađujuće opredjeljenje institucija vlasti BiH da se postepeno vrši uništavanje naoružanja i municije, uprkos tome što MO BiH vrši pripreme za raspisivanje tendera o prodaji viškova naoružanja.

U narednom dijelu bit će iskazani podaci o skladištenju municije i minskoeksplozivnih sredstava u okviru postojećih kapaciteta OS BiH. Iz naredne tabele uočljivo je da su se OS BiH opredjelile da, od postojećih 19 skladišta municije i MES-a, koriste 5 perspektivnih skladišta i to u Čapljini, Hadžićima, Bihaću, Tuzli i dva u Mrkonjić Gradu. Ostala su skladišta neperspektivna, te stvaraju dodatne ljudske i materijalne poteškoće za Oružane snage BiH.

STANJE	SKLADIŠTA	STANJE MiMES (izraženo u tonama)
UKUPNO U OS BiH	20	30.000
PERSPEKTIVNA SKLADIŠTA	5	11.190
NEPERSPEKTIVNA SKLADIŠTA	14	18.910
	1 (prazno)	(završna inspekcija)
PERSPEKTIVNOST MiMES-a		
PERSPEKTIVNO 6 (ŠEST) BORBENIH KOMPLETA ZA OS BiH		7.500
VIŠAK ZA OS BiH		22.500

Tabela 8: Municija i MES OS BiH

Osim velike količine municije i MES-a, Oružane snage BiH raspolažu i sa velikim količinama naoružanja, od malog i lakog naoružanja do naoružanja velikih kalibara. Tako prema podacima Ministarstva odbrane BiH, Oružane snage BiH raspolažu sa 124.025 komada naoružanja, od čega je 24.143 komada naoružanja perspektivno, dok se viškom za OS BiH smatra 99.882 komada naoružanja.

KATEGORIJA	UKUPNA KOLIČINA	PERSPEKTIVNO	VIŠAK
NAORUŽANJE	124.025 kom	24.143 kom	99.882 kom

Ukupna količina SALW-a u Ministarstvu odbrane ukazuje da je ovo ministarstvo suočeno s ozbiljnim problemom kako riješiti višak naoružanja, municije i MES-a. Ukupna količina naoružanja trenutno iznosi 124.025 komada i 30.000 tona MiMES, od čega je perspektivno 24.143 komada naoružanja i 7.500 tona MiMES-a. Višak od 99.882 komada naoružanja i 22.500 tona MiMES-a, bit će vjerovatno veliki izazov za administrativne sposobnosti Ministarstva odbrane i njegove kapacitete uništavanja viška naoružanja.



1.5 Granična policija Bosne i Hercegovine

Zakonom o izmjeni Zakona o Državnoj graničnoj službi, koji je stupio na snagu 18.04.2007. godine, naziv Državna granična služba BiH promijenjen je u Granična policija Bosne i Hercegovine. U junu 2009. godine Granična policija zapošljava 2.224 radnika, od čega 2.039 policijskih službenika, 40 državnih službenika i 145 ostalih zaposlenih. Danas, 10 godina od osnivanja, Granična policija BiH je izrasla u savremenu policijsku agenciju, organiziranu po ugledu na evropske granične policije. Osim glavnog sjedišta u Sarajevu, ona djeluje i putem šest svojih regionalnih kancelarija.

Granična policija BiH posjeduje 1.555 komada oružja kratkih cijevi (uglavnom pištolji Glock 17) i 199 komada oružja dugih cijevi (uglavnom jugoslovenske jurišne puške M 70). Kad je riječ o formacijskom višku naoružanja, Granična policija BiH nema, u skladu sa planiranim brojem policijskih službenika, formacijskih viškova naoružanja.



1.6 Agencija za istrage i zaštitu – SIPA

Agencija za istrage i zaštitu ima 1.318 zaposlenih, što predstavlja 67,58 % popunjenih sistematiziranih radnih mjesta, te za potpunu popunu nedostaje još 632 lica. Pripadnici policijskih snaga SIPA-e naoružani su službenim pištoljima Glock 17 i 26, revolverima Magnum 357, hemijskim pištoljima, snajperskim puškama sa nišanom i automatskim puškama. Za obavljanje svojih složenih poslova pripadnici Agencije za istrage i zaštitu raspolažu sa 1.513 komada oružja.



1.7 Rasprostranjenost oružja u policijskim snagama u BiH

U vezi sa rasprostranjenošću oružja u policijskim snagama u BiH, ovim se istraživanjem nije uspjelo doći do svih podataka o količinama oružja u policijskim agencijama. Razlog tome je što su se neki MUP-ovi i policijske agencije pozvali na tajnost informacija, odnosno u njihovim odgovorima stoji da bi odavanjem broja i vrste naoružanja kojim raspolažu, povrijedili odredbe Zakona o zaštiti tajnih podataka. Stoga je procjena količine oružja sačinjena na osnovu informacija dobivenih od nekih MUP-ova, te na osnovu broja zaposlenih policajaca. Na osnovu ove procjene može se reći da u okviru policijskih snaga BiH, odnosno, u okviru MUP-a Federacije BiH, MUP-a RS-a, Brčko Distrikta, SIPA-e, Granične policije i 10 kantonalnih MUP-ova, postoji oko 20.000 komada oružja.



1.7.1 Policija u Federaciji BiH

U skladu sa brojem policajca u okviru 10 kantonalnih MUP-ova i MUP-a Federacije BiH, policija bi u Federaciji BiH trebala posjedovati oko 9.800 komada oružja.

U nastavku su date količine oružja kantonalnih MUP-ova.

Unsko-sanski Kanton u okviru svojih policijskih snaga ima 1.113 komada službenog oružja. Od tog broja, 1.015 komada je oružje kratke cijevi i 98 komada oružje duge cijevi (AP). Službeno oružje uskladišteno je u organizacionim jedinicama, te u skladu sa sigurnosnim procedurama. MUP-a USK-a ne raspolaže formacijskim viškovima službenog oružja, već posjeduje obaveznu rezervu službenog oružja kratke cijevi za slučajeve kvarova, uništenja ili gubljenja oružja i sl.

Posavski Kanton za policijske snage MUP-a ima na raspolaganju 322 komada oružja kratke cijevi i 55 komada oružja duge cijevi (pumparice, AP, karabini, snajperske puške, lovačke puške i dr.). MUP raspolaže sa ukupno 377 komada oružja, koje je propisno uskladišteno i zaduženo. Kanton Livno prijavio je 46 komada oružja duge cijevi, 506 komada oružja kratke cijevi i 3 lansera za CS granate „Cougar“. Prema podacima MUP-a, jedna poluautomatska puška je višak i predložena je za otpis i uništenje.

Policija u Zeničko-dobojskom kantonu, za svoje potrebe posjeduje oko 1.900 komada oružja. To, naravno, uključuje sve policijske jedinice, saobraćajne jedinice i jedinice za podršku. Policija nema formacijskih viškova oružja, a u vremenu dok smo radili istraživanje, raspisan je tender za prodaju 330 komada pištolja.

Policija Zapadnohercegovačkog kantona nema formacijskih viškova oružja. MUP raspolaže sa 332 komada oružja kratke cijevi i 19 komada oružja duge cijevi (17 komada AP-7,62 i 2 puškomitraljeza CZ M-72).

Bosanskohercegovački kanton u okviru svojih policijskih jedinica ima 23 komada oružja duge cijevi i 237 komada kratke cijevi (pištolji „GLOCK“ i „LUGER“ kalibra 9 mm). Ukupno, policija BPK duži 260 komada oružja. Policajci su obučeni i kvalificirani za rukovanje zaduženim oružjem, koje se zadužuje i obezbjeđuje po sigurnosnim procedurama.

Tuzlanski kanton prijavio je 149 automatskih i 262 poluautomatska pištolja. Policajci MUP-a Tuzlanskog kantona duže spomenuto oružje koje je registrovano u Ministarstvu. Policajci su obučeni i kvalificirani za rukovođenje zaduženim oružjem. Ovo oružje je uskladišteno zajedno sa oružjem koje je privremeno oduzeto od građana. Pristup je zabranjen svima, osim službeniku koji obezbjeđuje ovo oružje, a kojega je ovlastio šef organizacijske jedinice.

Policijske snage Srednjobosanskog kantona za obavljanje svojih poslova i zadataka duže 858 komada oružja. Od tog broja, 850 komada je oružje kratke cijevi, dok je 8 komada oružje duge cijevi. Ne postoje formacijski viškovi oružja.

Policija Hercegovačko-neretvanskog kantona prijavila je ukupno 76 pištolja, 14 automatskih pušaka i 11 pušaka kao službeno oružje.

Kanton Sarajevo za potrebe svojih policijskih jedinica posjeduje 1.007 komada oružja registrovanog po organizacionim jedinicama. Od tog broja, 946 komada oružja jesu kratke cijevi i 61 komad oružja duge cijevi. MUP Kantona Sarajevo ne raspolaže formacijskim viškovima naoružanja.



1.7.2 Policija u Republici Srpskoj

U Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske bilo je, zaključno sa 15. aprilom 2010. godine, 6.927 zaposlenih. Prema podacima iz Studije o malom oružju i lakom naoružanju Bosne i Hercegovine, Policija RS-a je, u svojim centrima javne bezbjednosti (CJB), policijskim stanicama, akademiji i jedinici specijalnih snaga - 2004. godine posjedovala 6.311 komada oružja kratke cijevi i 851 komad oružja duge cijevi. Budući da nije došlo do značajnije promjene broja uposlenika u odnosu na taj period, vjerovatno je i broj oružja ostao na istom ili sličnom nivou. Osim spomenutih količina oružja, treba napomenuti da je određenu količinu municije, minskoeksplozivnih sredstava i oružja MUP-u RS-a doniralo Ministarstvo odbrane BiH. Riječ je o 100.000 komada metaka 7,62 x39mm i 10.000 metaka za snajpersku pušku 7,9 x57mm. Osim toga, MUP RS-a dobio je 184 automatske puške M70, 21 puškomitraljez CZ M72, 14 komada snajperski pušaka, 21 mitraljez M84, 30 komada pištolja Škorpiona, mitraljez M53, automat M56 i M49, poluautomatsku pušku M59, pušku M48 i automatski pištolj, M61. Vidimo da je MUP RS-a u ovoj donaciji povećao broj svoga naoružanja za novih 276 komada oružja, ali nema podataka da li je ovim oružjem zamijenjeno staro oružje, koje je rashodovano, ili je ono pridodato postojećem broju oružja.



1.7.3 Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine

U Policiji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (BDBiH) uposlano je 297 zaposlenika. U okviru svojih operativnih, stručnih, administrativnih, pravnih i drugih poslova, Policija BD BiH zadužena je i za zaštitu života i ličnu sigurnost građana BD BiH, zaštitu imovine, sprječavanje kriminala i dr. Policajci su noružani službenim pištoljima marke Glock, kalibra 9 mm (303 komada). Isto tako, Policija posjeduje i 95 komada oružja duge cijevi za potrebe jedinice za podršku. Osim spomenutog oružja, Policija posjeduje i 95 komada starih službenih pištolja koji su razduženi i nalaze se u magacinu Policije. Na osnovu spomenutog, može se konstatovati da Policija BD BiH posjeduje 443 komada oružja kratke i duge cijevi.



1.8 Privatne sigurnosne kompanije i drugi subjekti

Na području Bosne i Hercegovine djeluje 169 privatnih sigurnosnih kompanija. Privatne sigurnosne kompanije (PSC), kao i unutrašnje službe zaštite, registruju svoje vatreno oružje u nadležnim ministarstvima unutrašnjih poslova. Svaki zaposlenik PSC-a ili službe unutrašnje zaštite mora biti osposobljen za upotrebu oružja, te ga može dužiti samo za vrijeme obavljanja svojih poslova i zadataka u okviru objekta ili prostora koji obezbjeđuje.

Ministarstva unutrašnjih poslova u BiH izdala su za privatne sigurnosne kompanije ukupno 1.002 rješenja za nabavku 979 komada oružja kratke cijevi i 23 komada oružja duge cijevi. Za unutrašnje službe zaštite na području Federacije BiH izdato je 115 rješenja za nabavku oružja kratke cijevi i 11 rješenja za nabavku oružja duge cijevi.

Najveća privatna sigurnosna kompanija u BiH jest Alarm West, odnosno Alarm West Group, koji danas broji oko 1.700 uposlenih. Od toga, veći dio čine certifikovani zaštitari koji su svakome klijentu spremni pružiti zaštitu u skladu sa njegovim potrebama. S obzirom na broj uposlenih, Alarm West Group i Sector Security posjeduju najveće količine registriranog oružja koje se nalazi u posjedu privatnih sigurnosnih kompanija.



2 ISTRAŽIVANJE O UTJECAJU SALW-a

Ovo poglavlje proučava direktne i indirektne efekte SALW-a na bosanskohercegovačko društvo. Posebno su izdvojeni efekti u pogledu upotrebe SALW-a u kriminalne aktivnosti, SALW-a u nasilju, njegovog uticaja na različite grupe (mlade, djecu, muškarce i žene), kao i cjelokupna zapažanja vezana za sigurnost, politiku i ekonomiju. Treba istaći da ovo poglavlje analizira opšti pregled utjecaja SALW-a, jer ograničenost podataka sprječava da se napravi dubinska analiza. Ovome su doprinijeli različiti faktori, kao što je loše vođenje evidencije i nedostatak jedinstvenih klasifikacija javne statistike, ali i pasivnost građana u prijavljivanju incidenata u kojima je korišten SALW. Uglavnom, koliko god su to mogućnosti dozvoljavale, korišteni su zvanični izvori podataka.



2.1 SALW i kriminalne aktivnosti

Ubistva, razbojništva i razbojničke krađe, neovlašten promet oružjem i vojnom opremom, narušavanje javnog reda i mira, te ostali oblici nasilja vezani za upotrebu SALW-a, sve su prisutniji u našem društvu, podrivajući ljudsku sigurnost u Bosni i Herecegovini. Svirepa ubistva u kafićima, bacanje bombi i eksplozivnih naprava na ugostiteljske objekte ili javne površine - postala su naša stvarnost.

Ipak, prema podacima entitetskih MUP-ova, ukupna stopa kriminala ostala je u posljednjih nekoliko godina na skoro istoj razini, dok se nivo nasilja u porodici i broj krivičnih djela koja uključuju SALW drastično povećao. Prema podacima Federalne uprave policije, broj razbojništava i razbojničkih krađa povećao se u 2009. godini u odnosu na 2008. za 304 djela (ili 58 %). Ovakav trend rasta nastavljen je i u prvom tromjesečju 2010. godine. Također, Federalni MUP je u 2009. godini podnio i tri prijave za neovlašten promet oružjem i vojnom opremom.

MUP Republike Srpske je, zbog nedozvoljenog korištenja, držanja ili preprodaje oružja ili eksplozivnih materija, u prvih šest mjeseci 2010. godine podnio izvještaje protiv 241 lica, što je, u odnosu na isti period prošle godine, više za 10,6 %.

Detaljnou analizom podataka iz Izvještaja o stanju kriminaliteta MUP-a Federacije BiH i MUP-a Republike Srpske, uočljivo je da je u razdoblju od 2007. do 2009. godine broj krivičnih djela počinjenih oružjem porastao za oko 50 %, dok se u prvih šest mjeseci 2010. godine zadržao na istom nivou. Ovaj podatak je u skladu sa informacijama vezanim za porast nasilničkih krivičnih djela koja se odnose na razbojništva i razbojničke krađe, kao i zbog čestih ubistava i narušavanja javnog reda i mira. Ubistva u ugostiteljskim objektima, učestale pucnjave, te razbojničke krađe, spominju se kao najveća prijetnja oružanog nasilja u svim raspravama fokusgrupa, vođenim u okviru ovoga istraživanja. Isto tako, navedeno je da se ova vrsta oružanog nasilja najviše dovodi u vezu sa kriminalcima iz određenih sredina, koji uzrokuju osjećaj straha kod običnih građana. Ti se pojedinci često udružuju u grupe koje vode starije osobe, dok su ostali članovi grupe uglavnom pripadnici mlađe populacije. Ovakav stav su uglavnom iznijeli učesnici fokus grupe u raspravama koje su vođene u Tuzli, Sarajevu i Banja Luci. Ono što posebno zabrinjava ove učesnike u Sarajevu i Banja Luci, jesu česte pljačke banaka, gdje se pljačkaši koriste jurišnim puškama i puškama duge cijevi. To je trend koji je u porastu i stoga je veoma zabrinjavajući.

Zabrinjava činjenica da navedena krivična djela, uglavnom čine naoružane osobe, koje uz prijetnju i upotrebu vatrenog oružja vrše krivična djela. Isto tako zabrinjava što se počinioci ovih krivičnih djela pojavljuju kao organizovane grupe kriminalaca.

Stav Federalne uprave policije.

Cijene oružja na crnom tržištu:

U BiH se puška na crnom tržištu može nabaviti po cijeni od 300 do 400 KM, dok ista puška u Sloveniji košta oko 2.000 KM, a u Austriji i Njemačkoj dostiže cijenu i od 4.300 KM. Pištolj na crnom tržištu, gdje je najprisutniji pištolj marke TT, proizveden u Crvenoj zastavi iz Kragujevca, košta oko 150 KM. Metak se na crnom tržištu kreće od 0,40 KM do 1 KM, zavisno od kalibra.

Treba istaći i činjenicu da je većina krivičnih djela počinjena pištoljima, a veliki je broj i onih krivičnih djela gdje je kao sredstvo izvršenja korištena bomba ili neko drugo eksplozivno sredstvo. To i nije iznenađenje, s obzirom na velike količine oružja koje se nalazi u ilegalnom posjedu civila. Međutim, i policija i novinski članci navode da je većina krivičnih djela počinjena ilegalnim oružjem. Tako u MUP-u Kantona Sarajevo ističu činjenicu da niti jedno ovakvo krivično djelo nije izvršeno legalno posjedovanim oružjem (sa odobrenjem).

Prema istraživanju stavova javnosti BiH o učestalosti pucnjave i eksplozija u vlastitom bližem okruženju, njih dvije trećine „rjeđe čuju“ pucnjavu i eksplozije u svom bližem okruženju, jedna desetina „jednom sedmično“, dok njih skoro 6 % čuje pucnjavu „nekoliko puta sedmično“.

Istraživanje stavova javnosti o stanju naoružanja i sigurnosti građana omogućilo nam je daljnje informacije o kriminalu i SALW-u. Tako je naš stav „U mojoj porodici je bilo žrtava nasilnih napada, prijetnji ili prestrašivanja“, potvrdila jedna četvrtina ispitanika. Od četvrtine ispitanika koja je potvrdila da je u njihovoj porodici bilo žrtava nasilnih napada, 18,7 % kažu da su to bili napadi blažeg oblika, dok je 7 % ispitanika bilo izloženo izraženijim oblicima napada. Najveći broj njih je iz Brčkog i Tuzle (15,2 %), zatim iz Banje Luke (12,4 %), iz Mostara (11,4 %), te iz Sarajeva i Doboja (po 8,6 %).

Alarmantan je podatak da je jedna petina ispitanika doživjela prijetnju vatrenim oružjem, dok je jednoj sedmini priječeno hladnim oružjem. Uz informacije o krivičnim djelima, za potrebe istraživanja prikupili smo i analizirali i podatke o nasilnim smrtima, prateći trend samoubistava i ubistava. Pokušaj samoubistva vatrenim oružjem ima, u poređenju sa drugim metodama, mnogo veću vjerovatnoću da se okonča fatalnim ishodom.


U prosjeku 3000 ljudi u svijetu dnevno biva teško povređeno vatrenim oružjem – reciprocitet je 3 ranjavanja na 1 ubistvo.

lansa

42 % ubistava i 23 % samoubistava u Republici Srpskoj počinjena su vatrenim oružjem.

Prema podacima agencija/zavoda za statistiku, u Bosni i Hercegovini su se, u periodu od 2003. do 2007. godine, dogodile 5.824 nasilne smrti, kvalificirane kao nesretni slučajevi, samoubistva i ubistva. Od 5.824 nasilne smrti, 2.312 su izvršene kao samoubistvo (ili 40 %), dok su 342 nasilne smrti (ili 6 %) okončane kao ubistvo.

Nešto više od polovine nasilnih smrti dogodilo se na području Republike Srpske - 2.996 (ili 51 %). Od navedenog broja nasilnih smrti u RS-u, 1.352 (ili 45 %) okvalificirano je kao samoubistvo, a 160 (ili 5 %) kao ubistvo. U Federaciji BiH stopa samoubistava niža je za 11 %, dok je stopa ubistava veća za 1 % u odnosu na RS. Brčko Distrikt u ovom periodu bilježi nisku stopu nasilnih smrti - svega 0,05 %.

	FEDERACIJA BIH			REPUBLIKA SRPSKA			BRČKO DISTRIKT BIH			UKUPNO
	NESRE.	SAMOUB.	UBISTVA	NESRE.	SAMOUB.	UBISTVA	NESRE.	SAMOUB.	UBISTVA	
2003.	332	191	39	289	262	29	-	-	-	1.142
2004.	344	191	36	270	251	30	-	-	-	1.122
2005.	300	196	37	310	270	38	2	-	-	1.153
2006.	335	195	35	302	288	25	-	1	-	1.181
2007.	367	191	35	313	281	38	1	-	-	1.226
Σ	1.678	964	182	1.484	1.352	160	3	1	-	5.824
ENTITETI	2.824			2.996			4			5.824
I BD BiH										
	5.824									

Od 1.352 samoubistva u periodu 2003 - 2007. godina u Republici Srpskoj, njih 23 % počinjeno je prema kodeksu prijavljivanja X72-X75, što znači da su 323 osobe izvršile samoubistvo vatrenim oružjem.

Prilično je veća stopa upotrebe vatrene oružja kod djela ubistva sa ishodom nasilne smrti. U istom posmatranom periodu kao kod samoubistava, od 160 ubistava, njih 67 (ili 42 %) izvršeno je vatrenim oružjem ili eksplozivnim sredstvima.

Osim toga, statistike pokazuju da su muškarci vjerovatnije žrtve nasilne smrti. Naprimjer, u 2007. godini, od ukupno registrovanih 1.226 nasilnih smrti, muškarci su činili 75 % žrtava. Ova je konstatacija o vjerovatnoći žrtve nasilne smrti konstanta, bez obzira da li je riječ o nesreći, samoubistvu ili ubistvu (detalje pogledati u narednoj tabeli).

Od procjenjenih 1000 žrtava vatrene oružja koje se desi svakog dana, oko 250 se desi u ratu zahvaćenim područjima. Ostatak žrtava otpada na ubistva (56%), samoubistva (14%) i slučajne incidentne sa fatalnim ishodom (5%).

IANSA 2007.

POL	NESREĆE			SAMOUBISTVA			UBISTVA			UKUPNO
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	
2007.	538	143	681	339	133	472	49	24	73	1226

Tabela 11: Nasilne smrti u Bosni i Hercegovini prema spolu i vrsti smrti u 2007. godini.

2.2 SALW i nasilje

Nakon rata SALW je i dalje prisutan u društvu, a rizik međusobnog nasilja i nasilja u porodici ostaje na visokom nivou. Tako, ako se vatreno oružje drži u kući, postoji velika vjerovatnoća da će nasilje u porodici završi tragično. Ovo je posebno izraženo, kad je riječ o ženama. Rizik da ih ubije partner, povećava se za 100 %, ukoliko u kući postoji vatreno oružje. Istraživači su već 1996. godine otkrili povezanost između povratka vojnika s ratišta i povećanja nasilja u porodici, kako u Bosni i Hercegovini tako i u Hrvatskoj. Ovakva povezanost ne iznenađuje s obzirom na to da su pojedini vojnici pri demobilizaciji donijeli sa sobom kući oružje i druge eksplozivne naprave. Tako, prema statističkim pokazateljima incidenti nasilja u porodici, kao i nasilje koje narušava ljudsku sigurnost, često uključuju upotrebu oružja.

U najvećem broju slučajeva nasilničkog ponašanja u BiH žrtvama su nanesene teže ili lakše tjelesne povrede, što je redovno popraćeno verbalnim vrijeđanjem i ozbiljnim prijetnjama, odnosno psihičkim i fizičkim maltretiranjem. Neka od krivičnih djela vrše se učestalo u istim porodicama, i obično završavaju kobno, tj. ubistvima.

Ubistva kao najekstremniji izraz nasilja i konflikata u porodici, često su višestruka, a žrtve su žene i djeca. Tako je u Federaciji BiH u toku 2007. godine u okviru nasilja u porodici ubijeno deset žena i jedno dijete, a u RS-u sedam žena i jedno dijete. Izvršioци su u FBiH i u RS-u u po tri slučaja počinili samoubistvo. Međutim, osim nasilja u porodici, vatreno oružje se veže i za ostala krivična djela koja direktno ili indirektno ugrožavaju ljudsku sigurnost. Tako je u RS-u, u 2009. godini, registrovano 901 krivično djelo protiv života i tijela. Izvršeno je 28 ubistava, što predstavlja porast za 3,6 % u odnosu na 2008. godinu. Najviše se ubistava desilo na području Banje Luke - njih 11, na području Doboja - 9, u Bijeljini - 4, u Istočnom Sarajevu 3, te u Trebinju - jedno.

Također, prijavljeno je 18 pokušaja ubistva, 626 tjelesnih povreda, 159 teških tjelesnih povreda, 13 učestvovanja u tuči i dr. U istom su periodu u Federaciji BiH registrovana 1.264 krivična djela protiv života i tijela, od čega 37 krivičnih djela ubistva. Skoro 60 posto ubistava u Federaciji BiH izvršeno je vatrenim oružjem.

U tabeli koja slijedi, dati su uporedni statistički podaci o broju krivičnih djela nasilja u porodici u BiH za period 2006 – 2009.

Red. Broj	INSTITUCIJA	Krivična djela nasilja u porodici			
		2006.	2007.	2008.	2009.
1.	Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova	712	775	917	723
2.	Ministarstvo unutrašnjih poslova RS-a	482	464	431	328
3.	Policija Brčko Distrikta BiH	63	55	26	29
UKUPNO U BIH		1257	1294	1374	1080

Podaci o broju krivičnih djela nasilja u porodici u BiH ukazuju na visoku prisutnost stope nasilja u porodici. Prisustvo nasilja u BiH potvrđuju i stavovi istraživanja javnog mnijenja, koje je provedeno za potrebe ove studije. Tako više od jedne četvrtine ispitanika potvrđuje da je u njihovim porodicama bilo blažeg ili izraženijeg oblika nasilja. Dalje, prema istraživanju jedna petina nasilja je izvršena vatrenim oružjem.

Ovakve podatke i odgovore ove vrste treba analizirati sa određenom vrstom rezerve, imajući na umu činjenicu da veliki broj slučajeva nasilja u porodici ostane neprijavljen. Posebno se to odnosi na nasilje izvršeno vatrenim oružjem. Moguće je da žrtva neće prijaviti korištenje vatrenog oružja za vršenje pritiska ili prijetnju zbog straha da to oružje neće biti oduzeto i da će moći biti ponovno upotrijebljeno za slično djelo.

Uprkos velikoj stopi nasilja u porodici, državne, entitetske i druge institucije u BiH uglavnom zanemaruju problem porodičnog nasilja. Tako se ne vodi evidencija o upotrebi vatrenog oružja u slučajevima problema nasilja u porodici, a socijalni radnici nisu čak ni obavezni pitati žrtvu je li nasilnik koristio vatreno ili neko drugo oružje.

Globalno posmatrajući nasilje u kojem je korišteno oružje, predstavlja veliki problem za sigurnost i razvoj društva. Ovo je nasilje svakodnevno i izraženo je ne samo u zemljama koje su prošle rat, već i u zemljama u kojima vlada dugotrajni „mir“. Tako, naprimjer, prema procjeni IANSA-e, ukupan broj stradalih od vatrenog oružja u Rio de Ženeiru, u periodu od 1997. do 2000. godine, u istom vremenskom periodu premašuje broj stradalih u ratnim zonama kao što su Afganistan, Siera Leone i Uganda. U prosjeku, 3.000 ljudi u svijetu svakodnevno bude povrijeđeno upotrebom vatrenog oružja.

Ovakvi podaci su svakako zastrašujući, ali treba istaći da je nasilje SALW-om ipak problem za koji postoji prevencija. Treba razvijati novi pristup tzv. „ljudskoj sigurnosti“, u kojem će se poseban značaj posvetiti shvatanju tog problema, odnosno, složenosti prirode borbe protiv negativnih konsekvenci prisustva SALW-a. To ujedno znači i da vlasti rješavanju ovoga problema moraju pristupiti višedimenzionalno - moraju djelovati na više nivoa (lokalnom, entitetskom, nacionalnom, regionalnom, pa i globalnom), kako bi se snabdijevanje oružjem stavilo pod kontrolu, smanjila potražnja, uklonilo ilegalno oružje koje je u optičaju, uklonili zakonski nedostaci, i dr. U oblasti preventivnog djelovanja moraju se naći kvalitetna rješenja za rano otkrivanje i adekvatno sudsko gonjenje, te kažnjavanje onih lica koja krše zakon.



2.3 Problematika spolova i SALW

Analizirajući statističke podatke prikupljene za potrebe ovog istraživanja, može se vidjeti da gotovo sva područja i problemi povezani sa SALW-om u Bosni i Hercegovini pokazuju razlike među spolovima. Ove razlike su izražene bilo da je riječ o stanju, percepciji ili utjecaju SALW-a.

Budući da je najveći dio statističkih podataka vezanih za problematiku SALW-a, nije razdvojen odnos spolova i SALW-a već je to, pored istraživanja stavova javnosti, komparirano samo na osnovu nasilnih smrti (samoubistava i ubistava) u periodu 2003 - 2007 godina.

Iz tabele je uočljivo da statistički podaci agencija / zavoda za statistiku u BiH pokazuju veliku razliku smrtnosti prema spolu kad se govori o ubistvima i samoubistvima. Tako je, u odnosu na 29 % žena stradalih od SALW-a, čak 71 % stradalih muških osoba.

Stavove da su muškarci u odnosu na žene izloženiji u vršenju krivičnih djela počinjenih SALW-om kao i u stradanju od SALW-a, potvrdilo je i istraživanje u okviru fokus grupa. Tako učesnici fokus grupe u Mostaru smatraju da u njihovom gradu sva krivična djela izvršena upotrebom SALW-a izvrše muškarci. Nije im poznat niti jedan slučaj da je osoba ženskog spola počinila slično krivično djelo. Većina učesnika fokus grupa, posebno mlađe učesnice ženskog spola, vide čvrstu vezu između posjedovanja SALW-a i muškosti uopće. Ne uspijevajući ostvariti vrijednosti „pravog muškarca“ (biti snažan, hrabar, samopouzdan, komunikativan, hranilac i branilac porodice), većina mladih, pa i veliki broj ljudi srednjih godina, to kompenzira putem moći koju simbolizira oružje. Prema stavovima učesnika fokus grupa, jedan od načina prevazilaženja ovoga problema jest iniciranje podizanje svijesti o ovoj tematici već u školama, s posebnom pažnjom i programima usmjerenim na dječake. Nažalost, pedagoške službe koje trebaju voditi brigu o djeci i mladima, izgleda ignorišu problem prisutnosti SALW-a u školskim dvorištima i učionicama, te ne poduzimaju mjere iz svoje nadležnosti.

Odgovori na stavove u istraživanju javnosti o stanju naoružanja i sigurnosti građana, koji su razvstani po spolovima, također su pokazali određene razlike u muškim i ženskim stavovima o SALW-u. Tako je skoro 25 % muškaraca naklonjeno oružju i smatra ga poželjnim, dok je to slučaj samo kod 5 % žena. Također, 40 % žena vjeruje da posjedovanje oružja izaziva opasnost za porodicu, ali u isto vrijeme i pomaže u zaštiti porodice. Sa ovakvim stavom slaže se i 20 % muškaraca.

Ono što je možda zanimljivo i uočeno tokom rasprava vođenih u fokus grupama, jest činjenica da žene u BiH nisu pretjerano veliki zagovornici razoružanja. No, one se ipak zalažu za legalizaciju oružja, njegovo sigurno čuvanje, oštrije kazne za zloupotrebu oružja isvakodneвно prikupljanje ilegalnog oružja, pa i putem policijskih pretresa.

POL	SAMOUBISTVA			UBISTVA			UKUPNO
	M	Ž	U	M	Ž	U	
2003.	309	144	453	47	21	68	521
2004.	317	125	442	51	15	66	508
2005.	332	134	466	55	20	75	541
2006.	357	127	484	42	18	60	544
2007.	339	133	472	49	24	73	545



2.4 SALW, mladi i djeca

U odnosu na konvencionalno ratovanje u prošlosti, danas se u oružanim konfliktima malo i lako oružje mnogo više koristi. To rezultira velikim ljudskim gubicima i to posebno civila (u 80 % slučajeva), dok u najugroženiju kategoriju spadaju žene i djeca. Prema procjeni Instituta Ujedinjenih nacija za istraživanje razoružanja (UNIDIR), malim je oružjem, u periodu od 1990. do 2000. godine, ubijeno oko 2 miliona djece, oko 5 miliona je ranjenih, a više od 20 miliona bilo je primorano da napusti svoj dom. Centar za sigurnosne sudije proveo je, u saradnji sa UNICEF-om BiH, u jesen 2009. godine, istraživanje o tome kakav utjecaj, direktni i indirektni, malo i lako oružje ima na bh. populaciju, posebno na djecu kao jednu od najranjivijih društvenih grupa. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da je malo i lako oružje sveprisutno i da predstavlja prijetnju ljudskoj sigurnosti, a posebno su izložena djeca. Velika prisutnost, te veoma lagan i jednostavan pristup malom i lakom oružju, ima direktan utjecaj na sigurnost djece što se očituje i kroz primjere namjernog korištenja malog i lakog oružja u svrhu vršenja kriminala, manipulacije i dominacije nad slabijim žrtvama. Tako djeca, kao vodeću i glavnu prijetnju svojoj sigurnosti vide, nakon saobraćaja, u rasprostranjenosti posjedovanja oružja u domaćinstvima u BiH, odnosno, u prisustvu oružja kod njihovih roditelja i u njihovim domovima. Ovakav stav potvrdili su i učesnici fokus grupa sa kojima smo razgovarali za potrebe ovoga istraživanja. Osim spomenutog, oni opasnost za djecu vide i u nepropisnom skladištenju i čuvanju oružja.

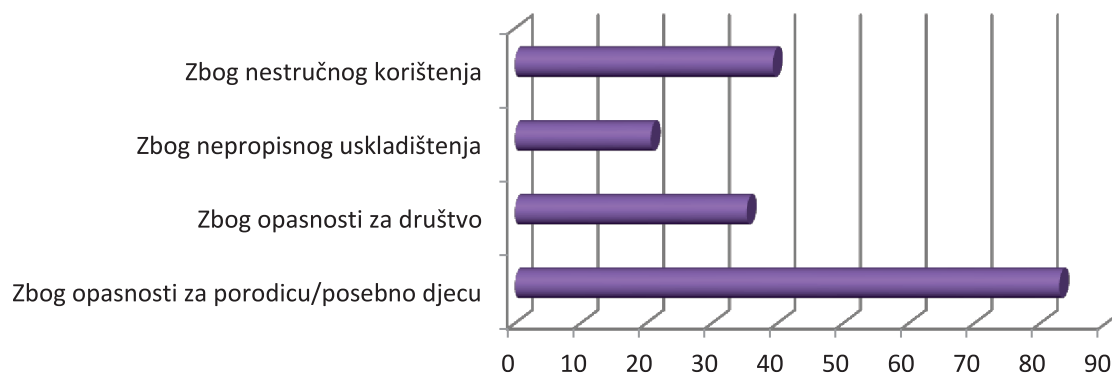
Smrt petogodišnjeg Dejana Tomića iz Bjeljine šokirala je bh. javnost. Tragedija se desila kada su Dejan i njegov, godinu stariji, drug D.D. igrajući se u dvorištu, ušli u garažu i našli puškomitraljez u drvimu. U cijevi je bio metak. Mitraljez je pripadao Dejanovom ocu.

Start 122 hronika. 02.10.2007.



Prema Istraživanju stavova javnosti o stanju naoružanja i sigurnosti građana, glavni razlog zbog kojeg ispitanici ne bi preporučili posjedovanje oružja u domaćinstvima, jest opasnost za porodicu, posebno djecu.

Glavni razlozi zbog kojih građani ne bi preporučili posjedovanje oružja



Malo oružje i oružano nasilje, direktno ili indirektno, ima veliki utjecaj na djecu. Ona su posebno pogođena proliferacijom i zloupotrebom malog oružja. Negativni efekti upotrebe malog i lakog oružja na djecu, ne manifestiraju se samo ubistvima i ranjavanjima već postoji i veliki broj negativnih učinaka, poput psihološke traume, lošeg kvaliteta života, smanjene produktivnosti i poremećaja formalnih i neformalnih institucija.

Sukobi u kojima se koristi malo oružje, često slabe tradicionalne porodične strukture i podrivaju sisteme za zaštitu djece, uzrokujući smrt ili ranjavanje jednog od roditelja, ili prinudno odvajanje djeteta od ostatka porodice. Posljedice iz iskustva oružanog nasilja u ranoj dobi, mogu biti ključni faktor u odluci djeteta da vrlo rano postane vojnik ili biti determinanтни razlog zašto neka djeca vide oružje kao legitimno sredstvo za rješavanje sukoba. Proliferacija i zloupotreba malog oružja ometaju i pružanje osnovnih usluga o kojima djeca ovise.

Povećanje nasilničkog ponašanja i kriminalnih radnji među mladom populacijom predstavlja značajnu prijetnju zajednici, porodici i djeci. Neadekvatna socio-ekonomska situacija u BiH, kao i nedostatak institucionalnih kapaciteta za implementaciju zakona koji tretiraju pitanja djece i mladih, te maloljetničke delikvencije - rezultira enormnim povećanjem maloljetničke delikvencije u posljednjih nekoliko godina.

Za evoluciju uzroka koji kreiraju pogrešnu percepciju moralnih i društvenih vrijednosti i motiva za zloupotrebu malog i lakog oružja među djecom, kao glavni uzroci identificirani su elektronski mediji i njihovi nasilni sadržaji, video igrice temeljene na različitim oblicima virtualnog oružja, štampani mediji koji izvještavaju o kriminalnim aktivnostima uz povremene glorifikacije osoba povezanih sa kriminalnim aktivnostima, kao i pritisak vršnjaka.

Ono što je posebno zabrinjavajuće, jest to da je upotreba malog i lakog naoružanja postala prihvatljiva i opravdana, jer je posjedovanje malog i lakog oružja lako priuštivo o čemu govori i činjenica da se oružje lako može nabaviti na crnom tržištu. Putem televizije, filmova i video igrica, djeca dobivaju potpuno pogrešnu percepciju o oružju kao o nečemu glamuroznom. Putem tih medija, oni koji imaju i koriste oružje, najčešće su, na jedan potpuno nerealan, dramatičan i siguran način predstavljeni kao heroji. Djeca koja su dovoljno stara i gledaju takve sadržaje, imaju sposobnost da prepoznaju osnovne vrste oružja, što može rezultirati takvom percepcijom o oružju da se vrlo uzbudljivim čini njegovo posjedovanje. Nedavno je Švicarska usvojila Zakon o nasilnim video igricama, koji će voditi ka potpunoj zabrani bilo kakvih nasilnih igrica. Ishod će, kao što je već navedeno, najvjerovatnije biti zabrana produkcije, distribucije i prodaje bilo kojih igrica koje se smatraju neprikladnim i najvjerovatnije će imati 16+/18+ certifikat ili neki naslov koji će sadržavati upozorenje poput „okrutne nasilničke radnje protiv ljudi ili stvorenja koja liče na ljude, isključivo za uspjeh u igrici“.

Govoreći o direktnom utjecaju malog i lakog oružja, većina djece koja su učestvovala u istraživanju, izjavila su da su došli u direktan kontakt sa malim i lakim oružjem ili sa neeksplozivnim ubojitim sredstvima. Samo mali broj djece iz svih fokus grupa dobrovoljno je dao informacije i detalje o tome kako su rukovali najčešće lovačkim puškama, čiji su vlasnici njihovi roditelji ili djedovi. Ipak, najveći broj učesnika priznao je kako su svjesni da su neki njihovi prijatelji ili vršnjaci imali direktni kontakt sa malim i lakim oružjem, koje su čak povremeno donosili i u školu. Jedan od dječaka koji je učestvovao u fokus grupi, izjavio je:

‘Dječak iz moje škole donio je ručnu granatu u školu i pokazao je drugoj djeci’

U diskusiji sa djecom, posmatrani su slijedeće trendove u cijeloj BiH. Naime, s obzirom na percepcije o malom i lakom oružju, skoro sva intervjuirana djeca izjavila su da oružje smatraju opasnim. U toku evaluacije njihove svjesnosti o količin i malog i lakog oružja prisutnog u njihovoj zajednici, većina je djece iz cijele BiH smatrala da postoji relativno veliki broj tog oružja, ali da ono nije vidljivo niti im je dostupno svaki dan. Jedna od učesnica izjavila je:

Očito, ovdje postoji mnogo oružja... to je evidentno kroz veliki broj medijskih izvještaja u novinama o različitim incidentima izazvanim malim i lakim oružjem... skoro svaki dan neko ubije nekoga pištoljem ili puškom...’

Od procijenjenih 1000 žrtava vatrenog oružja, koje se desi svakog dana, oko 250 se desi u ratom zahvaćenim područjima. Na svakih 10 ubijenih lica, 9 žrtava se podvodi pod kategoriju dječaka ili mlađih muških osoba.

U oktobru 2006. sedmogodišnji Amar Horozović, iz sela Naprelji nadomak Sanskog Mosta, teško je povrijeđen usljed eksplozije ručne bombe. Amar je bombu našao u očevom koferu. Doktor su nakon nesreće Amaru morali amputirati obje ruke.

Start 122 hronika, 02.10.2007.

Većina djece iz svih dijelova BiH izjavili su da postoji mnogo nasilja među njihovim vršnjacima u školi, kao što su tuče i maltretiranje druge djece. Nema primjera o korištenju malog i lakog oružja u školama, gdje su bili svjedoci, ili to nisu htjeli navesti istraživačkom timu. Ipak, postoje primjeri da su djeca donosila malo i lako oružje u škole da ga pokažu prijateljima.



2.5 Politički i privredni utjecaj

Vlade država, vođene svojim ispravnim politikama, mogu da doprinesu prevenciji nasilja koje je izazvano SALW-om. To znači da one trebaju prepoznati problematiku i činjenicu da oružje može završiti u pogrešnim rukama, te izazvati nesagledive posljedice po sigurnost države i trend njenog privrednog razvoja.

Posmatrajući neke primjere globalno, može se reći da nasilje vatrenim oružjem uništava poslovno okruženje i mogućnost da se izbjegne siromaštvo, te dovodi do nemogućnosti da zdravstveni i obrazovni sistemi funkcionišu u skladu sa potrebama. Međunarodne kompanije se u takvim situacijama povlače, a trgovina opada zbog nemogućnosti normalnog funkcionisanja. Dalje, strani investitori se povlače, a turizam se prestaje razvijati i stagnira. Ovo su neki globalni faktori koji se, usljed vođenja loših politika, mogu odraziti i na privredni razvoj naše zemlje.

Kakvi su stavovi naših politika, odnosno političara prema oružju, te da li prema oružju imaju pozitivan odnos - pokušalo se saznati putem odgovora koje je prikupio i objavio magazin Start BiH.

Start se žali da je na svoj upitnik dobio iz Parlamenta mali broj odgovora. Tako Šemsudin Mehmedović kaže da posjeduje lovačku pušku koju je nabavio i isključivo je koristi za lov. Njegov kolega Mirko Okolić kaže da je pištolj nabavio još 1980. godine radi lične sigurnosti. Beriz Belkić ističe da mu oružje nije potrebno, jer spada u grupu ljudi koja vjeruje da institucije države garantuju sigurnost svakom građaninu. Slavko Jovičić je izjavio da se oružja nanosao kao pripadnik predratne Službe državne bezbjednosti, te dodaje da ga i tad nije volio, a danas mu se bukvalno gadi, pa stoga ne posjeduje oružje, niti kao trofejno niti kao suvenir. Lazar Prodanović ne posjeduje bilo kakvu vrstu oružja niti smatra da mu je potrebna, baš kao i Husein Nanić i Adem Huskić. Odgovore Startu nisu prosljedili: Zlatko Lagumdžija, Bakir Izetbegović, Momčilo Novaković, Rifat Dolić, Sadik Bahtić i dr.



3 ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJE O SALW-u

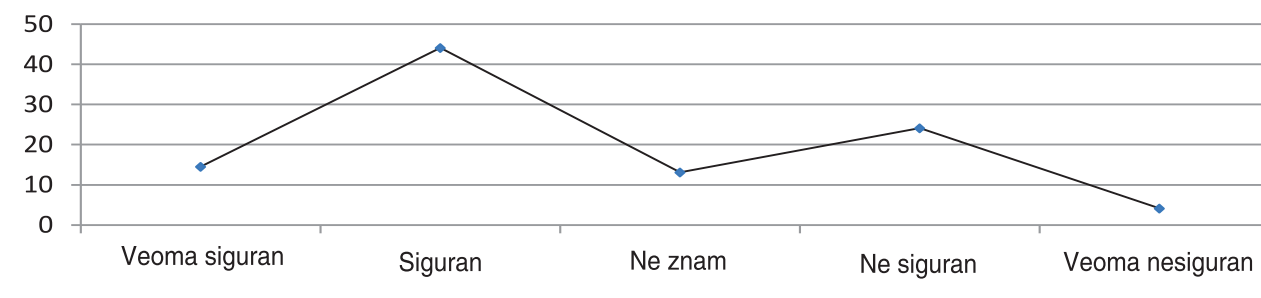
Ovaj dio istraživanja analizira opću percepciju sigurnosti kod građana Bosne i Hercegovine, njihove stavove o ljudskoj sigurnosti, tradiciji posjedovanja i upotrebe oružja, te stavove o legalnom i ilegalnom držanju oružja. Na kraju poglavlja date su određene preporuke za unapređenje budućih akcija i programa prikupljanja ilegalnog oružja koje se nalazi u posjedu civila. Preporuke su sačinjene na osnovu iskazanih mišljenja samih građana koji su svojim učešćem u projektu dali svoj doprinos borbi protiv ilegalnog oružja koje direkto utječe na osjećaj i ugrožavanje njihove sigurnosti.



3.1 Percepcija opće sigurnosti

Posmatrajući rezultate istraživanja sprovedenog za ovu studiju, može se konstatovati da se Bosna i Hercegovina smatra prilično sigurnom zemljom. Tako se među ispitanicima koji predstavljaju opću populaciju, njih 44,1 % osjeća sigurnim u svojoj zajednici, a njih 14,5 % veoma sigurnim. S druge strane, nešto manje ispitanika, njih 24,1 % ocijenili su osjećaj lične sigurnosti u svom mjestu boravka nesigurnim, dok se samo 4,1 % ispitanika izjasnilo kao veoma nesigurno.

Prikaz frkvencije stavova lične sigurnosti u mjestu boravka



Ispitanici iz Republike Srpske 48,8 % osjećaju se sigurno u svome mjestu boravka, dok je ovakvu ocjenu dalo 41,7 % ispitanika iz Federacije BiH. Stepenn nesigurnosti nešto je veći u Federaciji BiH – 25,4 %, dok je u RS-u ovaj procenat 22,2 %. Kada se analiziraju podaci u odnosu na starosnu dob ispitanika, uočene su statistički značajne razlike s obzirom na godine ispitanika. Stepenn sigurnosti raste sa godinama starosti i svoj vrhunac od 46,3 % dostiže u starosnoj grupi 25-29 godina, te s godinama starosti od 55 do 59 godina opada na 40,3 %, da bi osjećaj sigurnosti ponovo počeo rasti kod osoba sa 60 i više godina. Prema etničkoj pripadnosti najveći je procenat sigurnosti kod Hrvata - 25,9 %, dok se u svom mjestu boravka sigurnim osjeća 50,4 % ispitanika srpske nacionalnosti. Nesigurnim se osjeća 27,9 % Bošnjaka, dok se 6,8 % Ostalih osjeća veoma nesigurno u mjestu svoga boravka. Sigurnim u svome mjestu boravka osjeća se 48,6 % u ruralnim sredinama, 44,0 % u urbanim i 40,7 % u prigradskim naseljima, dok je osjećaj nesigurnosti u ruralnoj sredini 25,7 %, u prigradskoj 23,8 % i 23,7 % u urbanoj sredini.



3.2 Percepcija ljudske sigurnosti

U mnogim zemljama koje su bile zahvaćene ratom ili imaju visok stepenn kriminala, ljudska je sigurnost često narušavana, a životi građana direktno ili indirektno ugrožavani. Kad je riječ o obliku ugrožavanja ljudske sigurnosti, Bosnu i Hercegovinu kao i druge zemlje, odlikuje pojavni oblik nasilja u porodici. U dosta slučajeva narušavanja ljudske sigurnosti korišteno je hladno ili vatreno oružje. Tako, u prvom kvartalu 2010. godine, u Federaciji BiH najbrojnija krivična djela u oblasti krivičnih djela protiv braka, porodice i mladih jest „nasilje u porodici“ – takvih je slučajeva zabilježeno 188, što je za 23 % više nego u uporednom periodu prošle godine. U Republici Srpskoj zabilježeno je u prvom kvartalu 2010. godine 67 krivičnih djela nasilja u porodici, što je porast za 9,8 % u odnosu na isti period iz 2009. godine. Porast nasilja u porodici zabilježen je i u medijskim izvještajima. Tako Dnevni list u svome članku prikazuje zabrinjavajući nivo nasilja u porodici u BiH, gdje svaka peta žena u BiH trpi nasilje u porodici. Predsjedavajući Komisije za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH Vinko Zorić, smatra da društvo još negira nasilje nad ženama i vrlo često se kaže da je „žena sama to i tražila“. On također dodaje da „procesuiranje zlostavljača predugo traje, a žene su suočene sa strahom i finansijskom nestabilnošću, jer su do sada ovisile o zlostavljaču“.

Povećan trend nasilja u porodici bilježi i istraživanje sprovedeno za ovu studiju. Tako zabrinjava podatak o prisustvu izraženih nasilnih napada prijetnji ili prestrašivanja u bh. domaćinstvima. Pored ovakvog trenda nasilja, dodatno opterećenje predstavlja i to da je kod gotovo svih zabilježenih nasilnih napada, žrtva najčešće bila izložena fizičkom napadu.

Tako više od polovine ispitanika, ima iskustvena saznanja i mišljenja da su ove žrtve nasilnih napada najčešće bile izložene fizičkom napadu. Identičan stav zabilježen je i unutar fokus grupa, s tim da su mišljenja da pojedina krivična djela u kojima je korišteno vatreno oružje, izaziva veći osjećaj nesigurnosti, kao npr. ubistva ili oružani obračuni i pljačke. Posebno su stresni slučajevi kada se oružje koristi u krivičnim djelima nasilja u porodici.

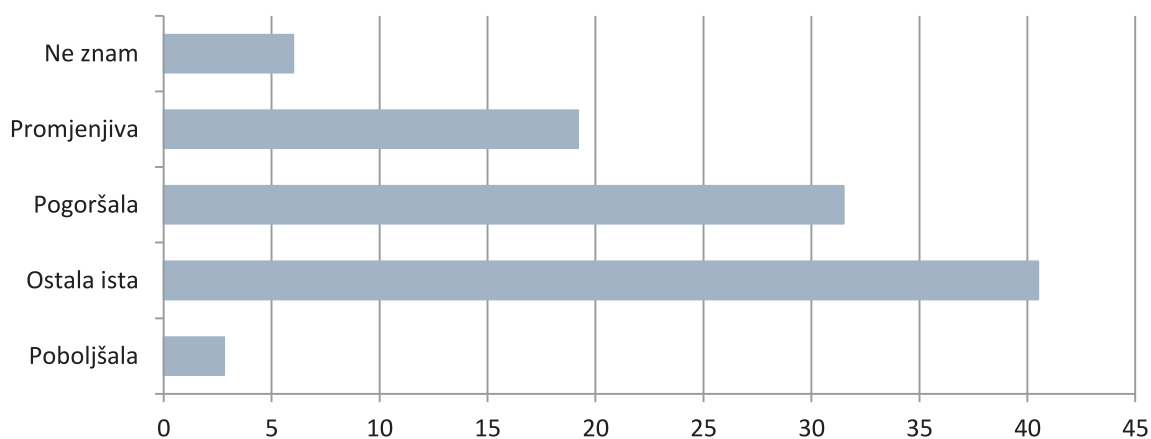
Kao što je već navedeno, treba imati na umu da je nasilje u porodici još prisutnije nego što pokazuju iskazani podaci. Ovo se odnosi na tamnu brojku nasilja u porodici. Žrtve veoma rijetko prijavljuju nasilje nakon prvog ispada; obično ga prijave tek nakon godina i godina zlostavljanja.

U analizi Federalne uprave policije (FUP) u prvom kvartalu 2010. godine, primjetan je značajan porast krivičnih djela, za više od 50% (razbojništva, razbojničke krađe, teške krađe), koja su uglavnom počinile naoružane osobe, uz prijetnju i upotrebu vatre-nog oružja. Kao počinioci ovih krivičnih djela pojavljuju se organizovane grupe kriminalaca, koje najčešće napadaju objekte sportskih kladionica, banaka, pošti, većih trgovačkih centara, a samim time i direktno ugrožavaju ljudske živote.

Policija RS-a je u prvom kvartalu 2010. godine zbog nedozvoljenog korištenja, držanja ili preprodaje oružja ili eksplozivnih materijala podnijela izvještaje protiv 123 lica, što je više za 8,9 % u odnosu na isti period prošle godine. Vidimo da je i u RS-u zabilježen porast krivičnih djela koja su povezana sa oružjem. Međutim, treba istaći zabrinjavajuću činjenicu da je u ovom periodu evidentirano 18 napada na pripadnike policije, u kojima je povrijeđeno 14 policajaca.

S obzirom na to da se nivo nasilja, posebno krivičnih djela počinjenih vatrenim oružjem, u posljednjem periodu povećao, ne iznenađuje činjenica da se takav razvoj događaja odrazio i na anketu. Tako, samo 2,8 % ispitanika smatra da se njihova lična sigurnost poboljšala od početka ekonomske krize, njih 31,5 % smatra da se pogoršala, dok većina smatra da je ostala ista. Najviše je u urbanim sredinama onih ispitanika koji smatraju da je sigurnosna situacija ostala ista (42,8 %), dok je u prigradskim sredinama najviše onih koji smatraju da se sigurnosna situacija pogoršala (34,4%). Zanimljivo je napomenuti da detaljnija analiza pokazuje kako najveći broj građana u starosnoj grupi od 35-44 godine smatra da se sigurnosna situacija u njihovoj lokalnoj zajednici poboljšala, dok je onih koji misle suprotno, najviše u starosnoj grupi 55-59 godina.

Stav o sigurnosnoj situaciji nakon ekonomske krize



Rasprave vođene sa fokus grupama nisu pokazale veliki raskorak između percepcije sigurnosti u ruralnim sredinama. Ove razlike znatno su došle do izražaja u odnosu između sredina koje nisu bile pogođene ratom i onih ratom pogođenih. Tako su se stavovi učesnika fokus grupa u Banjoj Luci i Bijeljini, u potpunosti razlikovali od rezultata stavova učesnika fokus grupa iz ratom pogođenih gradova, poput Sarajeva i Tuzle. Međutim, ono što je zajedničko među učesnicima svih fokus grupa, jest visok nivo percipirane nesigurnosti, odnosno stav da se sigurnost u lokalnoj zajednici pogoršala od početka ekonomske krize (47 % učesnika).

Analiza ankete pokazuje da je kod građana Brčko Distrikta BiH, najviše izražen nivo oblika nasilnih napada prijetnji i prestrašivanja - 15,2 %. Za 20,8 % posto ispitanika iz Federacije BiH bilo je blažeg oblika nasilnih napada prijetnji ili prestrašivanja, u Brčko Distriktu taj procenat je 18,2 %, a u RS-u 15,5 %. Od ukupnog broja ispitanika koji su odgovorili da je u njihovoj porodici bilo izraženih oblika nasilnih napada prijetnji ili prestrašivanja, najveći ih je broj iz Tuzle (15,2 %), zatim iz Banje Luke (12,4 %), Mostara (11,4 %), te iz Sarajeva i Doboja (po 8,6 %). Od broja ispitanika koji su na pitanje „Da li je u Vašoj porodici bilo žrtava nasilnih napada prijetnji ili

prestrašivanja“ - odgovorili su „da, blažeg oblika“ - 16,7 % ih je iz Sarajeva, 15,7 % iz Tuzle, 13,5 % iz Banje Luke, 9,6 % iz Doboja i 8,9 % iz Zenice. Ispitanici također procjenjuju da je 20 % ovih napada, prijetnji ili prestrašivanja vršeno uz upotrebu vatrenog oružja, te 13,6 % uz upotrebu hladnog oružja.

Većina učesnika fokus grupa smatra da najveći problemi vezani za upotrebu oružja proizlaze iz uzročno-posljedične veze koju predstavljaju osobe sa psihičkim problemima i veliki broj oružja u posjedu građana. Jedna trećina ispitanika smatra da su alkohol, droga i nezaposlenost vodeći faktori koji mogu dovesti do nasilja u kojem će se koristiti oružje ili fizička sila. Učesnici fokus grupa u Bijeljini i Mostaru, istakli su kao faktor rizika visoku stopu nezaposlenosti i osjećaj neperspektivne budućnosti građana. Oni situaciju u svom gradu ocjenjuju katastrofalnom, te iskazuju zabrinutost za svoj opstanak, ali u prvi plan ne ističu strah od oružja već strah od velikih ekonomskih problema.

Kada je riječ o psihičkim problemima, učesnici fokus grupe u Tuzli uputili su kritike na ljekarske preglede i na predug vremenski period važenja tog ljekarskog pregleda. Isto tako, oni dodaju da je sam proces izdavanja dozvola komplikovan skup, što ima negativne efekte izražene u povećanju posjedovanja ilegalnog oružja.

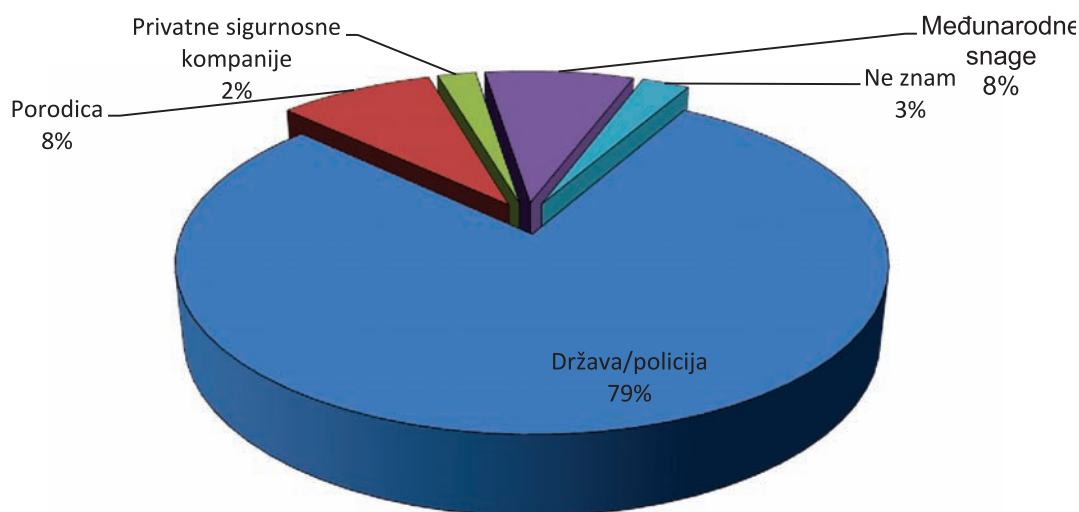
U maju 2008. godine, Tomislav Petrović (41) iz Lipnice kod Tuzle ujutro oko šest sati iz vatrenog oružja je ubio šest osoba. Petrović je prvo ubio troje komšija u njihovim kućama, a potom ušao u autobus gradskog i prigradskog saobraćaja iz Tuzle, koji je saobraćao na redovnoj liniji Gornja Lipnica – Tuzla, te usmrtio troje putnika. Petrović je prvo došao do kuće komšija Mije i Kaje Petrović i ubio ih. Zatim je otišao do komšije Ive Markanovića, te ubio i njega, poslije čega se uputio prema glavnoj okretnici vozila GIPS-a, gdje se nalazio autobus sa tri putnika. Ušao je u autobus i iz pištolja ubio Niku i Maru Petrović i Dragicu Markanović, a vozača Mursela Čolića teško ranio.

Poslije počinjenog šesterostrukog ubistva, Petrović se svojim automobilom odvezao do skretanja za Srednju Lipnicu, gdje je ponovo pucao iz vatrenog oružja u jedno od parkiranih vozila. U tom momentu naišla je policija policijske stanice Zapad, te ga uhapsila. Motivi zločina nisu poznati, a mještani kažu da se Petrović čudno ponašao i da je patio od depresije.

Učesnici fokus grupa u Sarajevu, Banjoj Luci i Tuzli naglasili su sve veći broj oružanih pljački i ubistava u uličnim obaračunima, kao vodeći problem koji ugrožava ljudsku sigurnost. To je ono čega se oni najviše boje. Ovakve stavove učesnika fokus grupa potvrđuje i analiza rezultata istraživanja, koja pokazuje da ljudi, općenito, imovinska krivična djela/krađe smatraju najčešćom vrstom krivičnih djela - njih 32,2 %. Nadalje, slijede krivična djela trgovine drogom (24,1 %), djela općeg kriminaliteta (22,1 %), narušavanje javnog reda i mira (15,8 %), te djela protiv života i tijela (5,7 %).

Velika većina građana BiH (78,6 %) smatra da država/policija snosi najveću odgovornost za sigurnost građana. Samo mali procenat građana (8,5 %) vjeruje da je porodica najodgovornija za preuzimanje odgovornosti za sigurnost građana, dok 8,2 % tu funkciju predviđa za međunarodne organizacije prisutne u BiH (NATO, EUPM, EUFOR). Isti stav dijele i fokus grupe, s tim što je kod žena dominantniji stav da je porodica ta koja treba da snosi najveću odgovornost za sigurnost.

Grafikon: Ko je odgovoran za sigurnost građana



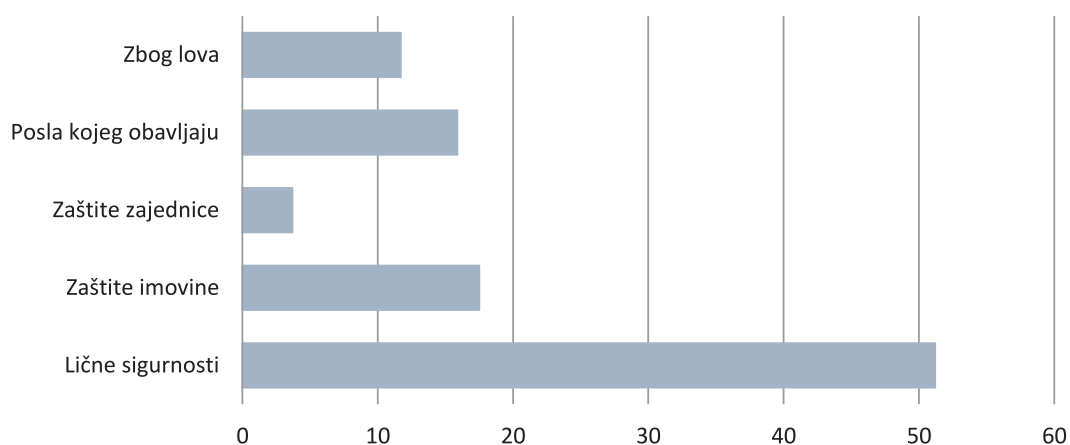
Kada se podaci analiziraju prema entitetskoj pripadnosti ispitanika, nisu uočene statistički značajne razlike – u oba slučaja većina građana smatra da država/policijska ima najveću odgovornost za sigurnost građana. Zanimljivo je i da znatan procenat građana vjeruje kako najveću odgovornost za sigurnost građana imaju privatne sigurnosne kompanije. Tako, 28,1 % građana Bihaća, 21,9 % građana Cazina i Tuzle, te 12,5 % građana Pala - vjeruju da tu odgovornost imaju privatne sigurnosne kompanije. Kada se analiziraju podaci s obzirom na ostale socio-demografske karakteristike ispitanika, nisu uočene statistički značajne razlike s obzirom na spol, dob, etničku pripadnost, te područje stanovanja ispitanika.



3.3 Tradicija posjedovanja i upotrebe oružja

Istraživanjem tradicije posjedovanja oružja, pokušano je dati odgovor u vezi sa stajalištem, odnosno ponašanjem građana prema posjedovanju i upotrebi oružja. Anketiranje građana koje je sprovedeno u domaćinstvima, omogućilo je da se dođe do određenih obrazaca i stajališta građana prema tradiciji posjedovanja i upotrebe oružja. Tako polovina ispitanika smatra da ljudi najčešće posjeduju oružje radi lične sigurnosti, odnosno njih više od jedne četvrtine posjeduje oružje jer ima nisko povjerenje u policiju. Ovakav stav prema posjedovanju oružja dijele sva tri konstitutivna naroda. Po kriteriju spolova ne postoje razlike prema ovakvom stavu. Tako 51 % muškaraca i žena smatra da ljudi najčešće posjeduju oružje radi lične sigurnosti. Ovakav stav u najvećoj mjeri podržavaju ispitanici starosne dobi 25-29 godina.

Ljudi posjeduju oružje najčešće zbog:



Drugi razlog posjedovanja oružja u domaćinstvima jest direktna posljedica rata koji je trajao od 1992. do 1995. godine. Tako četvrtina ispitanika smatra zaostalo oružje iz rata razlogom posjedovanja oružja. Zaostalo oružje iz rata i dalje ostaje ključno pitanje za sigurnost BiH, ali i ličnu sigurnost građana, jer je veliki dio građana bio direktno pogođen ratom i posjedovao je oružje.

Kada je riječ o kategoriji stanovništva za koju se sa velikom vjerovatnoćom može pretpostaviti da imaju skriveno oružje zaostalo iz rata, tu su onda nezobilazni demobilisani borci. Sa konstatacijom da većina demobilisanih boraca nelegalno posjeduje oružje zaostalo iz rata, složilo se 40 % ispitanika. Jedna petina anketiranih nije se složila sa ponuđenim odgovorom. Odnos u entitetima približan je u stavovima, pa se u RS-u 36 % ispitanika slaže da većina demobilisanih boraca posjeduje nelegalno oružje na skrivenim mjestima, dok u Federaciji BiH ovakvu konstataciju podržava 32 % ispitanika.

Treći razlog posjedovanja oružja, prema mišljenju ispitanika, jest strah od novog sukoba. Jedna petina ispitanika podržava ovakav stav. Strah od novog sukoba kao razlog posjedovanja oružja, najviše je izražen kod ispitanika Brčko Distrikta, i to u veoma visokom omjeru od 64 %. Ovaj rezultat je indikativan za vrlo tradicionalno stajalište prema posjedovanju oružja, što je vjerovatno rezultat duboko usađene slike i iskustva iz rata.

Kada je riječ o etničkoj pripadnosti, treba istaći da je anketa pokazala kako Hrvati najveći razlog posjedovanja oružja u porodicama vide u strahu od novog sukoba; Bošnjaci i Srbi razlog za posjedovanje oružja vide u niskom povjerenju u policiju; ostali građani su podjednako stava da je to nisko povjerenje u policiju i velika količina oružja zaostalog nakon rat

U raspravama fokus grupa koje su vođene u ovom istraživanju, mnogo je učesnika istaknulo da oružje drže zbog straha od novog sukoba, dok ih je većina sa stavom da im je oružje potrebno radi lične sigurnosti, jer imaju nisko povjerenje u policiju. Isto tako, učesnici iz prigradskih dijelova i ruralnog dijela naglasili su da njih većina drži oružje zbog lova i radi zaštite imovine. Ono što su učesnici fokus grupa potencirali, jest velika prisutnost „macho“ kulture kod mladih u BiH, te da mnogi muškarci posjeduju oružje ili ga trebaju kako bi se osjećali jakim i važnijim u nedostatku ikakve perspektive u daljem životu.

Samo 12,5 % ispitanika odabralo je tradiciju kao najčešći razlog zbog kojeg se oružje nalazi u porodicama. U Bosni i Hercegovini još uvijek je sasvim uobičajeno da muškarac posjeduje oružje. Tako, nešto više od polovine ispitanika smatra da se najviše oružja nalazi kod mlađih muškaraca, dok njih 16 % smatra da su tinejdžeri ti koji najviše posjeduju oružje. Zanimljivo je da svega 0,2 % muškaraca vjeruje da žene posjeduju oružje.



3.4 Percepcija o legalnom i ilegalnom držanju oružja

Sudeći prema anketi provedenoj za potrebe istraživanja i raspravama vođenim u fokus grupama u BiH, većina ispitanika doživljava SALW kao veliku opasnost za ljudsku sigurnost i ne voli oružje. Jedna petina ispitanika ima suprotan stav i voli oružje. Ono što treba istaknuti jeste to da skoro 90 % učesnika u fokus grupama, oružje vidi, bez obzira da li je ono legalno ili ilegalno, kao glavnu prijetnju njihovoj sigurnosti. U skladu s tim, učesnici fokus grupe u Tuzli htjeli su da razgovaramo o oružju kao jedinstvenoj prijetnji sigurnosti i da ne pravimo razlike između legalnog i ilegalnog oružja. Znatno je veći broj žena - polovina, u odnosu na jednu petinu muškaraca, koji ne vole oružje. Isto tako 25 % muškaraca voli oružje, dok samo 5,6 % žena voli oružje. Detaljnija analiza pokazala je da prema etničkoj pripadnosti nema uočenih, statistički značajnih odstupanja kada je riječ o „ljubavi“ prema oružju.

Dublja analiza pokazala je interesantne podatke. Oni se ogledaju u tome da nema razlike u stavovima kod ispitanika urbanog i ruralnog područja i prigradskih dijelova kad je riječ o ljubavi prema oružju. Međutim, to ne vrijedi kada je u pitanju školska sprema. Tako su ispitanici sa osnovnim obrazovanjem i oni sa zanatom ili oni bez školskog obrazovanja, više naklonjeni oružju u odnosu na ispitanike sa višom i visokom školom.

Sa konstatacijom da je oružje potrebno legalno posjedovati, u potpunosti se slaže 23,7 % ispitanika, dok se njih 34,7 % slaže sa iznesenom konstatacijom. Očito je da se većina ispitanika kao i učesnika fokus grupa slaže da je oružje potrebno legalno nabaviti.

Stav da je oružje potrebno legalno nabaviti najviše podržavaju ispitanici u Republici Srpskoj – 42,6 %, dok je kod ispitanika u Federaciji BiH raspoloženje za nabavljanje legalnog oružja nešto manje – 29,6 %. Kad je riječ o etničkoj pripadnosti, ispitanici srpske nacionalnosti u najvećem se broju (42,6 %) slažu da je oružje potrebno legalno nabaviti, dok su ispitanici hrvatske nacionalnosti u najmanjoj mjeri podržali ovakav stav (29,7 %). Daljnja analiza pokazuje da su stanovnici ruralnih područja veći zagovornici posjedovanja legalnog oružja, mada ovakav stav podržava i veliki procenat ispitanika iz urbanih i prigradskih sredina (njih jedna trećina).

Na pitanje: zbog čega bi svako domaćinstvo trebalo legalno nabaviti oružje, tj. iz kojih razloga - većina ispitanika odabrala je odgovor „zbog zaštite imovine i obitelji“. Kao drugi razlog zbog čega bi nabavili legalno oružje, ispitanici su izabrali hobi, odnosno „zbog lova ili sporta“. Treći razlog je samoodbrana. Zanimljiv je rezultat koji pokazuje da vrlo mali broj ispitanika, njih samo 2 %, vjeruje da je svakom domaćinstvu potrebno legalno oružje zbog političkih razloga.

Kada je u pitanju ilegalno oružje, skoro polovina ispitanika smatra da ga je opravdano nabaviti radi zaštite imovine i obitelji. Jedna trećina ispitanika nabavila bi ilegalno oružje radi hobija, a jedna četvrtina radi komplikovane i skupe procedure dobijanja dozvola. Značajan je rezultat koji pokazuje da bi 32 % ispitanika nabavili ilegalno oružje jer nemaju povjerenje u policiju, a njih 13,2 % motiv ilegalnog nabavljanja oružja vide u političkoj situaciji. U Republici Srpskoj i Federaciji BiH većina ispitanika nabavila bi ilegalno oružje radi zaštite imovine i obitelji, dok u Brčko Distriktu BiH, ispitanici ovaj razlog vide u niskom povjerenju u policiju. Pored prethodno spomenutih razloga, učesnici fokus grupa navode slavlja i praznike kao razloge zbog čega ljudi drže oružje, kako legalno tako i ilegalno. Ovo su posebno detektovali učesnici fokus grupe u Banjoj Luci, iz prigradskih djelova, žaleći se kako za skoro svaku svadbu ili slavu čuju pucnjavu ili vide da neko puca iz vatrenog oružja.

Na pitanje: zbog čega ne bi preporučili posjedovanje oružja u domaćinstvima, tj. koji su to glavni razlozi zbog kojih ne treba držati oružje, velika većina ispitanika (83 %) smatra da je je oružje opasnost za porodicu, posebno za djecu. Nestručno korištenje, kao

glavni razlog zbog čega ne treba držati oružje, navelo je 39,3 % ispitanika, a njih 35,3 % ovaj razlog vide u opasnosti za društvo. Tek je 8,9 % ispitanika odgovorilo da je glavni razlog zbog kojega ne bi preporučili posjedovanje oružja u domaćinstvu, dozvola koja se teško/skupo nabavlja. Ovakav stav suprotan je stavu učesnika fokus grupa, gdje njih više od jedne trećine smatra da se dozvole za držanje oružja teško nabavljaju i skupe su. Očekivano je da većina žena (86,9 %) ne bi preporučile posjedovanje oružja zbog opasnosti za porodicu i djecu, dok je oko 40 % muškaraca i žena navela razlog nestručnog koroštenja oružjem.

Glavni razlozi zbog kojih građani ne bi preporučili posjedovanje oružja



3.5 Preporuke o mjerama kontrole i budućim programima za smanjenje problema SALW-a

Istraživanjem stavova javnosti i diskusijama vođenim u fokus grupama, ne samo da se kod bh. građana poboljšalo razumijevanje sigurnosti i percepcija njihovih stavova o SALW-u, nego su se mogla čuti i njihova mišljenja i preporuke o budućim mjerama kontrole i budućim programima prikupljanja naoružanja. Kada se kaže „budućim programima prikupljanja naoružanja“, pod tim se podrazumijeva da smo čuli i njihova mišljenja o uspješnosti prethodnih programa prikupljanja naoružanja, s posebnim akcentom na motive koji bi mogli pokrenuti ljude da predaju svoje oružje.

Koliko oružje predstavlja prijetnju po sigurnost građana i kolika je njegova rasprostranjenost u BiH, govori i podatak da više od polovine ispitanika smatra kako dosadašnje akcije prikupljanja naoružanja nisu dale adekvatne rezultate. Ovakvi rezultati nisu iznenađenje, jer i SFOR-ovo istraživanje rađeno u novembru 2003. godine, pokazuje da je samo 30 % ispitanika dalo pozitivan stav prema dosadašnjim naporima prikupljanja ilegalnog naoružanja.

Ipak, ispitanici imaju pozitivan stav u smislu da su akcije prikupljanja naoružanja pozitivno utjecale na sigurnost u njihovoj sredini, ali smatraju da se moglo puno više uraditi. Tako je većina učesnika u fokus grupama upoznata sa dosadašnjim programima prikupljanja naoružanja (npr. Žetva, Oružje za novac), ali smatraju da se moglo znatno više uraditi na preventivnom djelovanju. To znači da su zakonske kazne za upotrebu oružja ili držanje ilegalnog oružja trebale biti mnogo rigoroznije. Postoje čak sumnje da neki ljudi koji su osuđeni na minimalne kazne za djela ubistva ili pokušaj ubistva, danas slobodno hodaju gradom i izazivaju strah u svom okruženju. Premda su neke od traženih zakonskih kazni već uvedene, reakcije u fokus grupama pokazuju da učesnici za njih ne znaju ili da policija i sud ne provode zakonske propise na odgovarajući način.

Kada je riječ o dosadašnjim akcijama prikupljanja naoružanja, treba istaknuti da je značajan procenat onih ispitanika koji su bili neodlučni (22,5 %), od čega je najviše Hrvata (32 %). Jedna petina ispitanika ipak vjeruje da su dosadašnje akcije prikupljanja polučile adekvatne rezultate, a i među njima je najviše Hrvata (27 %). Gledano prema etničkoj pripadnosti, Bošnjaci su u najvećem procentu (22 %) iskazali potpuno slaganje sa stavom da dosadašnje akcije prikupljanja oružja nisu dale adekvatne rezultate, dok se Srbi u najvećem procentu (46 %), slažu sa ovakvim stavom.

Ispitanici Zenice, Bijeljine i Doboja iskazali su najveći procenat slaganja sa stavom „da dosadašnje akcije prikupljanja oružja nisu dale adekvatne rezultate“, dok suprotan stav u najvećem broju imaju ispitanici Livna i Brčko Distrikta BiH.

Za buduće programe prikupljanja naoružanja vrlo je bitan podatak da se polovina ispitanika slaže da je potrebno nastaviti sa ovim programima, a čak 37,3 % u potpunosti se slaže. Isto tako, ohrabrujući je podatak da se jedna trećina ispitanika potpuno slaže da bi vratili ilegalno oružje, a veliki je broj i onih koji se slažu da bi lično vratili ilegalno oružje (40,4 %). Pozitivan stav prema ličnom vraćanju ilegalnog oružja zabilježen je i kod fokus grupa. Ovakav pozitivan rezultat istraživanja podatak je za domaće vlasti da u budućnosti iznađu najbolji pristup i program kako bi se veliki broj građana oslobodio ilegalnog oružja. U kreiranju tih programa svakako treba uzeti u obzir i činjenicu da bi polovina ispitanika i gotovo svi ispitanici u fokus grupama uzeli, radi lične sigurnosti, učešće u budućim programima prikupljanja naoružanja.

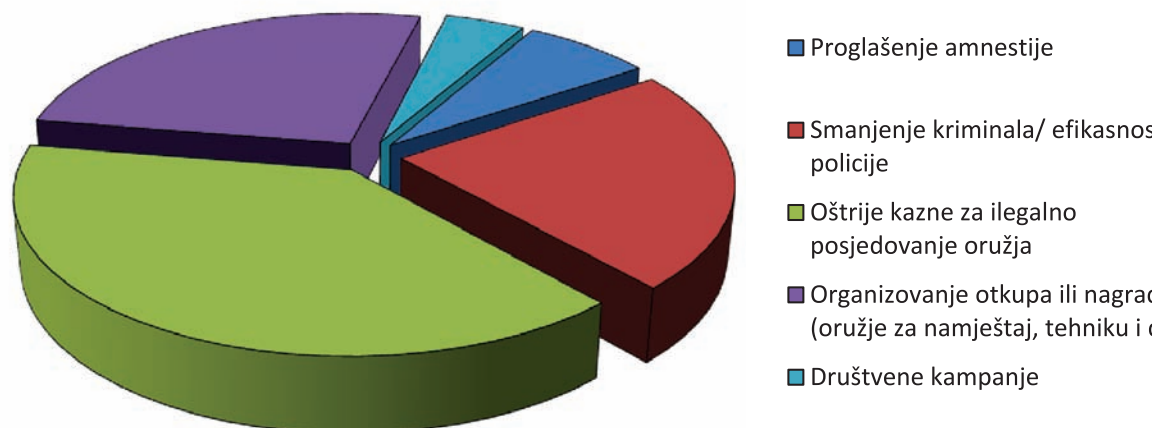
U pogledu budućnosti, ispitanici vjeruju da bi se programi prikupljanja naoružanja (dobrovoljni i/ili prisilni) trebali nastaviti. Ovakav je stav izrazilo više od 86 % , što je za 13 % više u odnosu na 2004. godinu. Isto tako, željeli smo saznati kako bi se programi prikupljanja naoružanja trebali nastaviti i ko bi ih trebao provoditi. Između ponuđenih pet opcija, većina ispitanika, kao i prije šest godina, vjeruje da bi u budućim programima prikupljanja trebali „ponuditi novčanu nagradu za dobrovoljnu predaju ilegalnog oružja“ (559 od 1500 ispitanika). Također, u svim fokus grupama učesnici su naglašavali potrebu za finansijskom kompenzacijom, kako bi se pojedinci lakše uvjerali da predaju oružje tokom programa prikupljanja. Mnogi su ocijenili da su programi bili najuspješniji kada je bila ponuđena gotovina za oružje. Dvadeset četiri posto ispitanika vjeruje da je potrebno organizovati dane predaje oružja. U Brčko Distriktu i Federaciji BiH ovo je bila najmanje povoljna opcija, koju je izabralo samo 9 % ispitanika BD i 14 % ispitanika FBiH. Nije zanemarljiv broj ispitanika (21,4 % ili 321 ispitanik) koji smataju da bi se prikupljanje naoružanja trebalo provoditi „putem pretresa i prisilom“. U RS-u, pretresi i zapljene ponovo su kao i prije šest godina bili najmanje povoljna opcija, koju je izabralo samo 12,8 % ispitanika. Četvrtu opciju „razmjennom za razvojne projekte“, izabralo je 13,5 % ispitanika u BiH, dok 4,3 % smatra da se ne bi trebalo provoditi prikupljanje oružja.

Kada su u pitanju subjekti, tj. nositelji budućih programa prikupljanja naoružanja, skoro polovina građana BiH (49 %) smatra da bi policija trebala biti zadužena za buduće programe prikupljanja oružja. Lokalnu vlast / civilnu zaštitu biralo je 19,5 % ispitanika. Usporedbom ovih rezultata sa rezultatima istraživanja iz 2006. godine, vidi se da je došlo do promjene stava među građanima, jer je 2006. godine većina građana smatrala da je prvi subjekat koji treba biti nositelj programa prikupljanja naoružanja - lokalna vlast, pa tek onda policija. S obzirom na slabu dosadašnju odgovornost prema ovom pitanju lokalnih i viših nivoa vlasti, ova promjena stava građana ne začuđuje. Zapažen je i nivo povjerenja u Oružane snage BiH kao nositelje budućih programa - 16 % ispitanika vjeruje da su upravo OS BiH subjekti budućih programa, dok 11 % vjeruje da međunarodne vojne snage trebaju provoditi aktivnosti na prikupljanju oružja.

Prema uspješnosti budućih dobrovoljnih akcija prikupljanja oružja i municije, naše istraživanje je - za razliku od stavova istraživanja iz 2004 godine, gdje je većina imala podjeljene stavove oko uspješnosti budućih programa - pokazalo da više od polovine građana BiH vjeruje kako bi ovi programi dobrovoljnih prikupljanja oružja i municije u budućnosti bili uspješni. Ovakav stav dijele i učesnici fokus grupa, s tim što ističu da takvi programi moraju biti dugoročni i u kontinuitetu. Nadalje, učesnici fokus grupa smatraju da se danas, usljed nedostataka ovakvih programa, ljudi susreću sa problemom mjesta odlaganja svoga ilegalnog oružja, pa ga iz tih razloga bacaju u rijeke, kontejnere ili smeće, što dodatno ugrožava ljudsku sigurnost, posebno sigurnost djece. Oni smatraju da ljudi najviše bacaju: eksplozivne naprave, municiju raznih kalibara i polomljeno i zastarjelo naoružanje.

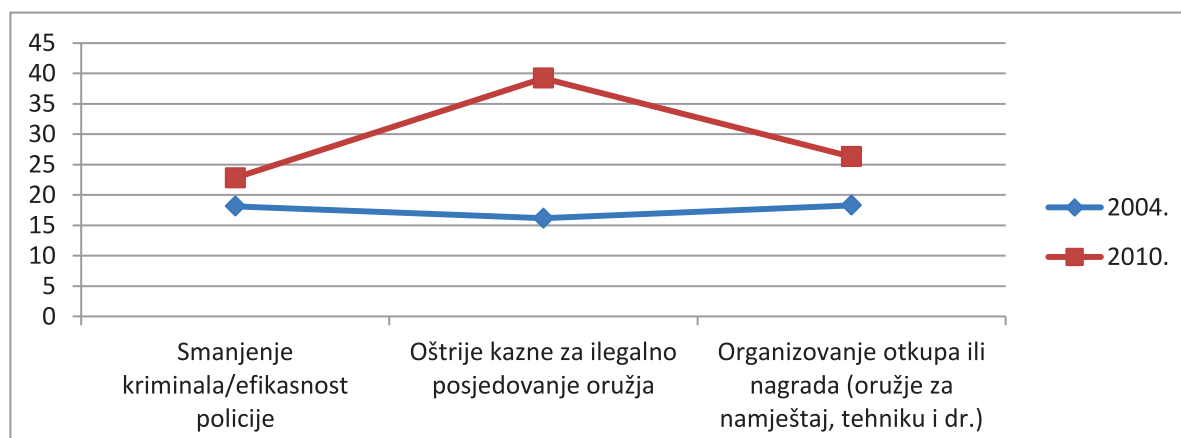
Istraživanjem stavova javnosti i fokus grupa prikupljeno je dosta korisnih podataka o pristupu načina motiviranja pojedinaca na predaju naoružanja. U istraživanju stavova javnosti, od ispitanika smo tražili da se izjasne o najboljem pristupu motiviranju za predaju ilegalnog oružja u njihovoj lokalnoj zajednici. Ispitanici su imali izbor između pet ponuđenih odgovora i birali su sljedeće:

Koji bi bio najbolji pristup u motiviranju ljudi da predaju ilegalno oružje?



Grafikon 1.

Gotovo identično pitanje postavljeno je u BICC-jevom istraživanju provedenom u julu 2004. godine. Građani su pitani: koji bi pristup bio najuspješniji u motiviranju ljudi na dobrovoljnu predaju oružja u vašoj lokalnoj zajednici.



Grafikon 2: Usporedba stavova ispitanika o pitanju najboljeg pristupa u motiviranju ljudi da predaju ilegalno oružje i municiju.

Za razliku od SFOR-ovog istraživanja iz 2000. godine - kada se vjerovalo kako su stabilna i sigurna država garancija da će svi ljudi predati svoje oružje i najbolji način motiviranja pojedinaca na predaju naoružanja - BICC-jevo istraživanje iz 2004. godine pokazalo je da su to smanjenje kriminala i ponuda novca za oružje. Iznenadujuće je za ovo istraživanje da su ispitanici najbolji način motiviranja predaje naoružanja vidjeli u oštrijim kaznama za ilegalno oružje i organizovanju otkupa ili nagrada. Ovakav stav podržavaju i fokus grupe, s tim što učesnici fokus grupe u Banjoj Luci smatraju da je prvi način motiviranja predaje oružja izražen u organizovanju otkupa ili nagrade, s tim što ne umanjuju značaj ni ostala četiri načina.

Na kraju, nakon prethodno navedenih rezultata može se reći da svaki budući program prikupljanja oružja treba uzeti u obzir navedene rezultate i treba biti realiziran uz podršku intenzivne kampanje podizanja svijesti o opasnostima koje donosi oružje. Mnogi učesnici fokus grupa ukazali su na nedostatak programa o opasnostima posjedovanja oružja i smatraju da bi upravo ovakvi programi mogli doprinijeti boljoj borbi protiv oružja. Učesnici sarajevske fokus grupe ukazali su i na nedostatak transparentnosti u prethodnim programima prikupljanja naoružanja, koje su sprovodile međunarodne vojne snage, i u nedostatku dugotrajne amnestije za predaju oružja.

Stav da bi bilo efikasno nastaviti sa provođenjem programa o opasnostima posjedovanja oružja, podržava i preko 82 % ispitanika u BiH. Istraživanje sugerira da bi jedna od aktivnosti koja bi mogla doprinijeti da saznamo koliki se broj ilegalnog ž

oružja nalazi kod građana, mogla biti amnestija za postojeće naoružanje koje je dozvoljeno posjedovati (pištolji i lovačko oružje). Tako se za amnestiju postojećeg naoružanja koje je dozvoljeno posjedovati, izjasnilo više od jedne polovine ispitanika u BiH.



4 ISTRAŽIVANJE STANJA KAPACITETA ZA SALW

U mnogim zemljama, pa tako i u Bosni i Hercegovini, pitanje kontrole naoružanja, odnosno borbe protiv SALW-a, dio je sistema sveobuhvatne reforme sigurnosnog sektora. Pitanja vezana sa nabavku, prodaju, posjedovanje, rasprostranjenost ili upotrebu SALW-a, svakako predstavljaju značajan elemenat nacionalne odbrambene sigurnosti. Ne umanjujući bitnost ovakve perspektive sa pozicija institucija vlasti, svakako treba imati na umu i širu dimenziju utjecaja SALW-a, koju ono ima na društvo u cjelini. Stoga, u aktivnostima koje država poduzima na rješavanju pitanja SALW-a, ne treba zanemariti ni ostale javne politike u koje bi trebalo ukomponovati ovu problematiku, poput politike obrazovanja, politike mladih, socijalne politike ili razvojne politike.

Iako ovakav širi pristup pitanjima borbe protiv SALW-a nije u primarnom fokusu istraživanja, bilo je potrebno osvrnuti se na ovo značajno pitanje ljudske sigurnosti, koja u naučnim raspravama u novije vrijeme sve više dobija na važnosti. Shodno tome, od države se zahtijeva da ovoj problematici pristupi na jedan multidimenzionalan način, odnosno da u rješavanje ove problematike uključi sve nivoje organizacije svoje vlasti - zakonodavnu, izvršnu i sudsku, te da utječe na kreiranje javnog mnijenja u svrhu dobijanja podrške svojim politikama.

Nepostojanje normi međunarodnog prava, koje bi eksplicitno regulisale oblast kontrole oružja, kao što je to slučaj recimo sa zabranom upotrebe anti-personalnih mina - zahtijeva da svaka država samostalno donese politike borbe protiv SALW-a i razvije kapacitete za njegovu kontrolu. Tako je i Bosna i Hercegovina sačinila u ovoj oblasti strategiju koja sadržava zakonodavne odredbe, uspostavu organizacionih kapaciteta nadležnih struktura vlasti za pitanja SALW-a, međunarodnu saradnju, te aktivnosti civilnog društva.

U narednom dijelu istraživanja pažnja će biti usmjerena na analizu zakonodavnog okvira koji su, u svrhu kontrole oružja, usvojile institucije vlasti u BiH, zatim na analizu organizacionih kapaciteta na svim nivoima vlasti koje su usposavljene u tom cilju, te na aktivnosti koje u borbi protiv SALW-a provode organi vlasti, međunarodne organizacije i civilno društvo. Također, u okviru ovoga poglavlja bit će riječi i o međunarodnim obavezama koje Bosna i Hercegovina sprovodi i ispunjava na međunarodnom planu a koje su, usljed nepostojanja globalnog i sveobuhvatnog plana za kontrolu oružja, donesene na regionalnom ili na multilateralnom nivou u okviru pojedinih međunarodnih organizacija.

“Obviously lots of weapons are present here...it is evident in the huge number of media reports in newspapers concerning various incidents caused by small and light weapons... almost every day somebody kills someone with a pistol or a rifle”.

The majority of children from across BiH also stated that there is a lot of violence amongst their peers, expressed through many fights and harassment of children. There were no examples of children witnessing the abuse of SALW in school, but it is possible that the children might not have been willing to report such examples to the research team. However, there were examples of children bringing SALW to school to show it their friends.



4.1 Zakonodavstvo i regulativni okvir

Svrha ovog poglavlja jest analiza i pregled zakonske regulative i drugih zakonskih propisa kojima se reguliše proizvodnja oružja, njegov uvoz i izvoz, kretanje i trgovina oružjem, te izdavanje dozvola za oružje koje građani nabavljaju za svoje potrebe, kao i izdavanje dozvola za nabavljanje oružja za potrebe privatnih sigurnosnih kompanija. Isto tako, u ovom dijelu će biti ponuđena analiza vođenja odgovarajuće evidencije i registara za oružje, kao i usklađenost bosanskohercegovačke legislative iz tematske oblasti sa međunarodnim aktima.

Zakonodavni i normativni kapaciteti: Zakonske odredbe vezane za SALW, u dobroj su mjeri kvalitetno uređene i usklađene sa evropskim standardima. Od velike je važnosti bilo usvajanje Zakona o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme BiH tokom 2003. godine, čije je donošenje bilo neophodno jer je BiH, usljed neuređenosti ove oblasti, prekršila UN embargo na izvoz oružja Iraku. Nakon toga postepeno se pristupilo uređenju zakonodavnog okvira koji je problematiku kretanja oružja definirao, te istovremeno usklađivao sa normama koje su na snazi u EU. Od decembra 2009. godine na snazi je novi Zakon o kontroli vanjskotrgovačkog prometa roba i usluga, strateški važan za sigurnost BiH, kojim je derogiran spomenuti, u više navrata nadograđivani i mijenjani Zakon o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme. Uz spomenuti zakon doneseni su i ostali zakoni koji su trebali što konkretnije urediti ovu značajnu oblast poput:

1. Zakon o politici stranih ulaganja BiH,
2. Zakon o proizvodnji naoružanja i vojne opreme BiH,
3. Zakon o ispitivanju, žigosanju i obilježavanju ručnog vatrenog oružja i municije BiH,
4. Zakon o kontroli kretanja oružja i vojne opreme i kontroli uvoza i izvoza proizvoda dvojne namjene BiH,
5. Krivični zakon BiH,
6. Zakon o transportu opasnih materija BiH,
7. Zakon o kontroli kretanja oružja i vojne opreme u BiH,
8. Zakon o graničnoj kontroli BiH,
9. Zakon o carinskoj politici BiH.

Međutim, treba istaknuti da uz navedene zakone postoje i mnogi drugi zakonski i podzakonski propisi usvojeni na nivou Bosne i Hercegovine i nižih nivoa vlasti, koji su dodatno pomogli u izgradnji zakonskih rješenja za efikasnijom kontrolom SALW-a. Osim spomenutih zakonskih rješenja, postoje i druge oblasti koje treba kvalitetnije zakonski regulisati u cilju poboljšanja kapaciteta za borbu protiv SALW-a. Tu se, prije svega, misli na regulisanje civilnog nabavljanja, držanja i nošenja oružja, evidencije oružja u posjedu civila ili adekvatnijeg regulisanja rada privatnih sigurnosnih kompanija. Za sada nema dovoljno političke volje da se ova pitanja kvalitetno riješe i predmet su političkih pregovora o nivou vlasti koji bi trebao imati nadzor inadležnost nad ovim zakonskim rješenjima.



4.1.1 Izdavanje dozvola za uvoz i izvoz

Kao što je navedeno, Zakon o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme i kontroli uvoza i izvoza proizvoda dvojne namjene, prvi je zakon koji je regulisao ovu oblast i možda najznačajniji sa stajališta kontrole oružja. Može se reći da se donošenjem i primjenom Zakona o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme i kontrole izvoza i uvoza proizvoda dvojne namjene osigurao jedinstven državni princip u izdavanju dozvola za uvoz, izvoz, posredovanje i tranzit oružja i vojne opreme. Nedavno usvojeni Zakon o kontroli vanjskotrgovačkog prometa roba i usluga, koji je od strateške važnosti za sigurnost BiH, donio je dodatna poboljšanja postojeće zakonske regulative i unaprijedio zakonodavni ambijent u ovoj oblasti.

Osim donošenja zakonskih i podzakonski akata kojima se potpuno definiše kompletan postupak vezan za izdavanje dozvola, vlasti BiH završile su i usklađivanje propisa vezanih za uvoz i izvoz oružja, vojne opreme i proizvoda dvojne namjene sa legislativom EU. Završeno je i objavljivanje „Zajedničke liste vojne opreme obuhvaćene Pravilima ponašanja EU o postupanju kod izvoza oružja, „Zakona o provedbi Konvencije o zabrani razvoja, proizvodnje, gomilanja, i upotrebe hemijskog oružja i o njegovu uništenju“, te „Lista proizvoda i tehnologija dvojne namjene“. Ovo posljednje doprinijet će poboljšanju kontrole nad robama dvostruke namjene, te njihove zloupotrebe u nedozvoljene vojne i terorističke svrhe, što je u skladu sa EU regulativom 1334/2000 i 149/2003. Ovakvim koracima Bosna i Hercegovina je kontrolu izvoza / uvoza svih roba potpuno harmonizirala sa međunarodnim standardima, posebno sa EU, te postigla značajan napredak u pogledu kontrole izvoza na državnom nivou.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa administrativna je institucija zadužena za izdavanje dozvola za uvoz, izvoz, tranzit ili posredovanje. Ono izdaje dozvole samo onim pravnim i fizičkim licima koja su registrovana kod Ministarstva. Međutim, treba napomenuti da je za svaku dozvolu neophodna prethodna saglasnost Ministarstva vanjskih poslova BiH, Ministarstva sigurnosti BiH i Ministarstva odbrane BiH, a u skladu sa novim zakonskim odredbama, također Ministarstva civilnih poslova BiH i Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost.

Ovo je veoma važno sa stajališta nacionalne i globalne sigurnosti, jer saglasnošću Ministarstva sigurnosti BiH potvrđuje se da je izdavanje dozvole u skladu sa sigurnosnom politikom BiH; Ministarstvo odbrane BiH svojom saglasnošću garantuje da je izdavanje dozvole u skladu sa odbrambenom politikom BiH; Ministarstvo civilnih poslova BiH daje saglasnost da izdavanje dozvole neće ugroziti živote i zdravlje ljudi, okoliš i materijalna dobra; Državna regulatorna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost potvrđuje da se nabavkom izvora zračenja neće prekršiti propisi o radijacijskoj i nuklearnoj sigurnosti. Ministarstvo vanjskih poslova u ovim djelokrugu rada vodi računa o zabranama i sankcijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, OSCE-a i EU-a, o preuzetim međunarodnim obavezama, vanjskopolitičkim interesima i posebnim interesima u odnosu na strateške vanjskopolitičke partnere BiH, kao i o Pravilima ponašanja EU u postupanju kod izvoza oružja i načelima neširenja oružja za masovno uništenje.

Osim spomenutih institucija, u procesu kontrole izvoza i uvoza oružja i vojne opreme i proizvoda dvojne namjene, shodno svojim nadležnostima i odgovornostima aktivno učestvuju i Granična policija BiH i Uprava za indirektno oporezivanje BiH.

Dozvola za izvoz i uvoz oružja vrijedi jednu godinu. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH vodi bazu podataka o svim izdatim dozvolama, te dostavlja izvještaje Parlamentarnoj skupštini BiH. Ovakvim postupkom osigurava se transparentnost u obavljanju ovih poslova.

Ipak, treba ukazati i na neke nedorečenosti postojeće zakonske regulative. Kao što je navedeno, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH nadležno je za izdavanje dozvole za uvoz i izvoz naoružanja. U procesu odobravanja dozvole saglasnost za dobijanje takve dozvole traži se od Ministarstva vanjskih poslova BiH, Ministarstva odbrane BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, Ministarstva civilnih poslova i Državne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost. Uz nedovoljan broj osoba kojima su u ministarstvima povjereni ovi poslovi, smatramo kako bi bilo svrsishodnije da se umjesto samostalnog odlučivanja ovih osoba, oformi zajednička komisija iz nadležnih ministarstava koja bi kolektivno odlučivala o svakom predmetu. Samim time, te bi osobe imale mogućnost da se konsultuju sa svojim kolegama iz drugih ministarstava i prošire svoje nadzore prilikom donošenja ovako važnih odluka, koje sada donose samostalno. Također, treba obratiti pažnju i na dio zakonske regulative koja se odnosi na krajnjeg korisnika. Prema pozitivnim zakonskim odredbama novoga

zakona, izvoznik / broker ima obavezu Ministarstvu dostaviti potvrdu da je roba iz isprave stigla na krajnje odredište. Ostaje nejasno kako Ministarstvo može izvršiti verifikaciju ove obaveze sa postojećim kapacitetima, imajući u vidu da BiH posjeduje samo 56 diplomatsko-konzularnih predstavništava. Jasno je da ono taj posao nadzora i kontrole evidentno ne može samostalno obaviti, pa je

možda neophodno doraditi ovu zakonsku odredbu. Tako bi se izbjegle spekulacije o neregularnim transferima oružja iz BiH, što su se u javnosti pojavljivale na osnovu izvještaja međunarodnih nevladinih organizacija koje prate i ukazuju na nedozvoljene transfere oružja u svijetu. .



4.1.2 Zakonodavstvo u oblasti kontrole kretanja oružja

Osnovno zakonodavstvo u oblasti kontrole kretanja oružja obuhvaćeno je Zakonom o kontroli kretanja oružja i vojne opreme. Zakon propisuje način i uslove pod kojima se obavlja kretanje oružja unutar BiH, kao i kretanje oružja u slučaju prelaska državne granice. Zahtjev za kretanje oružja unutar BiH podnosi se nadležnom organu sa čijeg područja se upućuje oružje, a u slučaju uvoza / izvoza / tranzita podnosi se Ministarstvu sigurnosti BiH. Dalje, ovim Zakonom je propisan način podnošenja zahtjeva, sadržaj odobrenja, nadzor i kontrola nad kretanjem oružja i evidencija.

Osim spomenute zakonske regulative u ovoj oblasti, bitno je spomenuti i 19. novembar 2009. godine kada je nadležnost u ovoj oblasti sa EUFOR-a prenesena na domaće institucije. Tog dana, u vezi sa primopredajom kontrole nad kretanjem oružja i vojne opreme, potpisan Memorandum o razumijevanju između EUFOR-a i Ministarstva sigurnosti BiH, Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost, Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, kantonalnih MUP-ova i Policije Brčko Distrikta BiH.

Spomenuti zakon u oblasti kontrole kretanja oružja ima i svoja izuzeća. Ona se ogledaju u tome što se Zakon ne primjenjuje na kretanje oružja unutar Oružanih snaga BiH i policijskih snaga. Isto tako, Zakon se ne primjenjuje na fizička lica kojima su izdate isprave o oružju.

Za nadzor nad provođenjem Zakona zaduženo je Ministarstvo sigurnosti BiH, nadležna entitetska ministarstva unutrašnjih poslova i Policija Brčko Distrikta. U 2009. godini podneseno je 55 zahtjeva za kretanje naoružanja, dok je u proteklom periodu 2010. godine, broj zahtjeva već povećan na 95.



4.1.3 Izdavanje dozvola za civilno oružje

Nastojanja Ministarstva sigurnosti tokom 2008. godine da zakonodavstvo iz ove oblasti uredi na državnom nivou, nisu dala rezultate usljed nedovoljne političke podrške. Vijeće ministara BiH usvojilo je Prijedlog zakona o oružju, kojim se na nivou BiH uređuje oblast nabavke, držanja, nošenja, sakupljanja, popravljanja, proizvodnje, označavanja, prometa oružja i municije, osnivanje i vođenje civilnih strelišta, vođenje evidencija, te utvrđivanje kazne za počinioce prekršaja. Međutim, Prijedlog je odbačen u skupštinskoj proceduri. Spomenutim Prijedlogom zakona, ova značajna oblast prvi put bi se uredila na jedinstven i efikasan način na nivou cijele BiH, te se uskladila sa standardima i zakonodavstvom Evropske unije. Pošto to nije učinjeno, ova oblast ostala je i dalje u nadležnosti entiteta i Brčko Distrikta BiH sa dosta zakonske raznolikosti.

Preciznije, izdavanje dozvola za civilno naoružanje u Republici Srpskoj uređeno je Zakonom o oružju i municiji (mart 2007) , u Federaciji BiH sa zakonima na nivou kantona, a u Brčko Distriktu BiH sa Zakonom o oružju i municiji Brčko Distrikta BiH. Vidi se da je uređenost ove oblasti diktiralo ustavno uređenje zemlje, pa je tako na nivou Federacije BiH oblasti

Postoje **opći i posebni uslovi** za izdavanje dozvole za oružje:

OPĆI USLOVI:

- Da je napunio 18/21 godinu života - zavinso od mjesta življenja,
- da nema krivičnu prijavu i da nije počinio krivično djelo, izuzimajući saobraćajne nesreće, te
- da u zadnje dvije godine nema prekršajnu prijavu zbog narušavanja javnog reda i mira.

izdavanja dozvola uređena na nivou kantona sa 10 različitih zakona. Imajući u vidu tu činjenicu, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova pripremio je angažmanom svoje radne grupe nacrt zakona o oružju i municiji na nivou Federacije BiH, ali se čeka odgovor kantona da li su spremni tu nadležnost prenijeti na nivo Federacije. Ova bi procedura mogla potrajati dugo i ne može se precizirati kada će i hoće li ona biti završena u 2010. godini.

POSEBNI USLOVI:

- Uvjerenje o zdravstvenoj i psihičkoj spremnosti;
- Uvjerenje o tehničkom znanju rukovanja oružjem i poznavanju propisa;
- Oružje se ne smije vidjeti niti imati na javnim skupovima, ne smije se unositi u škole, u zdravstve i ostale javne ustanove, kao ni u ugostiteljske objekte;
- Procedura traje od 1 do 2 mjeseca
- Kada se oružje kupi, u roku od 8 dana prijaviti ga policijskoj upravi.

Zakonom o oružju i municiji Republike Srpske uređuje se postupak za nabavku, držanje i nošenje oružja i municije, kao i izdavanje oružnih listova i dozvola za držanje oružja. Ovim Zakonom pooštreni su kriteriji za izdavanje odobrenja za nabavku oružja, te se predviđa da se uz zahtjev za odobrenje za nabavljanje oružja, između ostalog, prilaže i dokaz da je stručna ovlaštena organizacija podnosioca zahtjeva obučila u rukovanju vatrenim oružjem. Obuka se sastoji od teorijskog i praktičnog dijela, te provjere znanja u držanju nošenju i upotrebi oružja, kao i sigurnog rukovanja i tehnike praktičnog gađanja vatrenim oružjem.

Da bi građanin ili druga pravna osoba dobila dozvolu za nošenje oružja, moraju se, osim spomenutog zahtjeva za odobrenje za nabavku oružja, ispuniti još neki uslovi: građanin mora biti stariji od 18 godina, mora imati opravdan razlog (lov, sport, lična zaštita, posao), mora biti psihofizički zdrav, odnosno dobiti ljekarsko uvjerenje, položiti obuku, te posjedovati uvjerenje da protiv njega nije pokrenut krivični ili prekršajni postupak. Članom 14. Zakon o oružju i municiji

ovlašćuje se MUP RS-a da odbije izdavanje dozvole za oružje za koje se ne može dokazati porijeklo, odnosno, koje nije označeno žigom ili obilježeno. Ovim je zakonom prvi put na području RS-a razgraničeno držanje i nošenje oružja, što znači da građani osim dozvole za držanje oružja moraju tražiti i posebnu dozvolu za nošenje oružja.

Građani na području RS-a koji posjeduju ilegalno vatreno oružje, danas mogu biti kažnjeni novčanom kaznom od 400 do 1200 KM. Prema mišljenju ispitanika u sprovedenom istraživanju, kao i učesnika fokus grupa u Banjoj Luci, Mostaru, Bijeljini, Sarajevu i Tuzli, te kazne nisu dovoljno velike da bi imale preventivno dještvo, odnosno da bi podstakle građane da vrata ilegalno oružje ili ga legalizuju. Zadnjim izmjenama Zakona o oružju i municiji, iz decembra 2009. godine, ovaj Zakon je samo tehnički dorađivan i nije vršeno njegovo daljnje usklađivanje sa međunarodnim aktima. Taj je zadatak ostao nedovršen i očekuje se da bi mogao biti u proceduri tokom 2010. godine.

Kao što je već rečeno, ova je oblast na nivou Federacije BiH uređena kantonalnim zakonima, tj. na nivou kantona. Radi boljeg uvida, analizirat će se Zakon o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije Kantona Sarajevo, koji je, za razliku od nekih drugih kantona, dobrim dijelom usklađen sa međunarodnim aktima.

Da bi dobio odobrenje za nabavljanje oružja i municije, građanin mora ispunjavati neke uvjete: da je punoljetan, da nije duševno bolestan ili zaostao u duševnom razvoju, da nije osuđivan za krivično djelo, te da nije u posljednjih pet godina kažnjen za prekršaj protiv javnog reda i mira. Nakon ispunjavanja spomenutih i drugih uslova predviđenih zakonom, zahtjev za odobrenje nabavljanja oružja i municije građanin podnosi policijskoj upravi Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. Načelnik nadležne policijske uprave formira tročlanu komisiju koja ima zadatak da ocijeni opravdanost zahtjeva za dobijanje odobrenja za nabavku oružja i municije.

Kada je u pitanju lovačko oružje, odnosno oružje duge cijevi, ono se izdaje samo licu koje je položilo lovački ispit i koje je član lovačke organizacije. Međutim, u vezi sa nabavkom lovačkog oružja, Zakon pravi i izuzetak. Taj izuzetak ogleda se u tome da građani kojima je držanje i nošenje lovačkog oružja neophodno radi imovine u ličnoj svojini, to oružje mogu nabaviti u ovoj proceduri.

KOLIKO KOŠTA DOZVOLA ZA POSJEDOVANJE ORUŽJA:

- 100 KM takse;
- 100 KM takse za obuku;
- 30 KM oružani list;
- 60 KM ljekarsko uvjerenje;
- 30 KM odobrenje za nabavku municije.

UKUPNO: 320 KM

Nadalje, Zakon propisuje da se za držanje i nošenje oružja građanima izdaje oružni list. Rok važenja oružnog lista ograničen je na pet godina, što je ujedno i najznačajnija izmjena u odnosu na raniji zakon. Novčane kazne za prekršaj kreću se od 300 do 10.000 KM, te su predviđene i kazne zatvora od 30 do 60 dana, što također predstavlja novinu. Na kraju iz navedenoga se može zaključiti da u Bosna i Hercegovini ne postoji državni zakon koji reguliše civilno nabavljenje, držanje i nošenje SALW-a. Ova oblast regulirana je neusklađenim zakonima u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu, a u Federaciji BiH i zakonima kantona (zakoni o oružju i krivični zakoni). Zbog toga postoji vidna i neophodna potreba da se ova oblast kvalitetnije zakonski uredi, bilo donošenjem državnog zakona ili potpunom harmonizacijom postojećih zakona

sa međunarodnim aktima, o čemu je već postignut politički dogovor. Ipak, uveliko se kasni sa implementacijom predmetne odluke Vijeća ministara BiH, te se, uprkos dogovoru na najvišem političkom nivou, dešavaju neplanirani zastoji u njezinoj realizaciji. Također, postojeća zakonska regulativa ne tretira ni uspostavu centralne baze podataka registrovanog SALW-a u posjedu civila ili funkcionalnih baza podataka u svim institucijama za provođenje zakona, koje bi omogućile brz i neometan pristup zainteresiranim nadležnim tijelima.

Stoga je veoma bitno u harmonizaciji postojećih zakonskih rješenja rukovoditi se međunarodnim standardima u ovoj oblasti, prvenstveno evropskom Direktivom 91/477/EEZ i njenim izmjenama 2008/51/EC, te UN Protokolom protiv nezakonite proizvodnje i krijumčarenja oružja, njegovih sastavnih dijelova, te dijelova i municije, kojima se dopunjuje UN Konvencija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.



4.1.4 Izdavanje dozvola privatnim sigurnosnim kompanijama (PSC)

Sektor privatne sigurnosti u BiH u porastu je od 2002. godine, kada je i zvanično pravno regulisan. Statistički podaci koje su za Centar za sigurnosne studije prikupila kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova Federacije BiH, Centri javne bezbjednosti Republike Srpske, te Policija Brčko Distrikta BiH - pokazuju da u BiH djeluje 169 privatnih sigurnosnih kompanija, koje za svoje potrebe upošljavaju 4.207 osoba. Privatne sigurnosne kompanije raspolažu sa 1.075 komada oružja, koje čuvari koriste u okviru obavljanja svojih poslova i zadataka.

Sva tri postojeća zakonska rješenja u BiH detaljno razrađuju pitanje nabavke dozvola za vatreno oružje, odnosno definišu subjekte koji su zaduženi za izdavanje dozvola nabavke oružja PSC. Tako privatne sigurnosne kompanije mogu posjedovati vatreno oružje za najviše jednu polovinu svojih zaposlenih (FBiH i RS), odnosno, najviše za jednu trećinu svojih zaposlenih u Distriktu Brčko, koje čuvari mogu nositi za samoodbranu. U smislu postojećih entitetskih zakona, vatrenim oružjem kratke cijevi smatra se vatreno oružje koje ima cijev čija dužina ne prelazi 20 cm, a cijela dužina oružja ne prelazi 30 cm, koje se automatski puni svaki put kad se ispaliti metak i koje može ispaliti samo jedan metak jednim pritiskom na obarač. Kalibar vatrene oružja može biti najviše do 9 mm, i oružje ne smije imati prigušivač.

Distrikt Brčko dozvoljava za potrebe PSC nabavku poluautomatskog vatrene oružja kratke cijevi, koje se iznova puni svaki put kada se metak ispaliti, a može ispaliti samo jedan metak pri jednom povlačenju okidača i čija cijev ne prelazi dužinu od 30 cm, odnosno, čija ukupna dužina ne prelazi 60 cm.

Uočljivo je da u ovom dijelu, kada je u pitanju nabavka oružja za potrebe PSC, postoje razlike između entiteta i DB,. Međutim, ne treba zaboraviti činjenicu da su ove razlike donedavno postojale i u entitetima. Tako je i u FBiH PSC nabavka oružja kratke cijevi bila dozvoljena za najviše jednu petinu osoblja. Ovo je uveliko otežavalo posao PSC-ima i doprinosilo ograničenju njihove sposobnosti da odgovore na povećani broj napada na transport novca.

Federalni MUP-ovi prepoznali su ovaj problem i otklonili ga donošenjem novog izmijenjenog zakona 2008. godine. Članom 24. Zakona o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, PSC su, kada je u pitanju nabavljanje oružja za njihove potrebe, u Federaciji BiH dovedene u isti položaj kao i PSC u Republici Srpskoj,. Zakonodavac je ovaj put otišao i korak dalje, te PSC-ima u Federaciji BiH omogućio nabavljanje jednog poluautomatskog oružja duge cijevi (sačmarica, pumparica) za svako blindirano vozilo kojim se vrši usluga prijevoza novca.

U vezi sa nabavljanjem oružja i municije za privatne sigurnosne kompanije treba također naglasiti da se to radi u skladu sa važećim zakonima koji regulišu nabavljanje oružja i municije, uz pribavljanje odobrenja kantonalnih MUP-ova i CJB-a. Treba kazati da se

poslovi vezani za nabavljanje, držanje i nošenje oružja i municije trenutno realiziraju na nivou Kantona (10 različitih zakona), na nivou RS-a i DB BiH. Teoretski, postoji mogućnost da PSC iz npr. Bihaća, nabavlja oružje prilažući različite dokaze od PSC-a iz Zenice, ili Mostara. Ovakvo stanje zabrinjava i opterećuje PSC, te vlasnici PSC-a izražavaju neophodnost ujednačavanja zakonske regulative koja će nabavljanje, držanje i nošenje oružja i municije definirati na isti način.

Uzimajući u obzir vrlo skromnu obuku u pogledu korištenja vatrenog oružja, zakonodavac je članom 25. propisao obavezu PSC-a da vrše periodičnu provjeru sposobnosti rukovanja oružjem i provjeru zdravstvene i psihofizičke sposobnosti svojih uposlenika, i to na način koji će ministra unutrašnjih poslova regulisati pravilnikom.

Postojeće navedeno ograničenje za PSC, vezano za nabavljanje vatrenog oružja za najviše jednu polovinu zaposlenih koji vrše poslove fizičke zaštite, jest standard utvrđen relevantnim međunarodnim dokumentima i preuzetim obavezama naše države. U tom smislu, Konvencija Ujedinjenih nacija protiv prekograničnog organiziranog kriminala i Akcioni program UN-a za sprječavanje, borbu protiv, te iskorjenjivanje ilegalne trgovine lakim i malim naoružanjem, koji proističe iz nje - utvrđeni su kao preporuka, obaveza države da u okviru nacionalnih zakona, propisa i procedura utječe na sprječavanje, borbu protiv i iskorjenjivanje ilegalne trgovine lakim i malim oružjem u svim njegovim oblicima. U tom je smislu i u Regionalnom pravilniku o mikro razoružanju za Jugoistočnu Europu (RMDS) utvrđeno da ručno oružje, lako naoružanje i municija mogu predstavljati veliku opasnost, kako vladama tako i međunarodnim i regionalnim naporima u izgradnji mira, pri čemu najefektivniji način njihovoga praćenja jesu intervencije i programi za mikro razoružanje i kontrolu malog oružja i lakog naoružanje (SALW-a). Konačno, zakoni o oružju zabranili su nošenje oružja na javnom mjestu.

Većina rješenja sadržanih u zakonima o privatnoj sigurnosti u BiH, usklađeni su sa standardima komparativnog prava razvijenih zemalja i sa istraživanjima sudske prakse, te su kompatibilna sa rješenjima sadržanim u:

- Konvenciji Ujedinjenih nacija protiv prekograničnog organiziranog kriminala;
- Akcionom programu UN-a za sprječavanje, borbu protiv i iskorjenjivanje ilegalne trgovine malim i lakim naoružanjem (SALW-om);
- Programu UN-a za sprječavanje, borbu i iskorjenjivanje nezakonite trgovine SALW-om i svim njegovim djelovima;
- Protokolu UN-a protiv nezakonite proizvodnje i krijumčarenja oružjem, njihovim djelovima i komponentama i municijom.

Analizom postojećih zakona u BiH, primijetili smo da u velikom dijelu, konceptijski i sadržinski, BiH ima model privatne sigurnosti kao i SAD na nivou federalnih jedinica, jednako kao i Francuska, Belgija, Grčka, a od zemalja okruženja Slovenija i Hrvatska.

Na kraju se može zaključiti da su odredbe o PSC-u, koje se bave poslovima privatne sigurnosti u BiH, zakonski dobro uređene, a to se odnosi i na oblast nabavljanja i upotrebe oružja za privatne sigurnosne kompanije, što je bilo i mišljenje mnogih ispitanika u ovom istraživanju.



4.1.5 Vanjskotrgovinski promet SALW-a

Kad je riječ o vanjskotrgovinskom prometu oružja i vojne opreme, te kontroli izvoza i uvoza proizvoda dvojne namjene, BiH je završila usklađivanje propisa iz ove oblasti sa legislativom EU. Primjena „Zakona o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme i kontrole izvoza i uvoza proizvoda dvojne namjene“, odnosno nedavno donesenog Zakona o kontroli vanjskotrgovinskog prometa roba i usluga, strateški važnih za sigurnost BiH - osigurala je jedinstven državni princip u izdavanju dozvola za uvoz, izvoz, posredovanje i tranzit oružja i vojne opreme.

Prema podacima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (u daljem tekstu Ministarstvo), za vanjskotrgovinski promet oružja i vojne opreme, registrovana su, zaključno sa 25.06.2010. godine, 43 pravna i fizička lica. Treba istaknuti da se registracije vrše kao stalne i privremene. Tako je Ministarstvo u 2008. godini pravnim i fizičkim licima izdalo 48 rješenja za obavljanje vanjskotrgovinskog prometa oružjem i vojnom opremom, od čega 13 stalnih i 35 privremenih registracija.

Ministarstvo je, u periodu 2006-2009. godina, pravnim i fizičkim licima izdalo ukupno 674 dozvole za izvoz oružja i vojne opreme i 602 dozvole za uvoz oružja i vojne opreme. Usporedbom „Pregleda izdatih dozvola za promet oružja, i vojne opreme i proizvoda dvojne namjene“ za 2006. i 2008. godinu, primijetan je blagi porast izdatih dozvola u 2008. godini. Tako je u 2008. godini izdato 32 dozvole više, odnosno u 2006. godini izdato je ukupno 350 dozvola, dok je taj broj u 2008. godini bio 382 dozvole. Informacija o broju izdatih dozvola za 2009. godinu, u vrijeme pisanja ovoga istraživanja, još uvijek nije usvojena na Parlamentarnoj skupštini, pa sa s obzirom na to da još uvijek ovaj dokument nije postao dostupan javnosti, nisu mogli prezentirati podaci za proteklu godinu. U tabeli koja slijedi, ilustriran je komparativan prikaz izdatih dozvola za 2006. i 2008. godinu prema vrstama izdatih dozvola.

Godina	Dozvole za izvoz oružja i vojne opreme	Dozvole za uvoz oružja i vojne opreme	Dozvole za privremeni izvoz oružja i vojne opreme	Dozvole za privremeni uvoz oružja i vojne opreme	Dozvole za izvoz proizvoda dvojne namjene	Dozvole za uvoz proizvoda dvojne namjene
2006	156	164	8	3	5	14
2008	161	141	7	11	27	32

Tabela 9: Broj izdatih dozvola izvoza i uvoza oružja 2006–2008

Treba istaknuti da su podaci o izdatim dozvolama dinamični i stalno se mijenjaju, budući da dozvola vrijedi jednu godinu koja se ne podudara nužno sa kalendarskom godinom. Stoga je nemoguće u tekućoj godini napraviti stvarni uvid u realizaciju izdatih dozvola za uvoz i izvoz za proteklu godinu. U vrijeme pisanja ove studije Izveštaj MVTEO o realiziranim dozvolama za promet oružja, vojne opreme i proizvoda dvojne namjene za 2008. godinu - nije bio dostupan za javnost. Otud opredjeljenje da se informacije o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme potraže od Uprave za indirektno oporezivanje BiH. Dobivene rezultate vrijednosti uvoza i izvoza Uprave za indirektno oporezivanje komparirane su sa vrijednostima uvoza i izvoza prema izdatim dozvolama Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa za 2006. i 2008. godinu.

Izdane dozvole za izvoz oružja i vojne opreme Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa ukazuju na podatke po kojima je BiH u 2006. godini imala četiri puta, a u 2008. šest puta veći izvoz oružja i vojne opreme nego što je uvozila. Tako je ukupna vrijednost izvoza prema izdatim dozvolama u 2006. godini iznosila 50.288.873 Eura, a uvoza 12.666.237 Eura, a u 2008. godini vrijednost dozvola za izvoz je porasla na 57.782.445 Eura, dok je vrijednost uvoznih dozvola smanjena na 8.744.586 Eura. Ovakav odnos izvoza i uvoza oružja i vojne opreme, na osnovu izdatih dozvola, stvara pozitivan dojam da BiH ima pet puta veći izvoz oružja i vojne opreme u odnosu na uvoz.

Međutim, podaci o broju realiziranih izdatih dozvola za izvoz i uvoz oružja i vojne opreme ukazuje na nešto drugačiju sliku, odnosno značajnija odstupanja od iskazanih podataka MVTEO-a. Tako, prema informacijama Uprave za indirektno oporezivanje BiH, vrijednost izvoza u 2006. godini bila je samo 1.668.097 Eura, što je 3 posto realiziranih izdatih dozvola, dok je vrijednost uvoza oružja i v

ojne opreme realizirana u visini od 16 % (ili 2.112.794 od 12.666.237 Eura ukupne vrijednosti izdatih dozvola za uvoz). To znači da je BiH u 2006. godini uvezla oružja i vojne opreme više nego što je izvezla i to u vrijednosti od skoro pola miliona Eura. Ništa bolja situacija u odnosu na realizaciju dozvola nije zabilježena ni u 2008. godini, gdje je prema podacima UIO, bilo samo 8 % realiziranih dozvola za izvoz, u vrijednosti od 5.089.091 Eura, a 33 % realiziranih dozvola za uvoz, u vrijednosti 2.930.833. Eura.

Komparativni prikaz podataka MVTEO i UIO pokazuje da je u 2006. i 2008. godini bilo samo 6 % realiziranih izdatih dozvola za izvoz naoružanja i vojne opreme i oko 23 % realiziranih dozvola za uvoz. (Pogledati narednu tabelu)

	VRIJEDNOST IZVOZA PREMA IZDATIM DOZVOLAMA U EURIMA MVTEO	VRIJEDNOST REALIZIRANOG IZVOZA U EURIMA UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE	VRIJEDNOST UVOZA PREMA IZDATIM DOZVOLAMA U EURIMA MVTEO	VRIJEDNOST REALIZIRANOG UVOZA U EURIMA UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE
2006.	50.288.873	1.668.097	12.666.237	2.112.794
2008.	57.782.445	5.089.091	8.744.586	2.930.833

Također, prema informacijama Uprave za indirektno oporezivanje u periodu od 2006. do 2009. godine, vrijednost izvoza oružja i vojne opreme bila je veća u iznosu od oko 21 % u odnosu na vrijednost uvoza oružja u istom periodu. Vidi se da je u ovoj industrijskoj oblasti prisutan pozitivan trend, ali je dojam bitno različit od onoga što je o broju izdatih dozvola za izvoz i uvoz oružja za 2006. i 2008. godinu prikazano u izvještajima MVTEO-a.

	VRIJEDNOST IZVOZA U KM	VRIJEDNOST UVOZA U KM
2006.	3.262.515,48	4.132.267,78
2007.	2.743.906,64	5.559.750,95
2008.	9.953.398,66	5.732.212,05
2009.	8.633.039,21	4.052.633,68
UKUPNO	24.592.859,99	19.476.864,46

Sagledavajući navedeno, stvara se utisak da postoji velika disproporcija u zvaničnim izvještajima institucija vlasti koje su zadužene za praćenje kontrole oružja u Bosni i Hercegovini. Pojedini mediji u BiH svojevrjemenom su ukazivali na ove nelogičnosti vezane za podatke kojima raspolažu nadležne institucije, ali nije se pristupilo poboljšanju ove statistike.

Ono što zasigurno u ovom trenutku nije objektivan pokazatelj za informisanje javnosti i kreiranje javnih politika u ovoj oblasti, jest godišnji izvještaj o izvozu i uvozu oružja i vojne opreme, koji sačinjava MVTEO BiH. Ovaj je izvještaj baziran samo na kompilaciji broja izdatih dozvola za izvoz i uvoz oružja i vojne opreme, koje pri tome iz različitih razloga ne moraju biti realizirane u datom periodu. Ako još tome pridodamo da se dozvole izdaju na period validnosti od jedne godine, neovisno od kalendarske godine za koju se sačinjava izvještaj, ukazuje se realna potreba da se nešto promijeni u sistemu izvještavanja.

Ovakav pristup svakako je neophodan ako se zna da se ovakvi izvještaji godišnje dostavljaju Parlamentarnoj skupštini BiH i samim time članovi najvišeg zakonodavnog tijela u BiH dovode u situaciju da se upoznaju sa u dokumentom koji ne odražava stvarnu sliku u oblasti kontrole oružja. U tom pogledu bilo bi svrsishodnije i realnije da MVTEO sačinjava godišnji izvještaj o realizovanim dozvolama za izvoz i uvoz oružja i vojne opreme za period od prije dvije godine, jer bi tek tada mogao prikupiti adekvatne pokazatelje koji bi

davali pravu sliku o obimu trgovinske razmjene u ovoj oblasti. Sa ovom praksom otpočeto je u 2010. godini, kada je MVTEO sačinio izvještaj o realizovanim dozvolama za 2008. godinu, ali ga treba dovesti u jasnu korelaciju sa izvještajem o izdatim dozvolama, te tako prezentirati relevantnim institucijama i javnosti. Druga nadležna institucija iz oblasti carinske kontrole trebala bi još jednom razmotriti način evidencije oružja i vojne opreme i proizvoda dvojne namjene, te ga usaglasiti sa evidencijom MVTEO. Tada bi UIO bio u mogućnosti dostaviti najrelevantnije podatke o kretanju uvoza i izvoza u protekloj godini, te biti kontrolni faktor u odnosu na izvještaje koje bi MVTEO eventualno dostavljao o realizovanim dozvolama za izvoz i uvoz u odnosu na prethodnu godinu.

Naravno, predloženi način dostavljanja objektivnijeg izvještaja Parlamentarnoj skupštini BiH, vjerovatno bi i trebala biti njegova konačna svrha, što zahtijeva izvjesne zakonske promjene i usaglašavanje evidencija i nadležnosti između MVTEO i UIO.



4.2 Organizacioni kapaciteti za pitanja SALW-a

4.2.1 Koordinacioni odbor BiH za pitanja SALW-a

Imajući u vidu velike količine oružja i municije, koje je kao posljedica rata (1992-1995) ostalo na području Bosne i Hercegovine, te izazove i prijetnje koje to naoružanje i municija stvaraju, Vijeće ministara BiH je na 117. sjednici održanoj 11. maja 2006. usvojilo Strategiju i Akcioni plan kontrole malog oružja i lakog naoružanja u BiH. Za potrebe planiranja, koordinacije, usmjeravanja i nadziranja cjelokupne implementacije Strategije i Akcionog plana osnovan je Koordinacioni odbor BiH za SALW. Osim spomenutog, Odbor je dobio vrlo složene i višestruke zadatke, poput identifikovanja i procjene utjecaja koji SALW ima na društvo, sigurnost ljudi i ekonomski i društveni razvoj. Dalje, pred Odborom su se našli i zadaci podrške mobiliziranja resursa neophodnih za izvršenje aktivnosti planiranih u Strategiji, koordinacija svih nosilaca aktivnosti u implementaciji Strategije, njeno ažuriranje, te pisanje izvještaja Vijeću ministara i međunarodnim organizacijama o napretku implementacije Strategije i praćenju poštivanja UN Protokola o oružju i EU Kodeksa.

Koordinacioni odbor odlikuje i raznolik sastav. U njemu se, uz sedam domaćih institucija koje sa svojim predstavnicima čine glavne članove Odbora, nalaze još i posmatrači iz međunarodnih organizacija, predstavnici nevladinih organizacija, organizacije civilnog društva, te predstavnici UNDP-ja koji su glavna podrška u tehničkim i finansijskim pitanjima. Ovakav raznolik sastav Odbora pokazao se veoma efikasnim i korisnim, o čemu svjedoče i njegovi dosadašnji rezultati.

U 2009. godini uz tehničku podršku Razvojnog programa UN-a, ureda u BiH, Koordinacioni odbor je izvršio reviziju postojeće Strategije i Akcionog plana kontrole malog i lakog naoružanja u BiH za period 2008-2012. godina. U stvari, ova revizija predstavlja nadogradnju državnih napora orijentiranih ka jačanju kapaciteta BiH za: uništavanje viškova naoružanja i municije, pravnu regulativu kontrole SALW-a, podizanje svijesti građana o opasnostima vezanim za SALW, te mogući utjecaj procesa uništavanja SALW-a po zdravlje ljudi i ekologiju. Odbor je nastavio razvijati saradnju sa vladinim i nevladinim organizacijama iz oblasti SALW-a, putem održavanja tematskih okruglih stolova (sa entitetskim agencijama civilne zaštite), s ciljem izražavanja spremnosti i pojašnjavanja uloge pojedinačnih aktera u provedbi Strategije. U saradnji UNDP-ja BiH i Zajedničke komisije za odbranu i sigurnost Parlamentarne skupštine BiH održane su i dvije radionice (Međugorje i Bijeljina), vezane za implementaciju Državne strategije. Isto tako, Odbor je u 2009. godini svoje aktivnosti usmjerio i na međunarodni nivo. Tako su predstavnici Odbora učestvovali u radu Regional Steering Group, Međunarodnog seminara o kontroli izvoza UGA/CITS-SAD, te Regionalnog seminara o implementaciji Konvencije o zabrani upotrebe hemijskog oružja. Predstavnici odbora aktivni su i u svim oblicima saradnje zemalja jugoistočne Europe u pristupanju problemima SALW-a na integralan način. To se prije svega odnosi na saradnju u okviru SEESAC - Regionalnog centra za kontrolu malog oružja za jugoistočnu Europu, RACVIAC - Centra za sigurnosnu saradnju, SECI - Radne grupa za borbu protiv krijumčarenja SALW-a, te ostalih regionalnih inicijativa.

Pored spomenutog, Koordinacioni odbor je pružao podršku radnoj grupi za izradu Zakona o oružju, a tokom svoga rada Odbor je pratio i analizirao postupak uništavanja SALW-a i municije. Prema riječima Momira Brajića, državnog koordinатора za SALW, Odbor će u skladu sa svojim mandatom i u narednom periodu nastaviti sa koordiniranjem aktivnosti za implementaciju Strategije i Akcionog plana.

U dijelu ispunjavanja međunarodnih obaveza koje su, kao što je rečeno, u domenu rada Koordinacionog odbora, BiH putem Ministarstva vanjskih poslova BiH, kao odgovorna članica međunarodne zajednice, izražava spremnost da učestvuje u aktivnostima

vezanim za kontrolu transfera oružja. Tokom proteklih godina BiH je potpisala nekoliko konvencionalnih ugovora koji se tiču transfera i kontrole transfera oružja (pogledati tabelu ispod). BiH očekuje da je prepoznaju kao pouzdanog evropskog i međunarodnog aktera, svjesna da time povećava svoje izgleda za članstvo u NATO-u i EU.

Kako bi demonstrirala svoju posvećenost najboljoj međunarodnoj praksi na formalnom i na retoričkom nivou, BiH je, na sastanku UNPoA preparatornog komiteta, održanom u januaru 2006. godine, podržala Izjavu EU o kontroli transfera oružja, i krajem 2008. godine iskazala svoju podršku nastojanjima na donošenju sveobuhvatnog obavezujućeg Ugovoru o međunarodnoj trgovini oružjem za upravljanje međunarodnim transferima svih vrsta konvencionalnog oružja. Mada su nadležne institucije potpisale i ratifikovale dolje navedene sporazume, ostaje nedoumica da li postoji jasno političko i operativno opredjeljenje da se ovi sporazumi dosljedno sprovode i doprinesu rješavanju uzroka i problema vezanih za SALW.

MEĐUNARODNI SPORAZUMI	PRIHVATANJE
Regionalni plan implementacije borbe protiv širenja SALW-a	2001.
Program UN-a za prevenciju, borbu i iskorjenjivanje nezakonite trgovine SALW-om u svim aspektima (UN Document A/CONF 192/15, UN program djelovanja).	2001.
Regionalni plan za realizaciju Pakta za stabilnost	2001.
EU pravila ponašanja za izvoz oružja	2002.
OSCE dokumenti o SALW-u	2000.
Dokumenti OSCE-a o zalihama konvencionalne municije	2003.
OSCE dokumenti za MANPADS	2003.
OSCE dokumenti za tržišno posredovanje	2004.
OSCE dokumenti za krajnjeg korisnika	2004.
Ženevska deklaracija i oružanom nasilju i razvoju	2006.
UN Protokol o vatrenom oružju	2008.

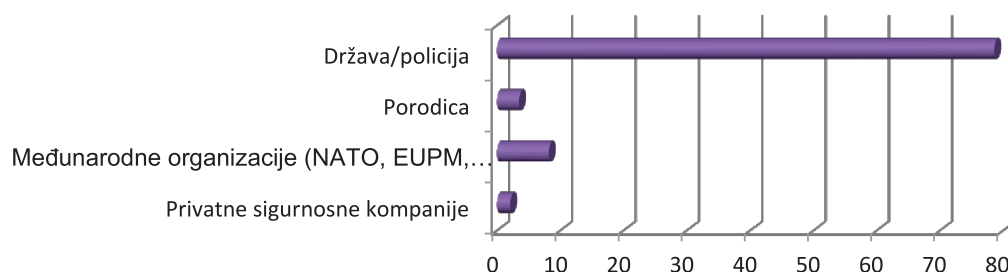
Za svoj rad Koordinacioni odbor za SALW odgovoran je Vijeću ministara BiH kome redovno dostavlja izvještaje o svome radu, kao i preporuke za unaprjeđenje institucionalne borbe protiv SALW-a.



4.2.2 Policijske službe

Na osnovu ispitivanja javnog mnijenja vidljivo je da građani smatraju da policija ima najveću odgovornost za njihovu sigurnost (vidi naredni grafikon). Međutim, stavovi ispitanika o povezanosti između stepena povjerenja i efikasnosti policije dosta se razlikuju. Tako se učesnici fokus grupa apsolutno slažu da policija ima najveću odgovornost za njihovu sigurnost, ali nemaju visoko povjerenje u policiju niti sadašnju strukturu policije smatraju sposobnom da se nosi sa izazovima sigurnosti, posebno sa pitanjima SALW-a.

Najveću odgovornost za sigurnost građana treba da preuzmu



Grafikon 3: Ko je odgovoran za sigurnost građana?

Zabrinjava podatak da gotovo svi učesnici fokus grupa imaju zajednički stav u tome da ne bi krivično djelo prijavili policiji jer joj ne vjeruju, pa samim prijavljivanjem sebe dovode u opasnost. Dakle, ako to djelo prijave policiji, ona će počiniocu otkriti izvor prijavljivanja. Tako učesnik fokus grupe iz Banje Luke kaže:

„A zašto mislite da bih prijavio ubistvo ako bih ga vidio? Da me policajac ocinka za jednu kafu i da moram strahovati za svoj život kada počinilac bude pušten. A vjerujte da bi bio vrlo brzo na slobodi, jer ubice i danas hodaju slobodno po našem gradu. Na kraju, čiji je to posao? Zašto policija prima platu?“

„Četiri glavna razloga zašto ne vjerujemo policiji, jesu:

1. nedovoljna stručnost i fizička spremnost policajaca;
2. vrlo loš, korumpiran i nemoralan rukovodni kadar;
3. korupcija;
4. veze sa mafijom. Učesnik fokus grupe, Tuzla.

„Policiji su potrebi mladi, moralni, fizički sposobni i stručni policajci, i uz održani protok vremena, ljudi će ponovo steći povjerenje u rad policije. Učesnik fokus grupe, Sarajevo.

Analiza rezultata rada policijskih službi u BiH, a na osnovu godišnjih statističkih izvještaja, pokazuje da rad policije u zadnjih nekoliko godina bilježi konstantan napredak. Zbog toga iznenađuje ovako kritičan stav i jako malo povjerenje učesnika fokus grupa prema radu policije. Međutim, činjenica jest da policija treba poboljšati svoj rad kako bi lokalne zajednice imale više povjerenja u njezin rad. To se posebno odnosi na borbu protiv organiziranog kriminala, narušavanja javnog reda i mira, na sprječavanje maloljetničke delinkvencije i dr.

Protiv suzbijanja spomenutih krivičnih djela, kao i ilegalne trgovine vatrenim oružjem, može se boriti samo ako odgovarajuće službe u MUP-u rade u skladu s međunarodnim normama i imaju potrebnu opremu. Ovo posljednje posebno opterećuje naše policijske službe, jer ih većina ne posjeduje ni adekvatna skladišta za čuvanje ilegalnog oružja koje policija prikupi ili oduzme od civila. Dodatni problem predstavlja iznalaženje rješenja kako to oružje uništiti, tj. ne postoje policijski kapaciteti za uništavanje SALW-a.

Kada je riječ o SALW-u, policijske snage putem svojih predstavnika aktivno učestvuju u izradi i implementaciji Strategije i akcionog plana kontrole malog oružja i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini. Isto tako, većina MUP-ova ima iskustvo vezano za pokretanje i sprovedbu kampanja prikupljanja oružja. Ova iskustva treba uzeti u obzir pri provođenju budućih kampanja.

U okviru svojih redovnih aktivnosti putem kampanja i pratećom amnestijom, policija u BiH je oduzela i prikupila veliku količinu naoružanja, oružja i municije. Lista naoružanja, oružja i municije koje je policija oduzela i prikupila, raznovrsna je i veoma duga.

Najviše je prikupljeno i oduzeto municije - čak 818.025 komada raznih kalibara, zatim 16.535 mina i minsko eksplozivnih sredstava, 9.361 ručna bomba, 4.321 oružja duge cijevi, 2.188 pištolja, 1.772 granate, 587 ručnih bacača raketa. Dalje, na listi su se našli i minobacači, bestrzajni topovi, 683.40 kg eksploziva, dvije aviobombe i druge vrste naoružanja i opreme (vidi tabelu). Ono što treba istaknuti u vezi s ovim naoružanjem i oružjem, jest činjenica da je 82 % ovoga oružja stanovništvo dobrovoljno predalo.

Kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, entitetska ministarstva unutrašnjih poslova i Policija Brčko Distrikta BiH dostavili su sljedeće informacije (vidi sljedeću tabelu) o ilegalnom oružju, zaplijenjenom ili oduzetom u policijskim akcijama.

VRSTA ORUŽJA	POLICIJA U BIH				UKUPNO
	KANTONALNI MUP	FEDERALNI MUP	MUP RS	POLICIJA BD	
Automatske puške	1.705	436	/	20	1.531
Teški mitraljezi	70	2	/	3	75
Puške M-48	194	/	/	3	197
Poluautomatske puške	77	/	/	10	87
Lovačke puške	126	/	/	8	134
Puške duge cijevi gdje nije naveden naziv	15	56	2141	10	2.222
Pištolji	616	136	1420	16	2.188
Municija	800.825	17.200	/	/	818.025
Ručne bombe	9.321	40	/	/	9.361
Mine i minsko eksplozivna sredstva	3.989	12.546	/	/	16.535
Granate (protivtenkovske i protivpješadijske)	1.772	/	/	/	1.772
Bacači raketa, zolja, OSA, RPG i dr.	581	6	/	/	587
Bestrzajni topovi BST	6	/	/	/	6
Minobacači 82 i 60 mm	17	/	/	/	17
Rakete za ručne bacače	427	/	/	/	427
Eksploziv (kg)	664,10	19.70	/	/	683.80
Avio bombe	3	/	/	/	3

Tabela 12: Naoružanje koje su prikupile i zaplijenile policije kantona, entiteta i BD BiH.

Gračna policija Bosne i Hercegovine (ranije: Državna granična služba BiH) uspostavljena je na temelju Zakona o Državnoj graničnoj službi BiH, koji je, u skladu sa svojim ovlaštenjima, 13. januara 2000. godine donio Visoki predstavnik u BiH. Sa operativnim radom Granična policija BiH otpočela je 6. juna 2000. godine formiranjem prve Jedinice / Postrojbe, J/PGP Aerodrom Sarajevo. Proces preuzimanja poslova nadzora i kontrole prelaska državne granice od entitetskih i kantonalnih MUP-ova tekao je etapno i okončan je 30. septembra 2002. godine inauguracijom Jedinice/Postrojbe Granične policije Strmica.

Donošenjem novog Zakona o Državnoj graničnoj službi - Graničnoj policiji BiH, u oktobru 2004. godine, Granična policija BiH je definirana kao upravna organizacija u okviru Ministarstva sigurnosti BiH, sa operativnom samostalnošću, osnovana radi obavljanja policijskih poslova vezanih za nadzor i kontrolu prelaska granice BiH i drugih poslova propisanih zakonom.

Zakonom o izmjeni Zakona o Državnoj graničnoj službi, koji je stupio na snagu 18. 04. 2007. godine, naziv Državna granična služba BiH promijenjen je u Granična policija Bosne i Hercegovine.

Kontrola i upravljanje granicom već dugi niz godina predstavlja problem za BiH. Tako i danas imamo određena neriješena pitanja granice sa susjednim zemljama. Isto tako, duga riječna granica s Hrvatskom i Srbijom predstavlja jedan od problema pri sprječavanju krijumčarenja oružja i drugih roba. Bosna i Hercegovina ima ukupno 89 predviđenih graničnih prijelaza, od toga 55 međunarodnih, u koja spadaju i 4 međunarodna aerodroma, te 34 granična prijelaza za pogranični promet. Cjelokupna granica BiH iznosi 1.551 kilometar.

Promet naoružanja i vojne opreme, opasnih eksplozivnih i radioaktivnih materija i sredstava dvojne namjene vrši se putem cestovnog, zračnog i željezničkog prometa. U tu svrhu određeni su međunarodni granični prijelazi za uvoz i prevoz ovih roba. Tako je za cestovni promet određeno šest međunarodnih graničnih prijelaza: Doljani, Orašje, Rača, Izačić, Klobuk i Vardište; za zračni promet - četiri: Zračna luka Sarajevo, Mostar, Banja Luka i Tuzla, te za željeznički promet - tri: Dobrljin, Čapljina i Brčko.

Granična policija zapošljava 2.224 radnika, od čega 2.039 policijskih službenika, 40 državnih službenika i 145 ostalih zaposlenih. Prema informacijama Granične policije, GP je u periodu 2004-2009. godina oduzela i prikupila 1.089 komada oružja. Između ostalog, oduzeto je i prikupljeno 112 pištolja, 108 poluautomatskih pušaka, 16 automatskih pušaka, 449 komada hladnog oružja i dr. Analizirajući količinu prikupljenog i oduzetog oružja u ovom periodu, možemo reći da se 2004. godina ističe po najvećem broju prikupljenih i oduzetih poluautomatskih pušaka (37 komada), dok se u 2006. godini najviše oduzelo i prikupilo pištolja (56 komada). Kao što se na slijedećoj tabeli da primijetiti, vidljiv je pad broja prikupljenog i oduzetog oružja u periodu od 2005. godine do danas.

Vrsta oduzetog oružja	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Automatsko oružje	4	3	5	3	0	1
Poluautomatske puške	37	13	29	12	7	10
Pištolji	10	10	56	12	9	15
Hladno oružje	145	121	79	58	26	20
Sprejevi	14	14	9	12	4	6
Ostalo	2	284	11	5	2	41
UKUPNO	212	445	189	102	48	93

Tabela 13: Ilegalno oružje koje je privremeno oduzela Granična policija BiH, period 2004 – 2009.

Granična policija BiH raspolaže optimalnim količinama i vrstom naoružanja za izvršenje policijskih poslova vezanih za nadzor i kontrolu prelaska državne granice i sigurnost aerodroma. U skladu sa planiranim brojem policijskih službenika, GP nema formacijskih viškova naoružanja.

U zadnjih nekoliko godina Granična policija BiH provela je neke aktivnosti kako bi poboljšala upravljanje granicom i sprječavanje krijumčarenja oružja. Među mnogobrojnim aktivnostima, u okviru domaćih ili međunarodnih projekata, za ovu je tematiku važno istaknuti Projekat zaprječavanja mjesta na granici pogodnih za ilegalne prelaskе. Ovaj projekat sproveden je sa Republikom Hrvatskom, kojom prilikom je identifikovano 118 mjesta pogodnih za ilegalni prelazak na strani BiH, od čega je 68 ovih lokacija zapriječeno u okviru ovoga projekta. Pokrenuta je i inicijativa za realizaciju ovakvih projekata i sa Crnom Gorom, pa su tako identifikovana 44 prijelaza koja se trebaju zapriječiti, a u toku su i pregovori sa Republikom Srbijom u vezi sa demarkacijom granice.

Danas Granična policija BiH postaje moderna, inventivna, sposobna, ciljno orijentirana i profesionalna policijska agencija, mjerodavna za obavljanje poslova granične kontrole, koja aktivno i mjerljivo doprinosi sigurnosti BiH, regije i šire. Granična policija usmjerena je na suradnju i zadovoljavanje potreba građana, te ispunjavanje zahtijeva za pridruživanje BiH EU.

Druga institucija koja ima značajne ingerencije na državnoj granici, jest Uprava za indirektno oporezivanje BiH, odnosno carinska služba. Carinska služba je do formiranja ove državne institucije bila u nadležnosti entiteta, ali se ovakva struktura pokazala neefikasnom i bila uzrokom značajnog gubitka državnih prihoda. Stoga je došlo do objedinjavanja postojećih carinskih službi u jedinstven

sistem pod kontrolom države. Parlamentarna skupština je na zajedničkoj sjednici održanoj decembra 2003. godine usvojila Zakon o indirektnom oporezivanju BiH.

Osnivanjem Uprave za indirektno oporezivanje (UIO) uspostavljen je potpuno drugačiji carinski sistem u BiH, koji je prikupljanjem znatno većih izvorskih prihoda države, veoma brzo iskazao svoju ekonomsku opravdanost. UIO je samostalna upravna organizacija koja, putem Upravnog odbora, za svoj rad odgovara Vijeću ministara BiH. Aktivnosti na terenu odvijaju se, između ostalog, i na: 40 putnih graničnih prijelaza, 4 vazдушna, 8 željezničkih i 3 poštanska granična prijelaza.

Kao što je rečeno, predstavnik UIO BiH član je Koordinacionog odbora za pitanja SALW-a, a u prethodnoj su tabeli navedeni zakonski propisi po kojima UIO djeluju u smislu kontrole naoružanja i vojne opreme u BiH.

U cilju integriranog upravljanja granicom, bolje saradnje između agencija, kao i povećanja kapaciteta u borbi protiv trgovine oružjem i borbe protiv svih drugih oblika prekograničnog kriminala, bitno je naglasiti još jednu novouspostavljenu instituciju. Dana 22.12.2008. godine potpisan je sporazum o osnivanju Centra za analizu rizika u vezi sa državnom granicom. Za sada Centar, koji još uvijek nije u punom kapacitetu, upošljava 10 uposlenika različite struke. Popuna Centra vrši se iz šest različitih institucija: Ministarstva sigurnosti, GP, Uprave za indirektno oporezivanje, Ureda za veterinarstvo BiH, Uprave BiH za zaštitu bilja i Službe za poslove sa strancima, pa se može očekivati da će u budućnosti dati svoj puni doprinos zaštiti i integriranosti upravljanja granicom.

PROPISI KOJI SE ODOSE NA KONTROLU

- Zakon o carinskoj politici BiH ('Službeni glasnik BiH' broj 57/04),
- Odluka o provedbenim propisima Zakona o carinskoj politici BiH ('Službeni glasnik BiH' broj:63A/04.,
- Instrukcija o obavezi pribavljanja odobrenja EUFOR-a za uvoz, izvoz, tranzit i posredovanje u prometu oružja i vojne opreme ('Službeni glasnik BiH' broj:56/05),
- Pravilnik o načinu obavljanja kontrole prijenosa oružja i municije preko državne granice ('Službeni glasnik BiH' broj:32/10),
- Uputstvo o načinu i postupku regulisanja privremenog uvoza, privremenog izvoza i tranzita sportskog i lovačkog oružja i municije ('Službeni glasnik BiH' br. 19/10).

Uprava za indirektno oporezivanje BiH



4.2.4 Državna agencija za istrage i zaštitu BiH- SIPA

Pripadnici Državne agencija za istrage i zaštitu - SIPA, prepoznali su činjenicu da oružje namijenjeno organima zaštite države, vrlo često može završiti u pogrešnim rukama i izazvati nesagledive posljedice po sigurnost. Zbog toga SIPA, putem svog predstavnika u Koordinacionom odboru BiH za SALW, aktivno sudjeluje u kontroli malog oružja i lakog naoružanja. U okviru svojih kapaciteta, tj. obavljanja redovnih poslova i zadataka, Kriminalističko-istražno odjeljenje SIPA-e doprinijelo je suzbijanju ilegalnog SALW-a. Tako je u 2009. godini i tokom prvih šest mjeseci 2010. godine SIPA oduzela sljedeće vrste oružja: 10 pušaka, 1 puškomitraljez, 26 pištolja, 27 bombi, 4 tromblona i 7 ručnih bacača raketa. Treba napomenuti da je SIPA veoma aktivna i u domenu borbe protiv ilegalne trgovine, odnosno krijumčarenja oružjem, pa je u saradnji sa regionalnim službama za provođenje zakona upješno preduzela niz akcija na presijecanju takvih kriminalnih aktivnosti.



4.2.5 Oružane snage BiH

Oružane snage Bosne i Hercegovine svojim kapacitetima uveliko doprinose kontroli malog i lakog oružja u BiH. Putem svojih civilnih predstavnika iz Ministarstva odbrane BiH aktivno učestvuju u radu Koordinacionog odbora BiH za SALW. Entitetske vlade su u martu 2008. godine postigle Sporazum o konačnom raspolaganju svim pravima i obavezama na pokretnoj imovini koja će i dalje služiti za potrebe odbrane, pa su tako omogućile nastavak reforme odbrane u oblasti pod koju potpada i malo i lako naoružanje. Što se tiče količine SALW-a u posjedu Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, kao posljedica procesa reforme odbrane, pojavio se višak od 99.882 SALW-a. Dodatni problem za OS BiH predstavlja i višak od 22.500 tona municije i minsko-eksplozivnih sredstava (MES).

Zabrinjavajući je podatak da se većina ove municije nalazi u neperspektivnim skladištima (14 od 20 skladišta). Zbog toga je neophodno da se u što kraćem periodu smanji broj lokacija OS BiH na kojima se nalaze skladišta naoružanja i municije. Prema informacijama Ministarstva odbrane BiH, planirano je da se broj lokacija sa uskladištenim oružjem svede na dvije lokacije, a sa municijom na pet lokacija. Predviđeno je da se nakon rješavanja viškova municije i SALW-a, neperspektivne skladišne lokacije predaju civilnim vlastima na daljnju upotrebu. Ovakvim aktivnostima koje podrazumijevaju smanjenje broja SALW-a i municije, ispoštovali bi se i NATO standardi.

STATISTIKA UNIŠTAVANJA PO GODINAMA:

- 2006. uništeno 1.855 tona;
- 2007. uništeno 2.022 tone;
- 2008. uništeno 1.814 tona;
- 2009. uništeno 1.124 tone;
- 2010. uništeno 1.250 tona.

Od velike je važnosti spomenuti da se svi procesi odvijaju transparentno, da OS BiH imaju osoblje za čuvanje velike količine viškova naoružanja i municije, te imaju mogućnosti da povećavaju kapacitete za uništavanje municije i MES-a. Sam proces uništavanja municije i MES-a zahtjevan je i skup. Uz to, iziskuje velike finansijske troškove, izgradnju kapaciteta sa velikim sigurnosnim mjerama, spor je i, ono što je najvažnije, predstavlja veliki sigurnosni problem. Uništavanje municije i minsko eksplozivnih sredstava (MiMES) vrši se delaboracijom, detonacijom, spaljivanjem itd.

U okviru UNDP projekta „Kontrola i redukcija malog oružja u BiH“, u periodu 2005-2007. uništeno je 90.000 komada SALW-a iz skladišta entitetskih vojski (od januara 2006. godine iz skladišta OS BiH). Oružje je uništeno, metodama rezanja i metodom zatvorenog spaljivanja, u dvije bosanskohercegovačke željezare: Jelšingradu u Banjoj Luci i Mittal Steel u Zenici,

Od oko 35.000 tona municije i minsko-eksplozivnih sredstava koliko je registrovano 2006. godine, do juna 2010. godine uništeno je 6.953 tone. Ove količine su uništene na 6 lokacija: „Trom“ Doboju, „Unis – Pretis“ Vogošća, „Binas“ Bugojno, „Igman“ Konjic, „Manjača“ Banja Luka i „Gladna Brda“ Glamoč. U nastavku su u tabeli prikazane količine uništene municije i MES-a prema lokacijama i prema porijeklu vlasništva.

LOKACIJA UNIŠTAVANJA	KOLIČINA U TONAMA	ENTITETSKO PORIJEKLO	
		FEDERACIJA BIH	REPUBLIKA SRPSKA
„TROM“ Doboj	3.883.960	1.091.509	2.792,451
„UNIS-PRETIS“ Vogošća	1.336.884	860.794	476,090
„BINAS“ BUGOJNO	260.000	260.808	0
„IGMAN“ Konjic	41,922	41,922	0
„MANJAČA“ Banja Luka	598,567	/	/
„GLADNA BRDA“ Glamoč	831,733	/	/
UKUPNO		6.953,874	

Tabela 14: Lokacije i količina uništene municije i minsko-eksplozivnih sredstava 2006 – 2010.

Iz tabele 14 vidi se da je „TROM“ Doboj u dosadašnjem procesu uništavanja municije i MES-a, uništio najveće količine. „TROM“ Doboj je vojna jedinica koju je Ministarstva odbrane licenciralo da provodi ove aktivnosti. Jedinica raspolaže sa 22 / 24 pripadnika za uništavanje municije i MES-a, koji organizaciju poslova obavljaju kombinacijom pripadnika I i II pogona. Trenutni godišnji kapaciteti ove jedinice su 800 tona municije za SA i 1200 tona druge municije. Ukupno 2.400 tona godišnje, s tim da se 800 tona SA municije uništi putem spaljivača eksplozivnog otpada (EWI).

Osim spomenutog, Ministarstvo odbrane i Zajednički štab OS BiH imaju zadaću da prate i vrše verifikaciju uništenja municije i MES-a u civilnim kapacitetima. Isto tako MO nastoji poboljšati svoje postojeće kapacitete i uspostaviti preduslove za nastavak procesa rješavanja viška naoružanja izvan vojnih kapaciteta, a sve u cilju ubrzanja cjelokupnog procesa.

Napomenuli bismo da je problem uništavanja viškova naoružanja i municije zajednički regionalni problem, te se i ostale oružane snage iz susjedstva susreću sa sličnim ili istim problemima. U Crnoj Gori uništavanje se, usljed malog broja industrijskih kapaciteta, odvija uglavnom otvorenom detonacijom, što uzrokuje proteste ekoloških udruženja. Albanija ima višak municije od čak 100.000 tona i smatra da će je, uz podršku koju obezbjeđuje međunarodna zajednica, uništiti u periodu od tri godine. Za sada su neke regionalne inicijative vezane za ovu problematiku u začetku, ali je primijetna opredijeljenost svih država, odnosno zvaničnika oružanih snaga, da se što prije riješe viškova municije i naoružanja. Razmatranje mogućnosti uspostave regionalnog centra za uništavanje municije i MES-a, za sada je u fazi analize, te procjene finansijske opravdanosti i realne mogućnosti transporta nestabilne municije sa jedne pozicije na drugu. Tako se zasad svaka država nastoji samostalno izboriti sa svojim problemima viška naoružanja i municije.



4.2.6 Parlamentarni nadzor

Parlamentarna Skupština BiH vodi brigu o glavnim pitanjima odbrane, te o nadzoru nad snagama sigurnosti, uključujući i OS BiH. Demokratski parlamentarni nadzor nad odbrambenim i sigurnosnim sektorom u BiH provodi Zajednička komisija za odbranu i sigurnost Parlamentarne skupštine BiH. Zajednička komisija osnovana je u novemembru 2003. godine u skladu sa odredbama Zakona o odbrani BiH i broji 12 članova, po šest iz svakoga Doma. Radom Komisije rukovodi predsjedavajući koji ima dva zamjenika, i oni su ujedno i pripadnici tri konstitutivna naroda.

Zajednička komisija za odbranu i sigurnost Bosne i Hercegovine razmatra i prati provođenje sigurnosne i odbrambene politike Bosne i Hercegovine, te prati rad i razmatra izvještaje Stalnog komiteta za vojna pitanja, Ministarstva odbrane BiH, Ministarstva sigurnosti BiH i drugih izvršnih tijela koja se bave pitanjima iz oblasti sigurnosti i odbrane. O svom radu izvještava PS BiH, s posebnim osvrtom na izvještaje, kratkoročne i dugoročne planove u vezi sa strukturom Oružanih snaga BiH, kadrovskom politikom i regrutovanjem, platama i naknadama, obrazovanjem i obukom pripadnika Oružanih snaga BiH, profesionalnim ponašanjem i etičkim standardima za civilno i vojno osoblje, opremanjem vojske, radom vojne industrije, nabavkom sredstava i uvozom i izvozom oružja i vojne opreme, materijalnom pomoći i ugovorima sa stranim firmama koje pružaju usluge odbrambenim institucijama na komercijalnoj osnovi, borbenom gotovosti, vojnim vježbama i operacijama uključujući izvršenje međunarodnih obaveza i međunarodnih operacija podrške miru; razmatra zakone i amandmane na zakone iz nadležnosti Komisije; razmatra i dostavlja mišljenja i preporuke, izmjene i dopune na prijedlog budžeta za odbranu; razmatra izvještaje o izvršenju budžeta za odbranu, kao i izvještaje o reviziji institucija iz oblasti odbrambene i sigurnosne politike BiH, te razmatra i druga pitanja iz oblasti sigurnosti Bosne i Hercegovine.

Osnivanje i vršenje parlamentarnog nadzora putem Zajedničke komisije za odbranu i sigurnost BiH svakako je pozitivan iskorak u demokratskom nadzoru sigurnosnog sektora. Članovi Komisije su u proteklim godinama iskazali značajan interes i za pitanja kontrole oružja i svojom zakonodavnom djelatnošću napravili kvalitetan iskorak u regulisanju zakonodavstva u ovoj oblasti. Također, možemo konstatovati i da je Komisija u svom dosadašnjem radu podržavala i doprinosila implementaciji državne Strategije i Akcionog plana kontrole SALW-a i učinila korake ka poboljšanju regionalne saradnje u ovoj oblasti. Veoma pohvalan je i njihov angažman vezan za načine rješavanja viškova naoružanja i municije u posjedu OS BiH.

Također je potrebno ukazati i na određena ograničenja sa kojima se susreću članovi parlamentarne komisije. Iako se čini da je BiH institucionalno riješila pitanje parlamentarnog nadzora na način kao što je to slučaj u razvijenijim evropskim zemljama, stvarnost je dosta drugačija. Veoma mali broj članova PS BiH ograničio je svoj angažman u Komisiji za odbranu i sigurnost, jer su u isto vrijeme i članovi drugih komisija Parlamenta. Ako se tome pridodaju i ograničeni ljudski i finansijski resursi koji su im na raspolaganju, možemo reći da nisu u mogućnosti kvalitetno sprovesti povjerenu im ulogu. U parlamentarnoj praksi nije u dovoljnoj mjeri zaživjela ni saradnja civilnih naučnih institucija sa Parlamentom, pa su stoga članovi Komisije upućeni na lične stavove ili stavove svoje političke opcije.

Može se konstatovati da manjak stručnjaka za sigurnosno-odbrambena pitanja, kako u Zajedničkoj komisiji, tako i u drugim sigurnosnim institucijama, u mnogome utječe na mogućnosti članova Parlamenta da sprovedu povjerene im zadatke u oblasti kontrole oružja.



4.2.7 Međunarodni angažman i kapaciteti

U Bosni i Hercegovini postoji više međunarodnih organizacija koje doprinose većoj sposobnosti kontrole SALW-a i podržavaju aktivnosti institucija vlasti BiH u toj oblasti. Svakako najveći doprinos probematici SALW-a u BiH dala je sa svojim uredom u BiH organizacija Razvojnog programa Ujedinjenih nacija, a osim nje aktivne su druge međunarodne organizacije i ambasade pojedinih zemalja, poput OSCE-a, NATO-a, OHR-a, EUSR-a, EUFOR-a, Evropske unije, ambasade Sjedinjenih Američkih Država, ambasade Velike Britanije, ambasade Holandije i drugih.



4.2.7.1 UNDP

UNDP BiH je vodeća agencija za pitanja SALW-a u Bosni i Hercegovini. Putem svojih aktivnosti, ona koordinira međunarodnu podršku i osigurava informacije i obuku za institucije Vijeća ministara BiH. Osim što je doprinio izgradnji državnih kapaciteta za kontrolu SALW-a, između ostalog i uspostavljanju Državnog koordinacijskog tijela za SALW - UNDP i danas potpomaže rad Koordinacionog odbora BiH za SALW-a, putem ekspertnih analiza, podrške realizaciji planova i dr.

U cilju pružanja pomoći domaćim vlastima u rješavanju naslijeđa iz rata, izraženog u velikoj prisutnosti SALW-a i municije, UNDP je 2004. godine pokrenuo Projekt kontrole i redukcije malog oružja u BiH (SACBiH). Projekat ima za cilj da nadogradi rezultate postignute u okviru drugog UNDP-jevog projekta pod nazivom Projekat kontrole malog oružja (SAP), pokrenutog 2003. godine. SACBiH se sprovodi u saradnji sa vlastima BiH u cilju smanjivanja velikog nekontroliranog prisustva malog i lakog naoružanja i municije u zemlji. On se sastoji od tri komponente:

- Unaprjeđenje institucionalnih kapaciteta za kontrolu SALW-a;
- Uništavanje SALW-a i pripadajućih sistema naoružanja;
- Demilitarizacija / delaboracija municije.

U sklopu navedenog, pružena je pomoć Ministarstvu odbrane BiH tokom procesa uništavanja viškova naoružanja i municije. Isto tako, UNDP je aktivan i na polju podrške jačanju kapaciteta Koordinacionog odbora BiH za SALW, tako što pruža tehničku pomoć i podršku vezano za SALW pitanja, te provedbu Državne strategije i plana akcije za kontrolu SALW-a u BiH. Projekt usko saraduje sa Zajedničkom komisijom za odbranu i sigurnost Parlamentarne Skupštine BiH, kao i sa Ministarstvom sigurnosti, entitetskim MUP-ovima i Policijom Brčko Distrikta BiH.

Rezultati ostvareni u periodu 2005-2010. godina.

S obzirom na svoju trodimenzionalnu strukturu, Projekt SACBiH ostvario je raznovrsne rezultate i dostignuća u zadnjih pet godina, poput sljedećih:

- Više od 125.000 komada SALW-a iz zaliha entitetskih vojski, uništeno je tokom operacije Žetva;
- Uklonjeno je više od 6.800 tona viška nestabilne municije;
- Kapaciteti za uništavanje municije u BiH povećani su sa 3.200 na 6.400 tona godišnje. Ovo povećanje omogućeno je nabavkom i postavljanjem namjenskih mašina za uništavanje municije;
- Uspostavljen je Koordinacioni odbor za SALW i on je operativan;
- Usvojena je revidirana Nacionalna strategija i Akcioni plan kontrole SALW-a i u toku je njihova implementacija;
- Uspostavljen je Državni tim za rad policije u zajednici;
- Podržana je državna Strategija rada policije u zajednici;
- Razvijeni su projekti Sigurnije zajednice, čija je implementacija traje u pet općina u BiH;
- Nacrt državnog Zakona o oružju sačinjen je u skladu sa EC direktivama o posjedovanju oružja (91/477/EC);
- Nacrt državnog Zakona o transportu opasne robe sačinjen je prema UN-ovom modelu;
- Razvijen je Nacrt državnog Zakona o kontroli kretanja oružja i vojne opreme i podržava se njegova implementacija;
- Nacrti zakona o oružju Federacije BiH i Distrikta Brčko harmonizirani su i usklađeni sa EU direktivama: i dr.

Osim navedenih rezultata i ostvarenja, važno je napomenuti da je UNDP u sklopu Projekta SACBiH pokretao i sprovodio programe za upozoravanje na opasnosti oružja putem domaćih NGO i civilnog društva, a sve u skladu sa nacionalnom strategijom za podizanje svjesnosti od opasnosti od SALW-a. Tako je 2005. godine pokrenuta kampanja „Ne pucajte za vrijeme prazničnih slavlja“, u toku 2006. godine kampanja „Predaj oružje za oruđe“, a 2008. godine informativna kampanja „Pobijedimo oružje“. U 2010. godini u toku je kampanja pod nazivom „Ko je sljedeća žrtva?“



4.2.7.2 OSCE

OSCE misija postoji u Bosni i Hercegovini kako bi ispunila obaveze u okviru sigurnosne i političko-vojne dimenzije OSCE-a. Odjel za sigurnosnu kooperaciju (DSC), čiji pododjel za kontrolu oružja podržava sve relevantne institucije u BiH kako bi im asistirali u ispunjavanju međunarodnih obaveza vezanih za pitanje odbrane i sigurnosti.

Pri pomaganju vlastima u BiH s viškom municije Oružanih snaga BiH, legalnog i ilegalnog SALW-a u posjedu civila i oružja izdatog privatnim sigurnosnim kompanijama - OSCE misija je preuzla i ulogu koordinatora između glavnih međunarodnih aktera koji su aktivni u oblasti SALW-a. U okviru te uloge, OSCE osigurava da svi međunarodni partneri ispunjavaju svoje aktivnosti na polju naoružanja, bez preklapanja jednih sa drugima. OSCE također vodi računa da svi partneri dijele informacije o municiji i oružju, i da svi djeluju jednoglasno u slučaju političkih blokada.

OSCE misija već godinama je fokusirana na implementaciju podizanja svijesti na političkom nivou, inicirajući proces reforme odbrane i promoviranja principa OSCE-a, s kojima se složilo svih 56 zemalja učesnica i koji su uključeni u OSCE Pravila ponašanja u političko-vojnim aspektima sigurnosti, OSCE principima za upravljanje transferima konvencionalnog oružja, OSCE dokumentu o SALW-u i OSCE dokumentu o skladištenju konvencionalne municije, te inicirajući i finansirajući proces treninga ključnog osoblja u lokalnim institucijama i nudeći tehničku podršku lokalnim vlastima ukoliko je to potrebno.

Uz podršku OSCE misije, BiH je značajno poboljšala rezultate implementacije u proteklm godinama, pružajući razmjenu informacija uključivanjem u komunikacijsku mrežu OSCE-a, poboljšavajući demokratsku kontrolu oružanih snaga BiH, podizanjem svjesnosti i treningom osoblja u državnim i entiteskim odbrambenim i sigurnosnim institucijama. To je doprinijelo implementaciji politika kojima su poboljšane aktivnosti u globalnoj borbi protiv terorizma; tačnije, mnoge antiterorističke inicijative omogućene su putem preventivnih i sigurnosnih mjera.

OSCE misija i njeni međunarodni partneri u BiH, uključujući NATO, EUFOR, OHR i Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP), te odnedavno i Ambasada SAD-a, blisko su surađivali u svojim naporima da adresiraju probleme koje nameće veoma veliki broj oružja i municije koje još uvijek postoje u zemlji. OSCE aktivno vrši nadgledanje uništavanja oružja i vodi računa da taj proces bude transparentan.



4.3.7.3 EUFOR

Da bi se smanjio broj i legalno i ilegalno posjedovanog vatrenog oružja u BiH, sprovedeno je nekoliko akcija prikupljanja oružja. U ovom kontekstu SFOR-ova i EUFOR-ova operacija Žetva (započeta 1998. godine), te bh. unutarnja inicijativa prikupljanja oružja - zaslužuju da im se ukaže posebna pažnja. U periodu od augusta 2003. do augusta 2006. godine jedinice SFOR-a i EUFOR-a oduzele su 15.151 komada malog oružja, koje je uništeno, tj. istopljeno u fabrici čelika u Zenici. Od prve opracije Žetva u 1998. godini pa do danas, od lokalnog je stanovništva oduzeto oko 60.000 komada oružja koje je kasnije uništeno. Od tada se operacija Žetva, predvođena SFOR-om i EUFOR-om, smatra jednom od najuspješnijih kampanja s ciljem uništenja SALW-a na Balkanu. Ukupan broj SALW-a, uništenog u periodu od 2003. do augusta 2006. u sve tri akcije uništavanja, iznosi 107.049 komada. EUFOR-ove aktivnosti prikupljanja prestale su 2006. godine, kada je ova odgovornost predata u nadležnost lokalnim vlastima.

Kada je riječ o rješavanju viškova naoružanja i municije, interesantno je čuti i kakav stav zagovara EUFOR i koje su opcije najprihatljivije u rješavanju pitanja viška naoružanja i municije. "EUFOR u potpunosti podržava stav da se BiH u što kraćem roku treba riješiti viška naoružanja i municije, kao i dio međunarodne zajednice koja aktivno podržava rješavanje viškova oružja i municije. Ipak, kad je u pitanju opcija rješavanja EUFOR zagovara uništavanje i delaboraciju umjesto prodaje i donacija".

Ono što treba iskoristiti, jest činjenica da EUFOR može utjecati na političke odluke i vršiti politički pritisak u toku svoga zalaganja za sigurniju i bezbjedniju okolinu i izgradnju kapaciteta lokalnih autoriteta nad skladištenjem municije. Sadašnji je fokus rada EUFOR-a u domenu kontrole SALW-a baziran na predaju municije, delaboraciju / demilitarizaciju, te nadgledanje predaje i uništavanja SALW-a i municije.

U budućnosti će uloga EUFOR-a bit više fokusirana na praćenje osnovnih vojnih zadataka u domenu kontrole SALW-a, koje su ranije predate domaćim vlastima. Dalje, fokus će se također povećati u sferama izgradnje kapaciteta i treninga OSBiH. Sve u svemu, EUFOR će nastaviti održavati bilateralne veze sa organizacijama međunarodne zajednice koje su u BiH aktivne u domenu kontrole SALW-a.



4.2.7.4 Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u BiH

Sjedinjene Američke Države podržavaju Bosnu i Hercegovinu u njejoj opredijeljenosti za sigurno odlaganje oružja, što predstavlja korak naprijed ka poboljšanju regionalne sigurnosti. Kao rezultat, SAD će pomoći BiH u njenim naporima i planovima da uništi višak od 67.000 malog oružja i 20.000 tona viška konvencionalne municije i eksplozivnih sredstava.

Tokom maja 2010. godine, zamjenik pomoćnika državnog tajnika za politička i vojna pitanja Thomas J. Masiello potpisao je Zajedničku izjavu koja odražava zajedničke obaveze za smanjenje prijetnji koje predstavlja višak zaliha. Također, SAD su se obavezale da podržavaju napore BiH u upravljanju i održavanju procesa demilitarizacije koja predstavlja ključnu komponentu u promicanju njenih aspiracija za članstvo u NATO-u.

Bosna i Hercegovina je aktivno podržala Regionalni pristup smanjenju zaliha oružja (Regional Approach to Stockpile Reduction - RASR). On je iniciran s ciljem izgradnje partnerstva između vojnih dužnosnika u jugoistočnoj Evropi radi uspostave pretpostavki na preduzimanju zajedničkih napora u rješavanju pitanja viškova oružja i neadekvatno osiguranih zaliha konvencionalne municije. Ovu su inicijativu podržale SAD..

Političke obaveze koje je Predsjedništvo BiH preuzelo donošenjem Odluke o politici rješavanja viškova malog i lakog oružja, značile su da Američka ambasada može nastaviti sa podrškom procesu uništavanja viška nestabilne municije u BiH, te malog i lakog oružja i kasetne municije. Tokom septembra 2010. godine, Američka će ambasada, u saradnji sa UNDP-jem BiH, donacijim od 1,3 miliona dolara potaknuti inicijativu za nastavak uništavanja viška oružja, kao i kasetne i bijele fosforne municije u posjedu Oružanih snaga..



4.3 Kapaciteti za uništavanje SALW-a i municije

UNDP Bosne i Hercegovine je 2004. godine u Studiji izvodljivosti za demilitarizaciju / delaboraciju municije, malog oružja i lakog naoružanja u BiH, otkrio da je fizičko stanje municije vizuelno općenito prihvatljivo, međutim loši uvjeti skladištenja doprinose rapidnom pogoršanju. U studiji koju je 2007. godine proveo UNDP, tim za izradu studije bio je jednoglasan u zaključku da Unis Pretis iz Vogošće predstavlja najpogodniju lokaciju za dalji razvoj pogona za delaboraciju municije. Osim spomenutog, Studija je uveliko pomogla da se zajedno sa bh. vlastima krene u proces delaboracije i uništavanja viška SALW-a i municije u posjedu OS BiH.



Kada su u pitanju kapaciteti za uništavanje SALW-a i municije, BiH je u zadnjih pet godina u dobroj mjeri poboljšala ove kapacitete. Tako danas postoje kapaciteti za uništenje municije i MES-a putem dva postupka, koji se dopunjavaju i trećim, odnosno putem spaljivanja.

Prvi postupak odnosi se na metodu delaboracije i ona se vrši na 4 lokacije (Vojna jedinica Trom Doboj, Unis Pretis Vogošća, Binas Bugojno i Vitezit iz Viteza), sa godišnjim kapacitetima od 6.400 tona, nakon instaliranja nove oprema koju je u toku 2010. godine donirao UNDP.

SUBJEKTI	GODIŠNJI KAPACITET U TONAMA
TROM DOBOJ	2.400
UNIS PRETIS VOGOŠĆA	2.400
BINAS BUGOJNO	400
VITEZIT VITEZ	1.200
UKUPNO	6.400

Tabela 14: Godišnji kapaciteti subjekata za uništenje MiMES-a metodom delaboracije

Drugi postupak uništavanja izvodi se detonacijom na otvorenom. Godišnji kapacitet ovog postupka je oko 500 tona godišnje, a on se izvodi na dvije lokacije: Gladna Brda u Glamoču i Manjača- Banja Luka.

SUBJEKTI	GODIŠNJI KAPACITETI U TONAMA
GLADNA BRDA, GLAMOČ	250
MANJAČA, BANJA LUKA	250
UKUPNO	500

Tabela 15: Godišnji kapaciteti subjekata za uništenje MiMES-a detonacijom na otvorenom

Što setiče kapaciteta uništavanja oružja i naoružanja, oni postoje u okviru dvije bosanskohercegovačke željezare. To su Mittal Steel u Zenici i Jelšingrad u Banjoj Luci. Ovaj se postupak vrši metodom otvorenog rezanja i spaljivanja. Oružje se pretvara u topljeni čelik koji se kasnije reciklira u druge proizvode.



Kao što je navedeno, industrijski kapaciteti za uništavanje znatno su unaprijeđeni kada je putem UNDP-ja osigurana oprema za vojnu radionicu u Doboju, vogošćanski „Pretis“ i „Vitezit“. U okviru SAC projekta, UNDP je pružio podršku unaprijeđenju industrijskih kapaciteta nabavkom i instaliranjem tri različita uređaja za uništavanje municije u skladu sa EU sigurnosnim pravilima i NATO standardima za uništavanje i proces skladištenja. U vrijeme dok je rađeno istraživanje, potrebna oprema je već bila stigla u navedena preduzeća i u toku je bilo njezino instaliranje. Ovom donacijom i novom opremom BiH je svoje kapacitete za uništavanje municije i MES-a povećala sa postojećih 3.200 na oko 6.400 tona godišnje.

Ipak, sumirajući rezultate dosadašnjeg procesa uništavanja, uočljivo je da u prethodnim godinama BiH nije uspjela sa postojećim kapacitetima uništiti više od 2.000 tona municija i MES-a na godišnjem novou (2007. godina), a u protekloj i tekućoj godini bila je daleko i od tog prosjeka. Stoga se čine previše optimističnima stavovi nekih zvaničnika da će se višak municije i MES-a u BiH moći ukloniti tokom narednih 3 - 4 godine. Naravno, tome treba težiti i zahtijevati od svih relevantnih faktora da se maksimalno angažuju u ovome procesu kako bi se maksimalno povećala sigurnost građana, o čemu se svakako najviše i treba voditi računa, a što je uostalom i zakonska obaveza svih institucija vlasti.



4.4 Programi akcije

U prošlosti je u Bosni i Hercegovini bilo različitih programa akcija borbe protiv SALW-a, a sve u cilju smanjenja prisustva broja ilegalnog SALW-a i povećanja ljudske sigurnosti u cijeloj zemlji. Ti programi su: amnestije, prikupljanja, otkupi i uništavanja SALW-a, kampanje o podizanju svijesti kod građana o opasnostima od SALW-a, organiziranje nagradnih igara, društvene kampanje i dr.

Operacija Žetva

Operacija „Žetva“ pokazala se kao veoma uspješan program akcije koju su provele međunarodne vojne snage u BiH. Ovaj program koji je početkom 1998. godine pokrenuo SFOR a nastavio EUFOR, imao je za cilj prikupljanje i oduzimanje ilegalnog oružja koje se nađe u postupku pretresa kod građana. Ovim su programom SFOR i EUFOR, između augusta 2003. godine i augusta 2006. godine, prikupili 15.151 komada SALW-a koje je bilo ilegalno u posjedu civila. Osim SFOR-a i EUFOR-a, operaciju „Žetva“ aktivno su provodile i provode policijske snage u BiH. Prema dostupnim informacijama prikupljene su sljedeće količine SALW-a: 818.025 komada raznih kalibara municije, 16.535 mina i minsko-eksplozivnih sredstava, 9.361 ručnih bombi, 4.321 oružja duge cijevi, 2.188 pištolja, 1.772 granate, 587 ručnih bacača raketa. Dalje, na listi su se našli i minobacači, bestrzajni topovi, 683.40 kg eksploziva, dvije aviobombe i druge vrste naoružanja i opreme (Vidi tabelu 12). Ono što treba istaknuti kada je riječ o ovom naoružanju i oružju, jeste činjenica da je 82 % ovoga oružja stanovništvo dobrovoljno predalo tokom amnestije.

Uništavanje SALW-a i municije

Programe uništavanja SALW-a i municije sprovodilo je više subjekata. Tako su SFOR i EUFOR većinom uništavali SALW prikupljen u operaciji „Žetva“. Od prve operacije „Žetva“ u 1998. godini pa do danas, od lokalnog je stanovništva prikupljeno i kasnije uništeno oko 60.000 komada oružja. I službe civilne zaštite u Bosni i Hercegovini na svojim su poligonima uništile velike količine NUS-a koje su prikupile od civila. Najpopularniji i najuspješniji program uništavanja SALW-a i municije bio je UNDP-jev program u okviru Projekta (SACBIH). Ovim programom uništeno je više od 95.000 komada SALW-a iz zaliha enitetskih vojski, a uklonjeno je i preko 4.800 tona viška nestabilne municije.

Ne pucajte za vrijeme prazničnih slavlja

Kampanju „Ne pucajte za vrijeme prazničnih slavlja“ pod pokroviteljstvom Razvojnog programa Ujedinjenih nacija BiH (UNDP BiH), proveo je Centar za sigurnosne studije, u periodu od 23. decembra 2005. godine do 14. januara 2006. godine. Kampanja je bila zasnovana na paketu podrške širenja svijesti o opasnosti od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i na alternativnim vidovima zaštite. Cilj je bio da se poveća svijest građana o opasnostima koje praznična upotreba oružja može izazvati. Tokom kampanje, građani su putem spotova na državnoj televiziji pozvani da se za vrijeme praznika ne koriste pirotehničkim sredstvima ili lakim i malim naoružanjem.

Vrati oružje – osvoji oruđe

Ovaj program predstavljao je i akciju prikupljanje naoružanja i municije na teritoriji općine Novo Sarajevo i Istočna Ilidža. Akcija je trajala mjesec dana počev od 5. novembra do 5. decembra 2006.godine i okončana je sa velikim uspjehom. Ova akcija je predstavljala pilot projekat, čiji je cilj bilo povećanje sigurnosti građana i razvijanje svijest o opasnostima nelegalnog prisustva lakog oružja u BiH.

Akcija prikupljanja malog oružja i nagradna igra VRATI ORUŽJE – OSVOJI ORUĐE, organizirao je Razvojni program Ujedinjenih nacija, zajedno sa svojim partnerima: Centrom za sigurnosne studije, Europlakatom, Robot Komercom i robnom kućom Tomašević, entitetskim ministarstvima policije i lokalnim zajednicama.

Tokom jednomjesečnog trajanja Akcije i nagradne igre, građani BiH su na teritoriji općine Novo Sarajevo i Istočna Ilidža predali veliki broj komada malog oružja, municije i ostalih minsko-eksplozivnih sredstava. Prema pokazateljima, građani su u okviru ove akcije predali ukupno 332 komada oružja (uključujući pištolje, puške, ručne bombe kao i zolje), te 4.975 komada municije. U ove dvije općine građanima je izdato ukupno 224 tiketa koji potvrđuju njihovo učešće u nagradnoj igri. Građani su kao nagrade dobili: skuter, DVD plejere, frižidere, električne štednjake, televizore i drugu vrijednu kućansku opremu.

„Želimo odati priznanje svim ljudima koji su prepoznali važnost aktivnosti prikupljanja malog oružja, kao i onima koji su dobrovoljno

predali oružje na punktovima koji su bili određeni za to. Oni su na taj način direktno utjecali na poboljšanje sigurnosne situacije u lokalnim zajednicama, ali su također, što je mnogo važnije, potencijalno spasili mnogo života“ - rekla je Christine McNab, rezidentna predstavnik UNDP-ja na svečanosti dodjele nagrada.

Upozoravanje na mine i druga ubojita sredstva – Priručnik za nastavnike



Bosna i Hercegovina je zemlja sa najvećim problemom mina u regionu. Procjenjuje se da ima oko milion mina i NUS-a na 14.000 lokacija širom cijele zemlje. Područja prekrivena minama imaju direktni ili indirektni utjecaj na zajednicu, koji se manifestuje u velikom broju civilnih žrtava među kojima je i veliki broj djece. Od 2002. godine, UNICEF radi zajedno sa ministarstvima, vladinim institucijama i nevladinim partnerima na razvoju okvirne politike za regulaciju i jačanje kapaciteta svih nivoa za smjnjavanje rizika od mina i NUS-a. Ministarstva obrazovanja u Bosni i Hercegovini zaključila su 2006. godine da naslijeđa, kao što su: mine i minirana područja, neeksplozivna ubojita sredstva i oružje, predstavljaju opasnost za život djece i njihov razvoj. U cilju očuvanja života djece i njihovog razvoja, ministarstva obrazovanja u BiH su, zajedno sa svojim partnerima, razvili Priručnik za nastavnike – Upozoravanje na mine i druga ubojita sredstva, te prigodan edukativni material (audio-vizuelna nastavna sredstva). Priručnik je, zajedno sa nastavnim planom i programom za upozoravanje na mine i druga ubojita sredstva, predstavljao odraz stečenog iskustva u odgojno-obrazovnom radu s djecom u BiH i kao takav je trebao zaživjeti kao obavezni dio nastavnog plana. Međutim, analiza implementacije Priručnika u školskim programima tokom 2007. godine pokazala je suprotno - da Priručnik nije uvršten kao dio nastavnog plana i programa u bh. školama.

Projekat je sproveo Ured Hendicap International-a u Bosni i Hercegovini, u suradnji sa bh. MAC-om, UNICEF-om, Međunarodnim crvenim krstom / križem, lokalnim organizacijama Crvenog krsta / križa, SFOR-om, EUFOR-om, Civilnom zaštitom, Centrom za sigurnosne studije, kantonalnim ministarstvima, pedagoškim zavodima i nastavnicima.

POBIJEDIMO ORUŽJE - Informativna kampanja o opasnostima i rizicima nelegalnog oružja.

U razdoblju od januara 2008. do januara 2009. godine, Centar za sigurnosne studije sproveo je informativnu kampanju o opasnostima i rizicima nelegalnog oružja. U okviru informativne kampanje realizirane putem državne televizije i radija, kao i entitetskih televizija i radija, nastojali su se podržati programi predaje ilegalnog oružja. Metodologija Informativne kampanje POBIJEDIMO ORUŽJE zasnivala se na SASP II dokumentu i u potpunosti je podržavala ciljeve informativne kampanje. Metodologija je koncipirana na temelju 6 faza, koje su imale za cilj informiranje javnosti o problemima koje donosi SALW, a uključivala i organiziranje dnevnih sportskih igara na kojima su djeca na svojstven način izrazila



svoj stav o problemu SALW-a. Osim dnevnih emitovanja spotova na državnom i entitetskom nivou, doprinos kampanji dalo je i emitovanje spotova na lokalnom nivou u tri grada (Sarajevu, Banjoj Luci i Bijeljini). Program podizanja svijesti o opasnostima od SALW-a bio je posebno usmjeren na djecu školskog uzrasta i na sportske klubove u tri grada gdje je zabilježen najveći broj incidenata od SALW-a. Tako su u Bijeljini, Banjoj Luci i Sarajevu organizirane sportske igre, gdje su djeca putem jednodnevnih sportskih igara ukazala na probleme koje uzrokuje SALW. U ovim igrama, koje su pobudile znatnu medijsku pažnju, ukupno je učestvovalo oko 400 djece. Christine McNab, rezidentna predstavnik UNDP-a, i Armin Kržalić na svečanosti dodjele zahvalnica učesnicima igara.



Edukativni trening za novinare



Mediji trebaju imati ključnu ulogu, i u istraživanjima vezanim kontrolu naoružanja i u poticanju vlasti na odgovornost za njihove postupke i odluke unutar ovoga procesa. Ipak, u pojedinim se regionima izvještavanje o naoružanju vrši ili na senzacionalistički način ili se ovim pitanjima ne posvećuje nikakva pažnja.

UNDP i CSS prepoznali su važnost uloge novinara i medija u rješavanju pitanja problema SALW-a, te su u sklopu projekta „pobijedimo oružje“, 01. aprila 2008. godine organizirali radni skup „Borba protiv malog i lakog naoružanja“.

Radni skup je imao za cilj da novinarima približi ovu tematiku, te ponudi Vodič za medijsko izvještavanje o malom oružju i lakom naoružanju koji je sadržavao praktične upute za profesionalno izvještavanje o ovom vidu prijetnji ljudskoj sigurnosti.

vatreNO ORUŽJE

Cilj ove javne kampanje jest podizanje svijesti o opasnostima vatrenog oružja, posebno mlađoj populaciji u BiH. Kampanju su pokrenuli UNDP i UNICEF, a Via Midia iz Sarajeva kreirala je rješenja za javnu kampanju. Urađeni su TV spotovi (3x15 sec. i spot 30 sec.), te jumbo plakate sa porukama kao što su: „Vatreno oružje prisutno je u svakom četvrtom domu u BiH. Ko je sljedeća žrtva?“ Kampanja je sprovedena u ljeto 2010. godine.



4.5 Kapaciteti civilnog društva i NVO

Organizacije civilnog društva trebaju imati konstruktivnu ulogu u podršci državnim institucijama u jačanju sigurnosti i konsolidaciji demokratije. Trenutno, u Bosni i Hercegovini je veoma mali broj NVO koji sprovode aktivnosti u području SALW-a. Zbog osjetljivosti prirode problema, kao i samog stava građana prema povjerenju razoružanja, civilno društvo općenito ne iskazuje poseban interes da se aktivnije uključi u rješavanje ovog problema.

Mogućnosti su za uključivanje civilnog sektora mnogobrojne, posebno ako se ima u vidu moć medija u savremenom društvu, te njihov utjecaj na političke elite i kreiranje javnog mnijenja na čije stavove donosioci odluka obraćaju sve više pažnje pri kreiranju javnih politika. Promoviranje kulture mira, organiziranje i provođenje kampanja s ciljem kontrole prisustva oružja u društvu i povećanja svijesti građana o opasnostima koje uzrokuje SALW, organizovanje javnih tribina i tematskih emisija o SALW-u - svakako su neki od načina na koje bi predstavnici civilnog društva trebali dati svoj doprinos borbi protiv SALW-a.

Mediji skoro svakodnevno izvještavaju o posljedicama koje uzrokuje prisustvo SALW-a u društvu i donose preglede tragičnih slučajeva koji su se dogodili upotrebom oružja ili oružanim nasiljem. Povremeno, mediji pristupaju i generalnom problemu koje stvara prisustvo oružja u BiH, bilo ono vezano za višak naoružanja i municije u posjedu OS BiH ili za nelegalno oružje u posjedu civila. Ipak, u većini slučajeva primijetno je da novinari nedovoljno poznaju materiju i da im je u izvještajima slab analitički pristup, tako da je neophodno posvetiti više pažnje obuci novinara koji prate ovu problematiku.

Kada se sagleda nevladin sektor koji je uključen u pitanja SALW-a u BiH, u dosadašnjem periodu možemo uočiti neznatan broj organizacija civilnog društva koje su aktivne u ovoj oblasti. Svojevremeno je Crveni krst / križ BiH provodio edukaciju djece u školama o opasnostima i rizicima posjedovanja oružja i neeksplozivnih ubojitih sredstava (NUS), ali su te aktivnosti posljednjih godina prestale usljed nedostatka sredstava. Nevladina organizacija 'Genesis' je tokom 2009. godine provodila projekte edukacije o riziku, usmjerene na djecu u osnovnim školama u BiH a vezanim za upozoravanje o opasnostima od mina i vatrenog oružja

Najaktivnija organizacije iz civilnog sektora koja se bave problematikom SALW-a u BiH, jest Centar za sigurnosne studije (CSS), koji djeluje kao 'think tank' organizacija u oblasti sigurnosnog sektora. Vezano za SALW i kontrolu oružja, CSS je dio globalne mreže nevladinih organizacija IANSA, aktivan je partner nevladinim organizacijama iz inostranstva koje doprinose borbi protiv SALW u regionu, poput Saferworld iz Londona, Borskog međunarodnog centra za konverziju (BICC), Centra za kontrolu SALW-a u jugoistočnoj Evropi (SEESAC) i ostalih organizacija, dok je na lokalnom nivou uključen u znatan broj aktivnosti koje imaju za cilj poboljšanje ljudske sigurnosti u BiH. Između ostalog CSS je proveo niz istraživanja o SALW-u, organizirao niz javnih kampanja vezanih za podizanje svijesti o opasnostima od SALW-a, implementirao projekte vezane za edukaciju o riziku, lobirao i zagovarao ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH vezanih za pitanja kontrole naoružanja, te pružao podršku institucijama vlasti u implementaciji Strategije i Akcionog plana kontrole malog i lakog naoružanja u BiH.

Kada je riječ o budućoj ulozi NVO-a u programima za SALW u BiH, organizacije civilnog društva moraju uzeti veći udio u aktivnostima na podizanju svijesti i na edukaciji o opasnostima od SALW-a. Osim toga, NVO vidimo kao vitalne grupe u lobiranju državnih institucija da se problematici kontrole i prikupljanja SALW-a pristupi na sveobuhvatniji i jedinstveniji način.

Aneks 1: Uzorak istraživanja

Uzorak		Broj (N)	Red %
Ukupno		1500	100,0
Spol	Muški	803	53,5
	Ženski	697	46,5
Starosne grupe	18-24	362	24,1
	25-29	268	17,9
	30-34	205	13,7
	35-44	210	14,0
	45-54	216	14,4
	55-59	139	9,3
	60+	100	6,7
Nacionalnost	Bošnjak	713	47,5
	Hrvat	212	14,1
	Srbin	502	33,5
	Ostali	73	4,9
Radni status	Zaposlen	721	48,1
	Nezaposlen	376	25,1
	Đak / student	254	16,9
	Penzioner	149	9,9
Školska sprema	Nema	24	1,6
	Osnovna	84	5,6
	Zanat	123	8,2
	Srednja	827	55,1
	Viša / visoka	442	29,5
Oblast	Federacija BiH	904	60,3
	Republika Srpska	563	37,5
	Brčko Distrikt	33	2,2
Tip naselja	Urbano	859	57,3
	Ruralno	292	19,5
	Prigradsko	349	23,3

Aneks 2: Uzorak fokus – grupe

	Grad	Tip naselja	Pol	Uzrast
Grupa 1	Sarajevo	Urbano	4M+4Ž	18-35
		Ruralno	2M	30-45
		Prigradsko	1M+1Ž	40-55
Grupa 2	Banja Luka	Urbano	4M+2Ž	20-30
		Ruralno	3M	40-59
		Prigradsko	1M+2Ž	25-40
Grupa 3	Bijeljina	Urbano	3M+4Ž	18-30
		Ruralno	2M	50-59
		Prigradsko	3Ž	18-35
Grupa 4	Mostar	Urbano	4M+2Ž	20-40
		Ruralno	1M+1Ž	18-25
		Prigradsko	3M+1Ž	35-55
Grupa 5	Tuzla	Urbano	4M+3Ž	19-39
		Ruralno	1M+1Ž	28-46
		Prigradsko	1M+2Ž	43-61

CENTAR ZA SIGURNOSNE STUDIJE ISTRAŽIVANJE STAVOVA JAVNOSTI O STANJU NAORUŽANJA I SIGURNOSTI GRAĐANA	
1. UVODNA NAPOMENA	
<p>U našem se društvu sve češće (gotovo svakodnevno) poteže za oružjem, što rezultira povredama i ubistvima, pljačkama građana, te drugim kriminalnim radnjama. Na osnovu ove činjenice, može se konstatovati da je sigurnost građana ugrožena u određenoj mjeri. Učešćem u ovoj anketi, odnosno izražavanjem svojih stavova možete doprinijeti rješavanju ovog sveukupnog problema. Ova je anketa, koju provodi Centar za sigurnosne studije, anonimna, pa od Vas očekujemo iskrene odgovore.</p>	
1. OPĆI PODACI	
Mjesto ispitivanja	_____
Datum ispitivanja	_____
Identifikacijski br. ispitanika (slovom, brojem ili inicijalima)	_____
Spol	1. Muški 2. Ženski
Starosna dob	1. od 18 do 24 god 2. od 25 do 29 god 3. od 30 do 34 god 4. od 35 do 44 god 5. od 45 do 54 god 6. od 55 do 59 god 7. od 60 i više
Etnička pripadnost	1. BOŠNJAK 2. HRVAT 3. SRBIN 4. OSTALI
Školska sprema	1. Nema 2. osnovna škola 3. zanat 4. srednja škola 5. viša / visoka
Radni status	1. zaposlen 2. nezaposlen 3. đak / student 4. penzioner
Područje življenja	1. urbano 2. ruralno 3. prigradsko

PITANJA/TVRDNJE		ODGOVORI
1.	U svojoj sam porodici:	<ol style="list-style-type: none"> 1. muž 2. supruga 3. sin / kćerka 4. nena / nana / baka 5. djed / deda
2.	Kako biste ocijenili osjećaj Vaše lične sigurnosti u mjestu Vašeg boravka?	<ol style="list-style-type: none"> 1. veoma siguran 2. siguran 3. ne znam 4. nesiguran 5. veoma nesiguran
3.	U mojoj porodici je bilo žrtava nasilnih napada prijetnji ili prestrašivanja	<ol style="list-style-type: none"> 1. da, izraženih 2. da, blažeg oblika 3. ne 4. neznam 5. ne želim odgovoriti
4.	Po mom iskustvu, saznanju ili mišljenju, žrtva je najčešće napadana	<ol style="list-style-type: none"> 1. fizičkim napadom 2. palicom / štapom 3. hladnim oružjem / nožem 4. vatrenim oružjem 5. nečim drugim
5.	Najveću odgovornost za sigurnost građana treba ili bi mogli da preuzmu	<ol style="list-style-type: none"> 1. država / policija 2. privatne sigurnosne kompanije 3. porodica 4. međunarodne organizacije (NATO, EUPM, EUFOR) 5. ne znam
6.	Posjedovanje oružja u porodici	<ol style="list-style-type: none"> 1. pomaže u zaštiti porodice 2. izaziva opasnost za porodicu 3. i 1 i 2 (nema razlike) 4. povećava sigurnost porodice 5. ne znam
7.	Od početka ekonomske krize, sigurnost u mojoj lokalnoj zajednici se	<ol style="list-style-type: none"> 1. poboljšala 2. ostala ista 3. pogoršala 4. promjenjiva / varira 5. ne znam
8.	Po mome mišljenju, danas su najčešća vrsta krivičnih djela	<ol style="list-style-type: none"> 1. imovinska krivična djela / krađe 2. trgovina drogom 3. djela općeg kriminaliteta 4. djelo protiv života i tijela 5. narušavanje javnog reda i mira

9.	U našoj zajednici, po mome mišljenju, najviše posjeduju oružje	<ol style="list-style-type: none"> 1. stariji muškarci 2. mlađi muškarci 3. tinejdžeri 4. mlađe žene 5. starije žene
10.	Pucnjavu i eksplozije u svom bližem okruženju čujem	<ol style="list-style-type: none"> 1. svaki dan 2. jednom sedmično 3. nekoliko puta sedmično 4. rjeđe 5. nikad
11.	Po mome mišljenju, ljudi najčešće posjeduju oružje radi	<ol style="list-style-type: none"> 1. lične/osobne zaštite 2. zaštite imovine 3. zaštite zajednice 4. posla kojeg obavljaju 5. radi lova
12.	Oružje se u porodicama najčešće nalazi zbog	<ol style="list-style-type: none"> 1. tradicije 2. niskog povjerenja u policiju 3. očuvanja porodičnog vlasništva 4. straha od novog sukoba 5. zaostalo oružje iz rata
13.	U mojoj lokalnoj zajednici poznajem domaćinstva koja posjeduju oružje	<ol style="list-style-type: none"> 1. jedno 2. dva 3. tri do pet 4. niiti jedno domaćinstvo 5. ne znam
14.	Po mome mišljenju, ljudi u svojim domaćinstvima imaju nekoliko komada - vrsta vatrenog oružja, u prosjeku :	<ol style="list-style-type: none"> 1. jedno 2. dva 3. tri do pet 4. više od pet 5. ne znam
15.	Većina demobilisanih boraca posjeduje nelegalno oružje na skrivenim mjestima	<ol style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
16.	Oružje je potrebno legalno posjedovati	<ol style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
17.	Svako bi domaćinstvo trebalo nelegalno nabaviti oružje zbog / radi (MOGUĆNOST VIŠE ODGOVORA)	<ol style="list-style-type: none"> 1. hobija (lov ili sport) 2. skupe i komplikovane procedure dobijanja dozvole 3. zaštite imovine i obitelji 4. nepovjerenja u policiju 5. iz političkih razloga

18.	Svako bi domaćinstvo trebalo legalno nabaviti oružje zbog / radi	<ol style="list-style-type: none"> 1. hobija (lov ili sport) 2. samoodbrane 3. zaštite imovine i obitelji 4. slabe sigurnosne zaštite građana 5. iz političkih razloga
19.	Lično/osobno ne volim oružje	<ol style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
20.	Glavni razlog zbog kojeg ne bih preporučio/la posjedovanje oružja u domaćinstvu je (MOGUĆNOST VIŠE ODGOVORA)	<ol style="list-style-type: none"> 1. zbog opasnosti za porodicu, posebno djecu 2. zbog opasnosti za društvo 3. zbog nepropisnog uskladištenja 4. zbog nestručnog korištenja 5. dozvola se teško / skupo nabavlja
21.	Koliko osoba poznajate u Vašoj zajednici koji posjeduju oružje?	<ol style="list-style-type: none"> 1. jednu osobu 2. do 5 osoba 3. ne poznajem nikog 4. do 10 osoba 5. 15 i više
22.	Koju vrstu naoružanja, po Vašem mišljenju, u prosjeku najčešće posjeduju građani u BiH?	<ol style="list-style-type: none"> 1. pištolji / revolveri 2. automatske puške (npr. AK-47) 3. lovačke puške 4. mitraljezi 5. eksplozivne naprave / bombe
23.	Moje domaćinstvo posjeduje vatreno oružje, propisno je odloženo i nalazi se van dohvata djece	<ol style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
24.	Koji bi, po Vašem mišljenju, bio najbolji pristup u motiviranju ljudi u lokalnoj zajednici da predaju ilegalno oružje i municiju?	<ol style="list-style-type: none"> 1. proglašenje amnestije 2. smanjenje kriminala / efikasnost policije 3. oštrije kazne za ilegalno posjedovanje oružja 4. organiziranje otkupa ili nagrada (oružje za namještaj, tehniku i dr.) 5. društvene kampanje
25.	Kada bi se u budućnosti organiziralo dobrovoljno prikupljanje oružja i municije, takav bi program bio uspješan	<ol style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
26.	Lično/osobno bih vratio/la	<ol style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti

	ilegalno oružje	<ul style="list-style-type: none"> 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
27.	Dosadašnje akcije prikupljanja oružja nisu dale adekvatne rezultate	<ul style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
28.	Trebali bi se nastaviti programi prikupljanja naoružanja	<ul style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
29.	Mislim da bi se prikupljanje naoružanja trebalo provoditi	<ul style="list-style-type: none"> 1. putem pretresa i prisilom 2. razmjenom za razvojne projekte 3. organizirati novčanu nagradu 4. organizirati dane predaje oružja 5. ne bi se trebalo provoditi
30.	Ko bi trebao provoditi prikupljanja naoružanja?	<ul style="list-style-type: none"> 1. lokalna vlast / civilna zaštita 2. policija 3. oružane snage 4. međunarodne vojne snage 5. nevladine organizacije
31.	Bilo bi efikasno nastaviti sa sprovođenjem programa (informativnih kampanja, društvenih igara i dr.) o opasnostima posjedovanja oružja	<ul style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
32.	Uzeo/la bih učešće u programu prikupljanja oružja radi lične/osobne sigurnosti i sigurnosti građana	<ul style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem
33.	Najbolje bi bilo da se izvrši legalizacija (amnestija) postojećeg naoružanja koje je dozvoljeno posjedovati (pištolji i lovačko oružje)	<ul style="list-style-type: none"> 1. potpuno se slažem 2. slažem se 3. ne mogu se odlučiti 4. ne slažem se 5. uopće se ne slažem

BIBLIOGRAFIJA

- *Armin Kržalić: Stanje privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: Centar za sigurnosne studije, 2009.*
- *Anatole Ayissi, Protecting children in armed conflict: from commitment to compliance, UNIDR Disarmament Forum, 2002*
- *Studija o malom oružju i lakom naoružanju (SAS) Bosna i Hercegovina, BICC za UNDP, juli 2004.*
- *Istraživanje o pješačkom i lakom oružju (SALW-u) u Hrvatskoj. UNDP 2006*
- *Živeti sa nasleđem. Istraživanje SALW-a. Republika Srbija. UNDP. 2005*
- *Posjedovanje vatrenog oružja i nasilje u obitelji na zapadnom Balkanu: komparativna studija zakonodavstva i mehanizama za primjenu, SEESAC 2007.*
- *Pravna analiza usklađenosti zakonodavstva BiH sa Direktivom Evropske unije 91/477/EEZ o kontroli nabavke i posjedovanja oružja sa preporukama, UNDP EUSAC 2007, Sarajevo, 2007.*
- *Procjena kapaciteta za uništavanje municije u BiH, UNDP, EOD Solutions, 2007.*
- *Oružano nasilje: Globalna kriza, lansa 2007.*
- *The Geneva Declaration on Armed Violence and Development, Genava, 7 June 2006.*
- *Zaštita i spašavanje u Bosni i Hercegovini, CSS, Sarajevo 2010.*
- *Small Arms, Anup Shah article for Global Issues, 2006, <http://www.globalissues.org/article/78/small-arms-they-cause-90-of-civilian-casualties>*
- *Informacije o izdatim dozvolama za promet oružja, vojne opreme i proizvoda dvojne namjene u 2008. Sarajevo: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, maj 2009.*
- *Godišnjeg izvještaja o izvozu i uvozu oružja za 2006. godinu. Sarajevo: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, juni 2007.*
- *Izveštaj o stanju kriminaliteta za prvih šest mjeseci 2010. godine, MUP RS, 07.07.2010.*
- *Kvartalni izvještaj o stanju bezbjednosti u RS-u, januar – mart 2009. godine, MUP RS*
- *Oružano nasilje: Globalna kriza 1000 žrtava dnevno, Kampanja za smanjenje upotrebe oružja i sigurnije društvo, lansa*
- *Statistički godišnjak Federacije BiH, Sarajevo: Federalni zavod za statistiku, 2009.*
- *Statistički godišnjak Republike Srpske, Banja Luka: Republički zavod za statistiku, decembar 2009.*
- *Strategija i akcioni plan kontrole malog oružja i lakog naoružanja u BiH, Sarajevo: UNDP, decembra 2005.*
- *Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH, Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH, Svjetlost štampa, Sarajevo*

Zakoni iz oblasti:

*Službeni Glasnik Brčko Distrikta BiH 17/12.
Službenom glasniku BiH“, broj 75/05).
Službeni glasnik BiH“, br. 05/03, 33/03 i 14/05).
Službeni glasnik BiH“, br. 05/03; 09/03; 33/03; 14/05; 56/05 i 75/05.
Službeni glasnik BiH broj 103/09.
Službeni glasnik BiH“, br.75/05.
Službeni glasnik BiH“, br. 15/06.
Službeni glasnik BiH“ br. 53/09.
Službeni glasnik RS-a“ broj 01-1277/07.
Službeni glasnik 118/09.
Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, broj 17/02; 23/03; 35/05.
Službeni glasnik 118/09.
Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 29/01.
Službene novine F BiH, broj 50/2002.
Službene novine RS-a broj 50/2002.
Službene novine Federacije BiH, broj 78/08.
Službeni glasnik RS br. 01-1277/07 i 24/09.
Službeni glasnik Europskih zajednica broj L256, 13/09/1991*



Empowered lives.
Resilient nations.

UNDP Bosnia and Herzegovina

Marsala Tita 48

71000 Sarajevo

Bosnia and Herzegovina

Tel: +387 (33) 563 800, 563 801

Fax: +387 (33) 552 330

www.undp.ba